PAUL FEVAL

CĂPITANUL SIMON

Roman

Traducerea: NICOLAE CONSTANTINESCU

EDITURILE:

RAVI INTERNAŢIONAL: PIATRA CRAIULUI

BUCUREŞTI 1993

Coperta de: VASILE SOCOLIUC

PAUL FEVAL, Le capitaln Simon, Paris, Societe d'Editions Litteraires et Artistiques, Librairie Paul Ollendorff

VENIREA

1

Dacă ar fi să înfăţişăm Franţa la începutul primului imperiu, am lua o femeie frumoasă – căci este stabilit că Franţa este totdeauna o femeie foarte frumoasă, – am înzestra-o cu coafura răvăşită a Corinei, i-am pune cingătoarea de la rochie pe mijlocul stomacului, am aşeza-o într-o atitudine pretenţioasă, pe o sofa cu contururi rigide sprijinită pe nişte picioare verzi în formă de şarpe, şi am lăsa să se ghicească că acompaniază cu lăuta ei antică o romanţă în care GLORIE rimează cu VICTORIE.

Franţa era nebună după spadă sau după lancea lui Fingal[1]; Franţa era nebună după împăratul ei.

Abia de şase luni avea un împărat şi, în consecinţă, abia trecuseră şase luni de când nu mai era republică. Semăna cu o tânără care îşi face un zeu din soţul ei; adora tot ce iubea el.

Devizele de pe bomboane, acest termometru al situaţiei

[1] FINGAL – tatăl lui Ossian, rege peste Morven (Scoţia secolului I). În 1761, Macpherson scrie poemul în proză „Fingal", poem admirat în Franţa, mai ales de Napoleon I. (n.t.).

morale a poporului, în loc să spună, ca în vremurile obişnuite:

Copii, distraţi-vă, vă zic.

Căci destul nu-nseamnă nimic.

devizele de pe bomboane trâmbiţau: „Glorie! glorie! Glorie!”

Gloria domina totul; emfaza însoţea gloria; gloria compusese un vocabular mai complicat decât cel al PREŢIOASELOR RIDICOLE. Vinul se numea LICOARE A BRAVILOR, cimitirul purta numele de AZILUL PRIMITOR; cârciuma se numea IDALIUM[2] sau PAPHOS[3] şi orice tambur major avea dreptul la titlul de COPIL ÎNDRĂGIT AL LUI MARTE.

Probabil că acea epocă a fost într-adevăr măreaţă sub poleiala ei grotescă, pentru ca renumele-i să reziste la noi, care obişnuim să luăm cu bucurie peste picior cele mai însemnate lucruri.

Sau poate că zeflemeaua noastră a trebuit să se oprească – şi cred că acesta este adevărul: – în faţa săbiei şi a tutunului.

---

[2] IDALIUM – vechi oraş în Insula Cipru, consacrat Afroditei. (n.t.).

[3] PAPHOS – vechi oraş din insula Cipru, celebru pentru templul închinat Afroditei. (n. t.).

Există la noi scepticismul ironic, dar şi acea sinceră şi naivă poezie a lui Chauvin[4] care va trăi în cabaretele noastre, în mansardele şi chiar în saloanele noastre până la mistuirea secolelor!

În fond, nu mai avem ce spune despre istoriaacelui timp ca să fie trebuincios pentru drama noastră, doar că febra militară atingea paroxismul; uniforma era suverană; întreaga Franţă era separată în două caste mai distincte decât castele din India: armata şi burghezia, militarii şi civilii.

Militarul domnea în mod despotic; civilul trebuia să urmeze sfaturile unui academician ilustru şi să tacă mâlc.

2

Furnizorul armatei, Roussel, aduna la Rennes, încetişor şi fără prea mare bătaie de cap, o avere „dolofană”; era un băiat de viaţă care nu-şi făcea probleme, în ciuda maladiei lungi şi dureroase de care suferea soţia lui. Casa o avea în colţul pieţei Palatului, pe lângă care trecea strada Saint-François; terenul celestinilor o despărţea de

[4] Chauvin – NICOLAS CHAUVIN, tipul soldatului brav şi entuziasmat din vremea primului Imperiu, (n. t.).

cafeneaua Pieţii, unde se adunau în mod obişnuit ofiţerii de cavalerie din garnizoana la Rennes.

De la Revoluţie, fostul cimitir al celestinilor era deschis şi forma o promenadă plantată cu arbori care dădea spre drumul ce ducea la Paris.

Familia furnizorului se compunea din: soţie, care era vestită prin frumuseţea ei; sora soţiei, văduvă tânără şi fără copii, şi o încântătoare fetiţă de 6-7 ani.

Doamna Rousel trăia retrasă iar sora ei îi ţinea o fidelă companie în izolarea pe care şi-o impusese. Cu toate că provincia detestă şi tiranizează cu dragă inimă pe cei care pretind să se izoleze, faţă de biata doamnă Roussel exista în oraş un fel de bunăvoinţă generală. Era zărită uneori seara, frumoasă ca un înger şi aproape la fel de palidă ca o moartă, aşezată pe o bancă în fostul cimitir al celestinilor.

Să fi avut 24 sau 25 de ani. Bărbatul ei nu o însoţea niciodată. Aproape totdeauna se sprijinea de braţul surorii sale ţinând-o de mână pe fiica ei Louise, un îngeraş drăguţ cu părul blond.

Uneori, comisul domn-ului Roussel, un tânăr cu faţa plată şi zâmbitoare, se oferea să fie cavalerul acestor doamne; dar asta se întâmpla rar. Căci comisul Peyran se

grăbea să ajungă la cafenea, acolo unde i se adunau prietenii, iar cele două surori aşteptau cu aceeaşi nerăbdare clipa în care comisul le părăsea lăsându-le în voia efuziunilor lor reciproce.

Poate că exista un secret în adâncul tristeţei maladive ce umbrea frumoasa frunte a Hortensei.

Acest secret, fie că exista sau nu, ocupa îndeajuns imaginaţia celor din Rennes. Printr-o favoare specială, lumea nu o bârfea pe Hortense în toată puterea cuvântului. Dar căuta în viaţa ei, atât de scurtă şi deja ofilită, tema sau pretextul vreunui roman.

Cei mai indulgenţi spuneau că Hortense, inimă distinsă, suflet de elită, suferea pur şi simplu pentru că domnul Roussel era cel mai obez, cel mai greoi şi cel mai idiot dintre toţi soţii din departamentul Ule-et-Vilaine.

3

Era sfârşitul lui august; fusese o zi sufocantă. Pe la cinci seara, în momentul în care pasajul pieţii Palatului începea să devină practicabil, un grup de cinci-şase ofiţeri, printre care se găsea un civil, ieşi dintr-o pensiune de pe strada Saint-Georges şi se îndreptă spre cafeneaua Pieţii. Toţi

erau foarte tineri, mergeau cu capul sus şi pieptul umflat, cu legitima convingere că epoleţii lor îi făceau superiori restului muritorilor.

Cât priveşte civilul, acesta era tânărul domn Peyran, angajatul furnizorului Roussel, care avea avantajul de a fi puţin văr cu căpitanul Saint-Pons, unul din tinerii ofiţeri.

Acesta făcea parte dintr-un regiment de dragoni ce sosise chiar în ajun în capitala Bretagnei.

Ajungând în piaţă, toate privirile se întoarseră spre locuinţa furnizorului, unde jaluzelele erau lăsate. Se ghicea uşor că Peyran tocmai le povestise noilor lui prieteni cronica locală şi că acordase un loc însemnat în cadrul ei nevestei patronului său.

— Avem ghinion! zise locotenentul Bressant, cavaler frumos cu mustăţi negre şi fine. Această a opta minune a lumii nu e la fereastră.

— Nu se arată niciodată la fereastră, replică Peyran cu un aer misterios.

— Dar sora ei, doamna Dubreuil... întrebă căpitanul Saint-Pons, este şi ea o frumuseţe?

Comisul umflă obrajii.

— E o femeie despre care nu se spune nimic, răspunse el.

Apoi adăugă, aruncând o privire circulară pe care o voia indiferentă:

— Dar când trebuie să sosească acel braţ-de-fier de care vorbeaţi adineauri?

— Căpitanul Simon? exclamă Bressant, sfarmă-piatră, mâncătorul de civili!... Se spune că colonelul Gontault, care îi este unchi, tată adoptiv sau tutore... eu habar n-am!... l-a chemat lângă el ca să-l ţină în frâu.

— Şi să-l împiedice să devoreze burghezii? zise Peyran care făcu un efort să zâmbească.

— Dacă ceea ce se povesteşte este adevărat, reluă căpitanul Saint-Pons, e timpul să punem puţină ordine. Poţi ucide civili; dar căpitanul Simon face din asta o consumaţie!...

— Un abuz!... adăugă un ofiţer.

— Un desfrâu! puseră punct ceilalţi râzând din toată inima.

Peyran era puţin palid.

— Dar nu se ştie când trebuie să vină... murmură el.

— Pe legea mea, să vină cât mai repede! exclamă Saint-Pons. Sunt curios să-l văd şi eu pe voinicul ăsta care se duelează zilnic înainte de dejun ca să-şi facă poftă de mâncare. Cred că e un ditamai ăla!

Peyran îşi ascunse o strâmbătură. Părea că nu împărtăşeşte nerăbdarea lui Saint-Pons şi a tinerilor ofiţeri.

— Şi are o mână nenorocită! zise el făcând foarte prost pe indiferentul.

— În unsprezece dueluri susţinute la Toulouse, răspunse Bressant care zâmbea privindu-l pe comis, a exterminat zece burghezi!

— Dar dumneata nu eşti un burghez, Peyran, adăugă el, pentru că ţii socotelile unui om care se îngraşă de pe urma militarilor.

— Şi de altfel, adaugă Saint-Pons cu un aer grav, eşti cu noi, vere; vom şti să te protejăm.

— Zău! exclamă Peyran, ce tot spui vere!... crezi că mi-e frică?

Lor aşa li se părea; dar toţi ofiţerii răspunseră printr-un surâs politicos.

Aceşti tineri eroi puteau să treacă drept nişte copilaşi buni, atunci când voiau să-şi uite rolul odios şi nătâng de bau-bau.

4

Cafeneaua Pieţii era pustie. O singură masă era

ocupată, şi la această masă stătea un tânăr care purta uniforma de căpitan de dragoni. Îşi sprijinea capul între mâini stând cu spatele la noii sosiţi.

Aflându-se după colţul pieţii, Saint-Pons şi prietenii lui nu-l zăriră decât în momentul în care Peyran îl asigurase de curajul lui.

— Domnilor, zise Bressant, care se opri brusc, cred că a sosit antropofagul!

Fiecare se uită cu ochii mari, mai cu seamă Peyran.

Antropofagul avea o talie gingaşă şi delicată; nu i se vedea faţa, dar capul acoperit lăsa la vedere un păr buclat mai fin şi mai moale decât mătasea; după aspect părea că nu depăşise încă limitele primei tinereţi.

— Aceşti ofiţeraşi cu figuri de domnişoară sunt feroci ca nişte tigri! îşi zise în sinea lui Peyran.

— Vere, şi dumneavoastră domnilor, adăugă el cu voce tare, mi-a mai rămas încă ceva de lucru în biroul domnului Roussel şi sunt forţat să renunţ la plăcerea...

Vărul lui, căpitanul, îl privi chiondărâş şi îi tăie vorba.

— Nu ne-ai spus de loc că ai mai avea de lucru! murmură el. Zău, draga mea rudă, când eşti împreună cu ofiţerii împăratului trebuie să-ţi ţii firea... Capul sus, te rog, privirea la 15 paşi înaintea ta! şi du-te să te aşezi primul la

acea masă!

Şi-i arătă chiar masa la care stătea antropofagul cu aspect de domnişoară.

Privirea lui Saint-Pons era nemaipomenit de expresivă. Peyran făcu ca acei pârliţi de soldaţi care au curaj când nu pot să facă altfel; merse drept la masă zicând:

— Dacă asta vă face plăcere, pot să vă mai acord un minut.

Şi se aşeză zâmbind, dar tremurând, pe un colţ de taburet.

Nu se întâmplă nimic rău, pentru că Peyran se aşezase fără zgomot şi tânărul căpitan de dragoni, cufundat în gânduri, nu-l zărise.

— Bravo! exclamă Saint-Pons, foarte mândru de vitejia vărului său.

— Bravo! repetară ceilalţi ofiţeri continuând să se apropie.

La acest dublu strigăt, tânărul căpitan se ridică tresărind şi se întoarse spre noii veniţi, fără să-i acorde nici măcar o privire lui Peyran care se găsea în faţa lui.

Ofiţerii din regimentul patru dragoni au putut să vadă atunci că noul lor camarad era un tânăr încântător cu înfăţişarea blândă şi deschisă. Acesta merse spre ei cu

mâinile întinse, cu un zâmbet sincer şi cordial.

— Mi se spusese că aici e cafeneaua dumneavoastră, domnilor, zise el, şi vă aşteptam.

Toţi îl priviră cu uimire.

— A! zise Saint Pons strângându-i mâna din toată inima, nu sunteţi căpitanul Simon?

— De ce spuneţi asta? întrebă frumosul tânăr al cărui surâs era mai dulce decât cel al unui copil.

— Chelner?! chemă el în acelaşi timp fără să ridice prea mult vocea. Trebuie să facem cunoştinţă cu paharul în mână, adăugă el continuând să dea mâna şi cu ceilalţi; îmi daţi voie să vă ofer...

— Tot ce vă va place, răspunse Saint-Pons.

Şi Bressant zise încet către camarazii săi:

— Iată cum se fac reputaţiile oamenilor.

Chelnerul se prezentă la uşa cafenelei, cu prosopul de braţ. Simon îi zise:

— Punch din belşug! ţigări la discreţie! absenţa completă a civililor din împrejurimi. Asta e ordinul de zi!

Totul fusese spus pe un ton potrivit, dar fiindcă chelnerul, uluit, ezita, Simon adăugă, ridicând imperceptibil o cravaşă pe care o ţinea în mână:

— Haide!

Chelnerul reintră în cafenea de parcă ar fi primit cravaşa peste faţă, aşa de hotărât fusese rostit acel HAIDE!

— Staţi jos, dragii mei camarazi, reluă Simon zâmbind; presupun că sunteţi ca mine: civilul mi-e fiinţa cea mai nesuferită, oriunde o întâlnesc...

Se întoarse să ofere scaune invitaţilor lui şi-l zări pentru prima dată pe Peyran, care nu ştia cum să se poarte mai nimerit.

— Vorbeşti de lup... murmură el clipind din ochi.

Dar nu sfârşi şi încruntă sprâncenele ca să adauge:

— Ce face aici acest domn?

Peyran tremura fără jenă; Saint-Pons îi veni în ajutor şi răspunse:

Domnul este cu noi.

Simon păru că ezită o clipă între vocea firii lui bune, care îl sfătuia înţelepţeşte, şi acea înspăimântătoare nebunie a fanfaronului; maladie endemică în timpul Imperiului.

Aceasta din urmă se dovedi însă mai tare.

— Pe legea mea, zise el atingându-şi mustaţa, n-aş putea să vă aduc complimente.

Ofiţerii se uitară unii la alţii. Urmă o clipă de tăcere.

Peyran transpira abundent.

— Căpitane Simon... începu Saint-Pons.

— Poftim? zise acesta, a cărui faţă blândă se transformase brusc, luând poziţia clasică de provocare: ochii pe jumătate închişi, capul dat pe spate şi pumnul în şold.

— Cei din regimentul patru dragoni, continuă cu calm Saint-Pons, sunt mai politicoşi.

Chelnerul aduse un punch fumegând. Simon făcu un mic semn din cap lui Saint-Pons şi, după ce plecă chelnerul, zise, servind punch-ul pe rând fiecăruia:

— O ceartă e inutilă şi plictisitoare. Am înţeles, şi nu vă pot spune cât sunt de încântat să fac astfel cinste venirii mele la masă şi pe teren. Noroc!

Şi duse paharul la buze, apoi adăugă întinzând mâna lui Saint-Pons:

— Nu e nevoie să-ţi mai spun: fără ranchiună, dragul meu camarad! Dacă mâine la ora asta trăim amândoi, vom fi prieteni, vrei?

Îşi reluase zâmbetul prietenos, şi Saint-Pons nu putu să-nu-i strângă mâna răspunzându-i:

— Din toată inima!

Totuşi, în jurul mesei se crease o anumită stinghereală.

— Nu ne-au înşelat cei care ne-au spus că tânărul

căpitan Simon este un duelist, zise Bressant.

— Cine v-a spus asta? întrebă Simon cu un aer cu adevărat necăjit. Detest duelurile! Numai că văzându-l pe civil... Cer iertare domnului care este cu dumneavoastră, adăugă el salutându-l pe Peyran, care era mai mult mort decât viu... E ceva mai tare decât mine! Zadarnic vreau să mă stăpânesc... Dar nu beţi?

Umplu paharele şi ciocni cu un antren irezistibil.

— În orice caz, zise Bressant, pari **un** băiat de viaţă. **În** sănătatea dumitale, căpitane Simon!

Ciocniră cu toţii şi nu a mai fost vorba de duel. Văzând cordialitatea ce domnea printre membrii micii reuniuni, nimeni nu ar fi bănuit că a doua zi unul dintre ei urma să o păţească.

— O! zise deodată Simon, sper că o să mă puneţi la curent cu noutăţile din oraş!

— Nu suntem prea tari în materie de noutăţi, răspunse Bressant; abia ieri am **sosit şi noi.**

— Aş exclamă Simon, în provincie bârfelile de-o zi sunt un adevărat izvor pentru şase săptămâni! Ia să vedem, căpitane Saint-Pons, pariez că ştii vreo istorioară.

Saint-Pons surâse uitându-se la Peyran.

— Vezi casa aceea? zise el.

Şi arătă spre casa lui Roussel, care avea jaluzelele trase. Simon făcu un semn afirmativ cu capul.

— În casa aceea stă un furnizor, reluă Saint-Pons.

— Ei bine, zise Simon, găsesc că acest furnizor locuieşte în mod acceptabil.

— Acest furnizor este soţul celei mai frumoase femei din oraş; îl cheamă Roussel şi credem că ştim...

— Ah! drace! ce ştiţi?

— Peyran e chiar angajatul furnizorului, adăugă Saint-Pons.

— Şi domnul v-a spus...? începu Simon.

Peyran făcu un gest energic de negaţie.

— Nici vorbă, se grăbi să răspundă Saint-Pons; Peyran este un băiat prudent, dar noi înşine, sosind ieri seară, am surprins un tip care dădea târcoale sub balcon, cu pălăria trasă pe ochi şi mantia bine închisă.

— Bietul domn Roussel! zise Simon.

— Păi, căpitane, zici asta şi nu râzi! exclamă Bressant.

Simon avea un aer grav şi gânditor. Chemă chelnerul

— Domnilor, reluă el, acest furnizor mă interesează.

Întreaga bandă izbucni în râs la aceste vorbe.

— Punch! strigă Simon chelnerului care se arătase în prag.

Apoi adăugă cu un accent dramatic care spori veselia convivilor:

— Conştiinţa îmi ordonă să-l răzbun pe acest furnizor. Poate că este un om foarte bun. Pe de altă parte, morala... în fine, domnilor, ceea ce putem face în mod modest, este să-i tăiem urechile civilului. Zic civilului, pentru că regimentul a sosit abia ieri şi cel care dădea târcoale nu putea să fie unul dintre noi.

— Aşa este! zise Saint-Pons, dar nu văd de ce-i porţi pică.

— Un civil romanţios nu e demn să-şi păstreze urechile! pronunţă Simon cu solemnitate. Ce oră era ieri când l-aţi văzut învârtindu-se pe sub balcon?

— În jur de nouă seara.

Simon se ridică.

— Ei bine, camarazi, zise el, vă dau întâlnire aici, la nouă seara, deoarece sper că îmi veţi face onoarea să asistaţi la execuţie.

Lui Peyran îi îngheţase spatele. Acest gen de glumă îi părea sălbatic şi detestabil. Cât priveşte pe dragoni, din pricina moravurilor acelor timpuri şi obiceiurilor meseriei, aceştia nu erau departe de a socoti aventura ca distractivă în cel mai înalt grad şi de foarte bun gust.

— De acord cu execuţia civilului! strigă Saint-Pons. Va fi hazliu!

Şi toţi repetară:

— De acord cu execuţia civilului!

— Acum, dragii mei camarazi, zise Simon, vă cer permisiunea să vă părăsesc. Bate ora şapte şi trebuie să merg să-mi încasez avertismentul.

— Nu e nevoie să te deranjezi pentru asta, căpitane, răspunse Bressant întinzând mâna spre capătul pieţei.

Simon privi în acea direcţie şi se schimbă brusc la faţă. Un bărbat, traversând piaţa, cam la vreo sută de paşi de cafenea, cu mâinile la spate şi capul înclinat, venea spre ei. Era trecut de prima tinereţe şi purta uniforma de colonel.

Toţi ofiţerii se ridicară cu respect.

— Voi avea nevoie de o seară veselă, zise încet Simon, care părea acum că se forţează să-şi continue rolul, căci colonelul pare prost dispus şi o să-mi servească o predică ca la carte. Domnilor, vă invit să supăm după execuţie şi, dacă vreţi, vom ciocni un păhărel cu civilul văduvit de urechi.

— Bună idee! exclamă corul celor prezenţi. Căpitane Simon, eşti un camarad plin de veselie!

Colonelul se apropia; Peyran profită de mişcarea care avea loc şi se eschivă. Ofiţerii îşi salutară în tăcere superiorul.

Colonelul avea un aer foarte preocupat; răspunse la salutul subordonaţilor săi făcând un uşor gest cu mâna.

— Bună ziua, domnilor, zise el.

Când îl zări pe Simon se încruntă.

— Iată-te şi pe tine! reluă el cu asprime. Domnilor, aşa cum e de datoria mea, intenţionam să vi-l prezint pe noul dumneavoastră camarad… Văd că mi-a luat-o înainte…

— Căpitanul Simon este deja prietenul nostru, colonele, îi răspunse Saint-Pons.

Noul venit îşi fixă ochii mari asupra lui Simon, care nu prea părea în voia lui. Colonelul nu depăşise vârsta maturităţii, dar ostenelile războiului îi uzaseră deja viaţa şi purta pe faţa-i bărbătească semnele acestei existenţe. Era un soldat aşa cum întâlneai pe atunci, aspru, bun la suflet, brav ca un leu, dar având acea pecete ciudată care dusese la inventarea numelui de BOMBĂNITOR.

În rest, un războinic viteaz care purta aşa cum se cuvenea mustaţa încă neagră.

— Domnilor, zise el direct, vreau să rămân singur cu căpitanul Simon.

5

După ce ofiţerii se retraseră, colonelul îl luă de braţ pe Simon şi îl duse, fără să pronunţe un cuvânt, până la mijlocul fostului cimitir.

Acolo se opri, îşi încrucişă braţele peste piept şi îl privi în faţă pe Simon.

— Între noi doi, căpitane! zise el.

— Colonele, bâigui Simon, care nu ştia ce să zică.

Gontault îi întinse mâna cu un aer trist.

— Altă dată îmi spuneai tată, murmură **el.**

Simon, care asta aştepta, i se aruncă în braţe, şoptind cu lacrimi în ochi:

— Tată! minunatul şi dragul meu tată!

Colonelul îşi păstră aerul trist

— Răspunde-mi, reluă el. Am meritat să mă numeşti tată?

— Ah, colonele, exclamă Simon, dumneata care nu m-ai pierdut din ochi, m-ai susţinut şi m-ai iubit de când eram copil!

— Tăcere! îl întrerupse Gontault, nu despre asta îţi vorbesc; era o veche datorie şi nimic mai mult. Tatăl tău,

bravul maior Simon, fusese şi el protectorul şi susţinătorul meu. Orice fac pentru tine, tot nu pot plăti faţă de el. Te întreb pur şi simplu dacă m-am purtat totdeauna faţă de tine cu indulgenţă şi blândeţe, eu, vechi husar care fac să tremure o lume întreagă?

— Ai fost, răspunse Simon, cel mai indulgent dintre şefi şi cel mai bun dintre prieteni.

— Perfect! îi întrerupse iar Gontault. Asta e destul.

Îşi îndreptă, spatele şi, respingând mâna tânărului, adăugă:

— Pentru că vezi tu, căpitane, trebuie să se sfârşească! Pentru că altfel te bag la arest forţat vreme de două luni, de şase luni! Pentru că vreau să te călăuzesc aşa cum trebuie de acum înainte, auzi, căpitane?

— Colonele! zise Simon năucit.

— Mi se pare că mă întrerupi! strigă Gontault roşu de mânie. Cum dracu', domnule Simon! ai onoarea să fii ofiţer francez, şi asta, îmi închipui, ca să protejezi pe supuşii Majestăţii Sale împăratul, ca să-i aperi la nevoie... iar dumneata îi asasinezi!

Simon făcu o mişcare.

— Ia seama domnule, îţi vorbeşte superiorul dumitale! Ei, drăcia dracului! Mi s-a spus că la Toulouse, unde ai avut

garnizoana, ai ucis sau rănit unsprezece burghezi!...

— Zece, colonele, numai zece.

— Numai! Şi nu cauţi măcar să negi? Dar asta este o nebunie furioasă, domnule!

— Un militar... vru să replice Simon.

— Un militar, căpitane, zise Gontault cu demnitate, este adesea constrâns de prejudecata care ne stăpâneşte să nu dea înapoi în faţa a ceea ce se numeşte o datorie de onoare, dar dumneata cauţi gâlceavă şi te agăţi de preferinţă de cetăţeni paşnici şi inofensivi. Domnule, astea sunt fapte de om smintit sau laş!...

Simon tresări şi păli. Colonelul îi puse mâna la gură.

— Nu vorbi! zise el. O să mă insulţi şi vei fi pierdut... Promite-mi mai degrabă că îţi voi schimba purtarea.

— Ah! colonele, zise Simon din spatele mâinii care îl împiedica să vorbească, te porţi cu mine cum te-ai purta cu un copil!

— Pentru că dacă m-aş purta aşa cum trebuie să te porţi cu un bărbat, zise Gontault, ai merita o pedeapsă exemplară... Haide, haide, se întrerupse el, iată-te în aşa hal de parcă ai fi avut febră o lună încheiată!... Ridică capul, bietul meu băiat; orice păcat îşi află iertarea... Şi eu am fost multă vreme ca tine, prea multă vreme! Zgomotul

a două lame de spadă mă atrăgea ca o vrajă: ştiam să duelez!... Dar nu acesta este adevăratul curaj, crede-mă, mă pricep la aşa ceva... Prietene, acum îţi vorbeşte tatăl tău; te-am adus grabnic lângă mine: fiul maiorului Simon trebuie să fie un soldat fără reproş.

— Mi se pare... murmură Simon.

— Ştiu... ştiu, eşti un bun ofiţer... Eşti decorat... de aceea nu vreau să te văd pierzându-ţi viitorul... Hai, adăugă el prinzându-l de amândouă mâinile, promite-mi că n-ai să te mai baţi.

— Totuşi, zise Simon, dacă sunt insultat?

— Dacă vei fi insultat!... strigă Gontault. Drăcia dracului! Asta e altceva, copile... dacă vei fi insultat, vino să-mi spui, şi îţi voi fi martor... ca să aranjăm totul fără vărsare de sânge.

Simon îşi apăsă pe piept mâinile colonelului.

— Dar nu e vorba de asta, reluă celălalt, mă înţelegi bine... Haide, nu-ţi mai ordon, te rog.

— Colonele, zise Simon cu emoţie, îţi promit că n-am să mă mai bat.

Gontault îl strânse la piept şi îl privi îndelung, în tăcere.

— Mulţumesc... murmură el, ai o inimă bună, Simon.

Privirea lui căpătă o expresie de visare pe când adăuga:

— Mi-am pus multe speranţe în tine... Eşti deja fiul meu adoptiv... într-o zi... am planurile mele...

— Ce planuri? întrebă tânărul curios.

Colonelul zâmbi.

— Le vei afla, răspunse el. Du-te la camarazii tăi... Simt nevoia să fiu singur.

Simon plecă imediat şi colonelul rămase în fostul cimitir, unde numai câteva persoane se mai plimbau pe sub ulmi.

Se însera. De două-trei ori colonelul Gontault se opri în faţa casei furnizorului Roussel; părea că nu-şi poate lua ochii de la ea.

— Dacă am o fată, şopti el vorbindu-şi lui însuşi, cred că Simon ar face-o fericită…

Îşi reluă plimbarea, făcând un efort să-şi întoarcă privirea de la acea casă care îl atrăgea atât de puternic, zicându-şi în sinea lui:

— Nebun ce sunt!… o fată!… pentru că am văzut ieri, sub acei arbori, un copil care-mi seamănă!…

— Şapte ani, remarcă el cu o voce plină de angoase, de şapte ani am părăsit-o spunându-i: „Aşteaptă-mă, mă voi întoarce, pe onoarea mea!” Şi Dumnezeu mi-e martor că aşa voiam să fac… dar generalul Bonaparte, apoi primul consul, apoi împăratul! mai ai timp să respiri cu un astfel

de stăpân? Biata Hortense!

Se lăsă pe o bancă în faţa ferestrelor furnizorului.

— N-am întrebat încă nimic... murmură el, n-am îndrăznit să mă informez… Dacă aflam o nenorocire!

Cum vorbea el aşa, una dintre jaluzele se ridică încet şi de mai multe ori, de parcă o mână prea slabă ar fi tras de cordon.

Pe măsură ce jaluzeaua se ridica, Gontault zărea rochia unei femei, apoi faţa surâzătoare a unei fetiţe încântătoare, apoi în sfârşit capul mamei ei, palid şi trist, dar de o mare frumuseţe.

Gontault îşi întinse braţele spre fereastră, în vreme ce ochii i se umpleau de lacrimi.

— Hortense! şopti el.

În acel moment, uşa casei se deschise şi ieşi un bărbat gras, cu un aer buimăcit.

— Cu cea mai mare bunăvoinţă din lume zise acest bărbat cuiva care rămânea înăuntru, dar nu pot să mă ocup mereu de sănătatea nevestei mele!… Trebuie să mă întâlnesc cu anumiţi oameni... să închei afaceri... să consult scripte: pur şi simplu mă îndoi sub povara treburilor!

Zicând acestea, bărbatul închise uşa, îşi încrucişă

mâinile dolofane la spate şi, plin de nehotărâre, făcu câţiva paşi pe promenadă.

Gontault se uita la el şi gândea:

— Roussel, furnizorul!... îl recunosc... nu a părăsit deloc oraşul şi e prieten cu familia Hortensei... În sfârşit voi afla.

UN COLONEL AL IMPERIULUI

1

Avem în literatură şi în teatru mai multe feluri curente de colonei, care toate purced din era imperială şi îşi datoresc naşterea imaginaţiei civilizate a vodeviliştilor.

Fiecare formulă are meritul ei: când vrem să „facem” Un colonel, nu ne mai rămâne decât să alegem.

Mai întâi avem colonelul tânăr şi strălucit care se căsătoreşte cu o văduvă bogată, prinţesă rusă sau contesă austriacă, după ce i-a jefuit în întregime castelul.

Urmează apoi colonelul bătrân şi venerabil, care moare înainte de sfârşitul piesei, pentru ca cel mai fidel dintre sergenţii săi să poată cânta cu lacrimi în ochi în momentul deznodământului:

„Acolo sus, unde ţi-e lăcaşul veşnic.

Colonele, trebuie că eşti mulţumit !...”

Mai avem, în fine, colonelul în puterea vârstei, aspru dar cu suflet bun, care joacă cu succes rolul binefăcătorului morocănos.

Când vrei să ieşi din aceste formule acceptate, atunci

eşti un înnoitor şi un TINEREL.

Colonelul nostru, Gontault, făcea parte din categoria a treia; şi era, ca toate lucrurile din Imperiu – mobile, pendule sau tragedii – puţin ţeapăn, puţin stângaci, puţin neverosimil. Dar era un brav, şi nu-i poţi reproşa unui colonel că aparţine timpului său.

În 1796, cu puţin înainte de expediţia din Egipt, Gontault, pe atunci în vârstă de treizeci de ani şi locotenent de dragoni, venise în garnizoană la Rennes. Domnul Conderc, judecător de pace şi unul dintre cetăţenii cei mai onorabili ai oraşului, îi acordase ospitalitate.

Domnul Conderc avea două fete, dintre care una tocmai se căsătorise cu un magistrat pe nume Dubreuil, iar cealaltă, abia intrată în adolescenţă, era copila cea mai încântătoare pe care o puteai vedea.

Locotenentul Gontault, om sincer, deschis, cinstit, devenise prietenul judecătorului de pace şi trăia în familia lui ca un fiu. Tânărul începuse prin a fi simplu soldat şi fiecare grad şi-l câştigase cu tăişul săbiei. Nu avusese timp să iubească şi inima lui era mai inocentă decât a celui abia ieşit de la colegiu. La început a avut faţă de Hortense o atitudine fraternă: eram pe punctul de a spune paternă, atât de mare era diferenţa de vârstă. Dar colonelul

Gontault cunoaşte lumea şi viaţa poate şi mai puţin decât Hortense însăşi.

Când regimentul lui Gontault a părăsit oraşul Rennes, Hortense avea 17 ani; iubea şi credea în căsătoria promisă de locotenent; avea atâta onoare şi ea credea în el!

La plecare, Gontault îi jură pentru a suta oară că se va întoarce să-i dea numele şi dreptul de a păşi cu fruntea sus.

Vedem acum că Gontault se întorsese, numai că trecuse niţeluş timp. Dar aşa face totdeauna colonelul din categoria a treia care, în ciuda sufletului său minunat, ca să se întoarcă, aşteaptă în mod constant ca logodnica să i se căsătorească sau să-i moară.

Un colonel care s-ar comporta altfel, n-ar fi un colonel din categoria a treia.

De altfel, avem multe lucruri de spus, ca să-l scuzăm pe colonel. De exemplu, locotenentul nostru Gontault, ieşind din oraşul Rennes, fusese prins în vârtejul de osteneli şi glorie care cuprinsese Franţa în ultimii ani ai Republicii şi pe toată perioada Imperiului.

Plecase cu Bonaparte în Egipt şi tot împreună cu el lăsase piramidele cucerite pentru a veni la Paris să participe la 18 Brumaire. Apoi urmaseră marile războaie

ale Consulatului. Poate că scrisese, a doua zi după vreo bătălie; de exemplu după bătălia de la Marengo[5]; poate că trimisese o scrisoare la Rennes.

Nu trebuie să ne încredem totuşi prea mult în asta; colonelul din categoria a treia mânuieşte mai bine sabia decât pana, pentru el zilele sunt minute şi anii săptămâni.

Dar, în sfârşit, atunci când scrie este un lucru adeverit că scrisorile lui se pierd întotdeauna.

Abia când Napoleon, împărat, se aşeză pe tron, Gontault, recent avansat la comanda regimentului de dragoni, solicită trimiterea corpului său de armată în Bretagne.

Se bucurase ca un copil în ziua când obţinuse această favoare: avea să o revadă pe Hortense, Hortense cea frumoasă, Hortense care îl aştepta, Hortense pe care o va face atât de fericită!

Şi fără îndoială că Hortense nu-l aştepta singură!

Greşelile ispăşite nu lasă în urma lor decât fericire, şi Gontault nu mai putea de bucurie să se ducă să dea un nume onorabil bietului copilaş care nu-şi cunoştea tatăl.

Locotenentul Gontault, devenit colonel, nu putuse să înveţe şi să cunoască viaţa nici la piramide, nici chiar în

---

[5] Marengo – sat în Italia (Piemont), celebru pentru victoria obţinută de Bonaparte împotriva austriecilor (14 iunie 1800). (n. t.).

bivuacul glorios de la Marengo. Oricât de absurdă ar părea afirmaţia care urmează, nu o putem omite, căci este purul adevăr.

Părăsind Parisul şi plecând spre Rennes, Gontault nu era deloc conştient de greşeala lui: acei ani lungi, când lăsase zilele să se adauge una după alta, constituiau pentru el o simplă întârziere.

Căuta cu bună-credinţă o scuză banală, ca aceia care nu se duc la o întâlnire sau întârzie lacină.

Pentru el aceştia ani trecură atât de repede! I se părea că mai ieri fusese seara în care ştersese lacrimile Hortensei, spunându-i: „Mă voi întoarce!”

Epoleţii lui de ofiţer ar fi putut să-i dea măsura timpului scurs dar, în sincera lui modestie, Gontault considera că făcuse puţin ca să-i câştige.

Împăratul îl înaintase în grad, Doamne! din pură bunătate. Erau în regiment numeroşi soldaţi cu vechime care aveau pieptul brăzdat de răni.

La mijlocul drumului dintre Paris şi Rennes, Gontault, care nu se mai gândea decât la apropiata lui fericire, la soţia şi copilul lui, Gontault avu un scrupul, apoi îl cuprinse teama; după care, deodată, căci acestea iau repede proporţii, scrupulul se transformă în remuşcare şi teama în

groază.

Realitatea i se înfăţişă brusc într-o lumină puternică, şi văzu în fine lucrurile aşa cum le-ar fi văzut primul venit de la început.

Şapte ani! De şapte ani o părăsise pe Hortense! Ea suferise, iar bătrâneţea tatălui ei fusese probabil cruntă!

Dezonoarea! Când îi trecu prin minte acest gând, colonelului îi veni să-şi facă seama.

Intră în oraşul Rennes cu capul în jos, cu fruntea palidă şi agitat de presentimente lugubre.

Trăi două zile fără să îndrăznească să pună o singură întrebare, pentru că se temea să nu afle că Hortense murise. Abia cu o seară înainte se învârtise în jurul casei judecătorului de pace Conderc, al cărei aspect mohorât şi jaluzelele lăsate îi sporiseră temerile.

Ne putem închipui bucuria lui când văzuse acea jaluzea ridicându-se încet şi când zărise faţa blândă a Hortensei deasupra acelui chip de copil zâmbitor care îi semăna.

Era fiica lui! era sigur; simţea asta după bătăile inimii.

2

Nu făcu decât un salt până la bărbatul gras, care îşi continua hoinăreala cu nasul în vânt şi cu mâinile la spate.

— Domnule Roussel... zise el abordându-l.

Roussel îşi îndreptă spatele, umflă pieptul şi îl măsură din cap până în picioare.

— El însuşi, răspunse Roussel, furnizor militar.

— Nu mă recunoaşteţi? întrebă colonelul.

— Pe legea mea!... ia staţi... desigur... cunosc pe toată lumea!... Numele dumneavoastră îmi stă pe vârful limbii...

— Goiţtault... pronunţă timid colonelul.

— Gontault!... asta e... îmi stătea pe vârful limbii!... Am o memorie locală tare prodigioasă!... locotenentul Gontault, fir-ar să fie!... Ştiţi că e multă vreme de când n-am mai avut plăcerea...

— Şapte ani... murmură colonelul cu un suspin adânc.

— Şapte ani... repetă Roussel. Asta voiam să spun şi eu... am o memorie locală...

Se întrerupse şi făcu un pas înapoi.

— Asta e părerea tuturor, colonele.

— O! dar... exclamă el... Unde mi-e capul în seara asta? Neatenţia e hazlie şi o voi povesti acelor doamne. Drace! Aţi ştiut să avansaţi, după câte văd!...

Îşi îndreptă talia scurtă şi obeză, salută milităreşte şi

adăugă:

— Colonele, vă prezint sincerele mele complimente.

— Mulţumesc... zise Gontault. Voiam…

— Ce amabil din partea dumneavoastră că aţi venit să ne vedeţi!... exclamă Rousel. Şi eu care-i ziceam locotenent! Ce-or să mai râdă acele doamne când am să le povestesc.

Acele doamne?... vru să-l întrerupă Gontault.

Roussel îl prinse de amândouă mâinile.

— Mă ierţi, nu-i aşa? reluă el cu cordialitate. Sunt aşa de arhiocupat, prietene, că nu-mi văd capul de treburi... şi dacă n-aş avea o memorie locală prodigioasă!...

Colonelul îi strânse mâna cu putere şi îl opri.

— Domnule Roussel!... zise el cu glas scăzut.

— Colonele? replică furnizorul.

— Vă consider un om demn şi cumsecade.

— Asta e părerea tuturor, colonele.

— Dacă-mi amintesc eu bine, aveaţi pentru mine oarecare prietenie.

— Sigur că da... sigur că da, zise Roussel, care se cam răcise între timp, pentru că se temea de solicitarea unui împrumut pe nepusă masă.

— Forţat să plec mai demult, reluă Gontault, am lăsat o

tânără...

Faţa mare a furnizorului se lumină subit.

— Ia **povestiţi-mi** asta!... exclamă **el** apropiindu-se. Ocupaţiile nu mă împiedică să vă ascult o clipă.

— Intenţiile mele erau onorabile, domnule Roussel: voiam s-o iau de nevastă.

— Păi înţeleg... aşa e mereu!... Numai că n-o mai vreţi?

— Dimpotrivă, domnule Roussel, pronunţă Gontault cu gravitate, pentru asta m-am întors.

— Ah!... ah!... ah!... făcu de trei ori furnizorul. Asta e cu totul altceva. Ia ascultaţi, toată lumea trece prin asta: trebuie s-o faceţi până la urmă!... Eu care vorbesc, după o tinereţe foarte furtunoasă, am sărit şanţul!... Ei bine, nu sunt prea nefericit!... În afară de ocupaţiile zdrobitoare care îmi apasă sănătatea, pot să spun că nu sunt prea nefericit! Nevasta mea e amabilă, bună, blândă, ascultătoare...

— Voiam să vă întreb... îl întrerupse colonelul

— Ce mai face?... Sunteţi tare bun, mulţumesc!... Mereu puţin suferindă... Această familie Conderc are pieptul slab.

Colonelul tresări şi deveni palid.

— Tare mi-e teamă că biata Hortense... adăugă furnizorul.

— Hortense!... pronunţă Gontault printre dinţii strânşi, Hortense Conderc?

Furnizorul continuă fără să remarce tulburarea lui Gontault.

— Nu ştiaţi?... De fapt, nu vă cunoşteam adresa; n-am putut să vă trimitem invitaţia la nuntă... Şi chiar dacă v-aş fi ştiut adresa, vedeţi dumneavoastră, ar fi fost foarte posibil ca blestematele astea de ocupaţii care mă copleşesc... Şi, ca să vedeţi, stau aici cu dumneavoastră!...

Am mai multe afaceri decât ar trebui să strivească trei capete tari!... Iertaţi-mă dacă vă părăsesc atât de brusc.

Colonelul rămase mut şi parcă năucit. Îl lăsă pe Roussel să-i strângă mâna fără să scoată o vorbă, de parcă nu şi-ar fi dat seama ce se petrece în jurul lui.

Roussel făcu câţiva paşi, vrând să-şi vadă de ocupaţiile lui care-l striveau. După câteva secunde însă, se opri brusc, se lovi peste frunte şi se întoarse în mare grabă.

— A!... dar... strigă el de departe, a! dar colonele!... nu mi-aţi spus numele acelei tinere?...

— Numele acelei tinere? repetă mecanic Gontault, care simţea că ameţeşte.

— Da... sunt discret ca mutu din harem.

Gontault, care se clătina, se sprijini de un copac.

— Cred... cred că l-am uitat, bâigui el.

Pântecul furnizorului săltă, în timp ce trăsăturile i se luminau de un râs homeric.

— Bună! exclamă el, excelentă!... Iată ceva care le va amuza puţin pe acele doamne!... Pe legea mea, colonele, şi eu sunt distrat, dar dumneata m-ai întrecut.

— În sfârşit, n-are importanţă, adăugă el arătând casa judecătorului de pace Conderc, aceasta e locuinţa mea. Sper că soţia mea şi cu mine vom avea onoarea... Ziua bună, colonele!

Gontault rămase singur; picioarele i se clătinau sub povara trupului, şi dacă n-ar fi fost copacul care îl susţinea, ar fi căzut pe spate. Toate lucrurile se roteau în jurul lui.; un văl i se aşezase peste ochi.

Îşi şterse cu mâna fruntea scăldată, de o sudoare rece.

— Casa lui! şopti el fără să ştie că vorbea. Nevasta lui! Hortense!

Îşi ascunse faţa în mâini.

— Oh! simţeam eu ceva care îmi anunţa această nenorocire!... zise el. Măritată!... pierdută pentru mine!... Măritată!... repetă el, însufleţit de o mişcare de furie nebună. Pe toţi dracii! astea sunt femeile!... Nu putea să aibă încredere în mine?... nu putea să mă aştepte?... nu

putea?

Se întrerupse din nou, zdrobit sub povara realităţii.

3

— Biata Hortense!... gândi el. O mai şi acuz! când eu... numai eu!... Acest om mi-a spus că e slabă, suferindă!... Ah! o cunosc şi ghicesc: a vrut să-l cruţe de dezonoare pe bătrânul ei tată... Când a văzut că nu mă mai întorc, s-a devotat ca să-l cruţe de această supremă nefericire... Şi eu care nu ştiam!... Eu orb şi smintit, care mergeam, mergeam într-una!

Mâinile i se încrucişară, crispate.

— Ştia totuşi bine că nu sunt un scelerat!... continuă el, revoltat încă o dată. Ar fi trebuit să ştie că m-aş fi căsătorit cu ea! Pe toţi dracii!... îmi urăsc gradul, îl urăsc pe împărat şi pe mine însumi mai mult ca orice!... Am obţinut aceşti epoleţi cu preţul fericirii mele!

Se târî până la o bancă pe care se lăsă să cadă. Vreme de mai multe minute rămase acolo ca distrus.

Şi nu văzu deschizându-se uşa furnizorului şi nici pe cele două femei care traversară strada cu paşi lenţi.

— Haide!... îşi zise el într-unul din acele momente în

care resemnarea încearcă să îmblânzească disperarea; voi cere să fiu schimbat... voi pleca departe... la capătul Franţei...

— Fără s-o revăd!... se întrerupse el; fără să ştiu numele copilului meu!

Se ridică cu o mişcare violentă.

— Dar asta e cu neputinţă! izbucni el. Vreau să intru în această casă... şi nenorocire celui care îmi va aţine calea!... Hortense este soţia mea în faţa lui Dumnezeu: vreau *s-o* văd!

Îşi pierdea capul. Se repezi ca un nebun spre locuinţa lui Roussel. Când ajunse la spărtura zidului ce servea drept intrare pe promenadă, se pomeni în faţa celor două femei care ieşiseră din casa furnizorului şi traversaseră strada.

Una dintre ele o susţinea pe cealaltă, care părea că merge cu greutate.

— Veşnic! repetă la rândul ei doamna Dubreuil cu mânie. Şi totuşi, dragă Hortense, te-a părăsit ca un laş, ca un om necinstit!

Colonelul îşi duse mâinile la inimă şi se întoarse să-şi ascundă faţa. Cele două femei trecură şi colonelul rămase nemişcat în acelaşi loc.

Privi în urma celor două femei care se îndepărtau cu pas

domol: două lacrimi se rostogoliră pe obrajii lui bronzaţi de bărbat.

— Cât s-a schimbat!... murmură el, şi cât trebuie să fi suferit!

Cele două femei sosiră la banca părăsită de colonel. Cea mai tânără se opri epuizată.

— Mă voi aşeza... zise ea; mă simt foarte slăbită... mai slăbită decât ieri.

Cealaltă femeie o sprijini ca pe un copil şi o ajută să se aşeze pe banca de piatră.

Promenada era cu totul pustie; se făcea repede noapte. Cele două femei nu-l zăriseră pe colonel.

— Sărmană Hortense!... zise cea mai în vârstă, suferinţa ta vine de la inimă... Dacă ai vrea să uiţi!...

Hortense îşi ridică ochii negri, măriţi de boală, în care se oglindea o resemnare divină.

— Pot oare? şopti ea cu o voce care coborî până în adâncul inimii lui Gontault; amintirea lui e veşnic vie!

— Nu-l acuza... murmură tânăra femeie, cred că mă iubea... cred că era sincer.

Inima lui Gontault tresălta. Împins de o putere irezistibilă, înaintă spre banca de piatră.

— Cine ştie, continuă Hortense. Poate şi el a suferit...

poate că nu e vinovat...

Gontault căzu în genunchi în faţa ei.

— Oh! mulţumesc!... mulţumesc!... murmură el.

Hortense se clătină înspăimântată, în timp ce doamna Dubreuil se aşeză între ea şi Gontault.

— Dumneata aici? strigă aceasta. A! domnule, domnule! n-ai făcut încă destul rău?... retrage-te...

Şi pentru că Gontault stătea nemişcat, adăugă respingându-i mâna:

— Vrei s-o ucizi, domnule?

Gontault era incapabil să se ridice.

— Iertare... iertare şi milă, doamnă! şopti el copleşit.

Hortense îl privea fără să-şi piardă surâsul blând; doar

Gontault şi doamna Dubreuil îşi uneau eforturile să-i vină în ajutor Hortensei care leşinase. Când aceasta deschise ochii, avea un zâmbet pe buzele palide.

— Pe el l-am revăzut? şopti ea.

— Hortense!... Hortense!... se bâlbâi colonelul, care nu găsea cuvinte să-şi exprime emoţia.

Hortense îl privea fără să-şi piardă surâsul blând; doar două lacrimi i se iviră la marginea pleoapelor.

— Ai venit să-mi spui adio, Edouard? zise ea.

— Hortense, răspunse colonelul, am greşit tare mult...;

dar sunt atât de nenorocit!

— Nu există scuză pentru comportarea dumitale, domnule... zise doamna Dubreuil.

— Pe onoarea mea! exclamă Gontault; dacă aş fi găsit-o liberă...

Doamna Dubreuil zâmbi amar.

— Edouard... pronunţă Hortense cu efort, nu voi mai suferi multă vreme de aici înainte... te iert.

— Şi mă crezi, Hortense?

— Te cred, răspunse tânăra.

Apoi se sprijini de braţul doamnei Dubreuil.

— Soră. Reluă ea, îţi înţeleg privirea severă; gândeşti că pentru mine prezenţa lui e o greşeală, şi ai dreptate.

Doamna Dubreuil păstră tăcerea; tânăra se întoarse spre colonel.

— Să ne despărţim, domnule, zise ea; de data asta pentru totdeauna.

— Încă o vorbă! zise Gontault. Fie-ţi milă, Hortense, nu mă părăsi astfel!... Adineauri, la fereastra aceea, am văzut lângă tine o fată... şi am crezut...

Hortense lăsă ochii în jos şi zise de parcă n-ar fi putut să reţină aceste cuvinte:

— Ea nu trebuie să-ţi spună niciodată tată.

— Fiica mea! izbucni colonelul. Hortense, trebuie s-o văd... Doamnă, doamnă, adăugă el prinzând mâinile doamnei Dubreuil, aveţi milă de mine, interveniţi pentru mine! Să fiu tată o oră! să cad în genunchi lângă leagănul copilului meu!

Doamna Dubreuil îşi întoarse capul şi căută să-şi retragă mâna.

— Ascultaţi... continuă Gontault cu lacrimi în glas, nu mă va vedea... O voi săruta pe frunte în somn... o voi adora, o voi binecuvânta... şi apoi, vă jur că mă voi supune, doamnă: voi pleca pentru totdeauna!

Doamna Dubreuil deschise gura să refuze, dar Hortense fu cea care vorbi.

— Edouard, zise ea, îţi vei vedea copilul.

Şi adăugă, implorându-şi sora cu privirea:

— Şi el este foarte nenorocit!

Colonelul rămase fără glas, sufocat parcă de emoţie. Bucuria şi durerea se luptau în pieptul lui; era profund întristat, dar gândul că îşi va vedea fiica îl umplea de entuziasm.

— E opt şi jumătate, continuă Hortense. Când se va face noapte de-a binelea, între nouă şi zece, te vei întoarce aici... Louise va dormi atunci.

Louise?... repetă colonelul cu o voce tremurătoare.

— E numele fiicei mele. Zise Hortense; sora mea te va ajuta să intri în casă şi te va duce la Louise.

— Sora ta... Dar tu, Hortense?

— Eu sunt nevasta altuia, şi n-am să te văd, Edouard.

Un pas greu şi lent se auzi la celălalt capăt al promenadei. Doamna Dubreuil ascultă şi începu să tremure.

— Domnule, îndură-te şi lasă-ne! zise ea. E domnul Roussel... îl recunosc.

— Încă o dată... murmură Gontault, pentru ultimul adio...

Doamna Dubreuil încercă să o ia de acolo pe Hortense, care, slabă şi zdrobită de emoţie, nu putea să facă un pas.

Domnul Roussel venea cu mâinile la spate, frânt cade obicei sub povara ocupaţiilor lui.

Doamna Dubreuil îl împinse pe Gontault, care se ascunse în spatele copacilor. Colonelul era cuprins de o ameţeală nebună şi nu-şi mai dădea seama ce face.

— Peste o oră, şopti doamna Dubreuil, pentru că v-a promis, voi fi aici.

— Ia te uită! ia te uită! exclamă Roussel care se apropia, iată-le pe aceste doamne ieşite la aer curat... De ce vă

plimbaţi mereu în acest vechi cimitir, în loc să vă duceţi pe Champ-de-Mars sau la Mail, ca persoanele respectabile?... Dacă n-ar fi ticăloasele astea de ocupaţii care mă copleşesc, v-aş oferi braţul cu mare bucurie.

Doamna Dubreuil o simţea pe Hortensie clătinându-se şi tremurând; se strecură în partea în care dispăruse colonelul. Era un loc plin de mărăcini şi pe care edilii oraşului Rennes nu-l trataseră cu atenţia necesară pentru defrişare. Te puteai ascunde acolo foarte bine şi în plină zi; cu atât mai mult nu se vedea nimic la acea oră când umbra învăluia totul

Doamna Dubreuil nu-l zări deci pe colonel.

— Domnule, zise ea liniştită, sora mea este foarte suferindă.

— Aş!... făcu Roussel; aici aerul e proaspăt... Şi adie un vântuleţ care îi va face bine... Sunt foarte de acord cu aceste plimbări de seară, şi imediat ce ocupaţiile îmi vor da puţin răgaz...

— Dar aveam ceva să vă spun, se întrerupse el... ceva hazliu... Ghiciţi pe cine am întâlnit în seara asta?

Furnizorul se aşezase între cele două doamne în uşa casei; se legăna de pe un picior pe altul; era vesel şi bine dispus.

— Îndură-te, domnule... zise doamna Dubreil.

— Trebuie distrată, această biată căprioară! exclamă Roussel. Eu sunt un soţ bun şi vreau s-o amuz în seara asta! Haide, fă un efort, draga mea, adăugă el apropii**ndu-şi** faţa **roşie şi** cărnoasă de obrazul Hortensei, scutu răte puţin... Haide, haide, să zâmbim, doamnă I...

Hortense îşi duse mâna la piept.

— Îţi e mai bine?... zise Roussel. Eram sigur!... Închipuiţi-vă că m-am întâlnit... ghici cu cine?

— Mi-e rău! murmură Hortense.

— Ah! drace; draga mea, zise furnizorul cu reproş nici curaj nu ai! Eu când sunt bolnav, fac un efort, nu mă dau bătut, îmi dau osteneala să mănânc şi să beau, înghit două farfurii în loc de una... şi boala se cară pentru că vede că are de-a face cu un om voinic!... Dar, pentru că nu vrei să ghiceşti, îţi voi spune pe cine am întâlnit în seara asta... Îţi aminteşti de prostănacul acela pe nume locotenentul Gontault?

Hortense se nărui în braţele surorii sale.

— I-au crescut flori de spanac pe umăr, continuă Roussel fără să ia în seamă starea soţiei lui; e colonel, mă rog!... Am spus totdeauna că nătăfleţul ăsta o să reuşească.

— Hortense Hortense!... strigă doamna Dubreuil înspăimântată.

Roussel avea un frumos lornion de aur pe care şi-l încălecă pe nas.

— Ei bine! ei bine! făcu el. Chiar i-e rău?...

Se întoarse cu spatele şi adăugă strâmbându-se:

— Un leşin!... Nimic nu detest mai mult ca asta!

— Dar susţineţi-o, domnule... zise doamna Dubreuil.

Roussel se supuse; dar în timp ce-şi sprijinea nevasta cu o stângăcie pe care renunţăm a o mai descrie, murmură:

— Există servitori în casă pentru treaba asta!... Eu care sunt supraîncărcat, copleşit, zdrobit!... dacă s-ar afla că îmi îngrijesc nevasta!

O porni cu glas grav şi demn spre uşă adăugând:

— Aşa ştiu eu să-mi îndeplinesc toate datoriile.

— Luaţi seama, domnule, zise în acel moment doamna Dubreuil, o veţi răni!

— Ei, doamnă, iau seama!... strigă Roussel cu mânie; nu cred că am reputaţia unui neîndemânatic!... în momentul ăsta ar fi trebuit să fiu la capătul oraşului, unde sunt aşteptat pentru nişte afaceri de cea mai mare importanţă... Şi eu îmi îngrijesc soţia, doamnă: la aşa comportare, laudele mai lipsesc!

— Pe aici, domnule... zise iar doamna Dubreuil; ridicaţi-i capul... Luaţi seama!

Roussel fu atât de indignat de acest al doilea LUAŢI SEAMA, încât îi trecu prin minte să dea drumul la povară din mâini...

— O, femei! îşi zise el; fiinţe slabe şi fără milă!... Eu vorbesc de lucruri serioase, vorbesc de ocupaţii care mă zdrobesc... şi mi se răspunde cu nerozii!

— Zău, doamnă, adăugă el cu glas tare, săltând din umeri, ştim noi cum e cu leşinurile astea!... un pahar cu apă şi câteva picături de eter...

Uşa casei se închise şi furnizorul îşi continuă discursul pe scară.

4

Cafeneaua Pieţii îşi aprinsese lămpile cu ulei şi obscuritatea care domnea în fostul cimitir devenit promenadă părea acum şi mai adâncă.

Timp de câteva minute, în jurul casei furnizorului fu pustiu.

În momentul în care clopotul din turnul primăriei bătu ora nouă, un om înfăşurat într-o mantie se strecură din

copac în copac, venind dinspre acea parte a promenadei din dreptul drumului pe care se ajungea la periferia Parisului, şi se îndreptă spre Piaţa Palatului.

Pe strada Saint-François, la al cărei colţ se găsea casa furnizorului, un alt om, îmbrăcat ca un burghez, venea cu un pas uşor.

În sfârşit „un al treilea, care purta strălucitoarea uniformă a regimentului patru dragoni, venea chiar din piaţă şi intră pe promenadă, după ce aruncă o privire spre mesele goale de la cafeneaua militară.

Primul dintre aceşti trei oameni nu putea fi remarcat, căci mantia lui lungă îi ascundea complet faţa.

Al doilea era Peyran, angajatul furnizorului Roussel care, cu instinctul lui de om laş şi răutăcios, venea mirosind ceva rău.

Al treilea era căpitanul Simon, care promisese noilor lui camarazi urechile unui civil şi venise după ele.

URECHILE CIVILULUI

1

Căpitanul Simon nu avea încă 25 de ani. Napoleon Bonaparte îi pusese primul galon pe câmpul de luptă. Superiorii îl iubeau, egalii aveau pentru el o afecţiune amestecată cu respect; peste tot unde servise putuse fi considerat PRIMUS INTER PARES, şi se putea spune despre el că are stofă de mareşal al Franţei.

Era instruit, distins, spiritual; valoarea lui de soldat era strălucită şi neobosită. Deşi era foarte tânăr, se puteau povesti multe despre el şi chiar cita câteva fapte de vitejie care făceau aşa de captivantă lectura buletinelor[6] armatelor noastre.

Era bun, compătimitor, generos; era blând, nu vom spune ca o fată, căci fetele nu sunt totdeauna foarte blânde: era blând şi timid ca un copil.

Războiul îi ocupase până atunci toată vremea, şi nu cunoscuse niciodată răgazurile din garnizoane. Era un soldat în toată puterea cuvântului, un tânăr erou; putea să năzuiască la orice, iar cunoscuţii îi prevedeau un viitor plin

[6] Buletin – relatare oficială a operaţiunilor unui corp de armată. (n. T.

de toate promisiunile.

Pe lângă toate astea era duelgiu, ceea ce este, ne grăbim să o mărturisim, un viciu de idiot, o boală de brută.

Există anii de epidemie când temperamentele cele mai sănătoase sunt atacate de boala care domină. Tânărul nostru căpitan, aşa de frumos, aşa de bun, aşa de viteaz, suferea de maladia comună.

Suferea de febra fanfaronilor din 1805, aşa cum ar fi suferit de holeră în 1832 sau în 1849.

Mirosul bătăliei care plutea în aer încălzea sângele, exalta mintea.

ŞI apoi vă voi spune adevăratul motiv al acestui antagonism supărător statornicit între uniformă şi haina civilă.

Dragostea a dus Troia la pierzanie!

Aceşti valoroşi soldaţi ai Republicii şi Imperiului erau mereu la frontieră, unde doamnele nu-i puteau urma. Doamnele rămâneau în oraş, la cheremul celor care nu purtau uniformă.

Eroii erau geloşi, unii pe drept cuvânt, ceilalţi fără motiv. Cei care, precum Simon, nu aveau deloc motive, deveneau turbaţi şi masacrau oile negre din spirit de solidaritate.

Era poate pentru prima dată în viaţa lui când căpitanul

Simon auzea aşa de aspru ocărit duelul. Gontault, în sinceritatea lui, mersese până acolo încât pronunţase cuvântul LAŞITATE, aplicându-l acelor lupte barbare şi groteşti care umpleau orele plictisitoare ale trântorilor pe poteci.

Simon avea destul bun simţ şi inimă ca să înţeleagă raţionamentul colonelului, dar nu avea obiceiul să „filosofeze” prea mult şi toată lumea ştie că obişnuinţa este mai tare decât toate raţionamentele din lume.

Totuşi Simon sosea în piaţa Palatului foarte îngrijorat, foarte stingherit, fără să ştie ce voia să facă. Mai presus de logica bunului colonel era afecţiunea profundă şi adevărată pe care i-o purta Simon.

Tatăl lui Simon murise în luptă, la începuturile Republicii. Murind, îşi încredinţase fiul lui Gontault, şi Simon, foarte tânăr pe atunci, regăsise în bravul locotenent tatăl pe care îl pierduse.

Era fiul adoptiv al lui Gontault şi se putea spune că se iubeau la fel de mult ca şi când ar fi fost uniţi prin legături de sânge.

Nu avea familie nici unul; fiecare îl avea pe celălalt. Comparând afecţiunea lor reciprocă, avantajul ar fi rămas de partea lui Simon care, fără să socotim recunoştinţa

călduroasă, nu avea în trecut, precum colonelul, o amintire atât de apropiată inimii lui.

Or, colonelul îi ceruse lui Simon o promisiune, şi această promisiune, vrând-nevrând, Simon o făcuse. Simon promisese să nu se mai bată în duel.

Era deci doar un fel de a vorbi, când spuneam adineauri că Simon venea după urechile civilului condamnat la această mutilare.

Simon se gândise bine, Simon era hotărât să nu se bată, chiar dacă, pentru a obţine acest virtuos rezultat, ar fi trebuit să încrucişeze spada cu toţi camarazii lui de regiment.

Aşa înţelegea Simon lucrurile.

Apoi fu cuprins de scrupule: să se bată iar. În fond, era mai bine să distrugă o jumătate de duzină de băieţi buni, locotenenţi sau căpitani, prietenii lui de o oră încoace cu care băuse punch-ul cu rom de bun venit, decât să „termine" un civil?

Şi încă un civil insipid! Un vagabond neghiob care venea să tulbure liniştea unei case cinstite!

Simon traversă piaţa Palatului cu capul plin de ezitări şi îndoieli; ar fi dat solda pe un an şi chiar mai mult să nu fi făcut acea glumă răutăcioasă, invitându-şi camarazii la

execuţia civilului.

— Ei. La dracu'! exclamă el ajungând la intrarea pe promenadă; dacă nu sunt mulţumiţi îşi vor bate joc de mine... O bătaie de joc e o insultă... iar colonelul mi-a spus că, dacă voi fi insultat, îmi va fi chiar el martor.

Acest silogism îndrăzneţ îi linişti un moment conştiinţa. Intră în fostul cimitir.

Peyran se opri la colţul străzii Saint-François, fidel prudenţei lui obişnuite. Cât priveşte pe omul cu mantia, acesta, de cum îl zărise pe Simon, se pusese la adăpost.

Simon privi în jurul lui.

— Nimeni!... murmură el, nici civil, nici camarazi... Dacă civilul nu mai apare!... dacă camarazii nu vin la întâlnire!

Îşi scoase ceasul, care arăta ora nouă şi câteva minute.

— Toată lumea e în întârziere... reluă el cu veselie.

Apoi adăugă cu un aer de automulţumire:

— Trebuie să recunosc că n-am ezitat... Eram ferm hotărât să respect promisiunea făcută colonelului... Ruşinea nu conta... Aş fi mers până la capăt!

Se mai uită o dată la ceasul pe care îl păstrase în mână.

— Au trecut două minute!... reluă el, un minut e mai lung decât mi-aş fi închipuit... nu pot să plec totuşi până când nu trece sfertul de oră.

Începu să se plimbe de colo-colo pe alee. Omul cu mantie se retrăsese până la capătul promenadei şi stătea ascuns după copaci. Prezenţa lui Simon părea că îl supără tare mult, şi-şi privise şi el ceasul.

— Până la ora zece... şopti el. Am timp.

Când tânărul căpitan ajunse la capătul aleii, omul cu mantia încercă să-l vadă: dar nu era nici măcar un felinar în împrejurimile promenadei şi se făcuse noapte de-a binelea. Aşa că nu zări decât strălucirea mânerului de la sabie şi a nasturilor de la uniformă. Îşi trase şi mai mult pălăria peste ochi.

— Naiba să mă ia! îşi zise el. Dacă i-aş fi obosit dimineaţă la paradă nu s-ar fi plimbat până la ora asta târzie!

Când Simon reveni la spărtura prin care se intra în piaţa Palatului, trecuseră deja cinci minute şi nici urmă de camarazi.

Doar Peyran îşi părăsise postul din colţul străzii Saint-François şi Simon îl zări aşezat la una din mesele cafenelei militare.

Semn rău! Simon simţi cum un val de tristeţe îi trecea parcă peste inimă.

Şi totuşi mai spera; dar, în acel moment, se auziră voci

vesele venind dinspre cealaltă parte a pieţii; tânărul căpitan auzi pronunţându-i-se numele şi văzu de departe strălucind focul ţigărilor.

— Gata, zise el, încrucişându-şi mâinile pe piept, va trebui să trec prin această încercare... o să fie greu, dar o să mă descurc fără necazuri.

Aruncă o privire rapidă în spate: promenada era pustie.

— Până la urmă, adăugă el, dacă acest ticălos de civil nu vine, totul este cum nu se poate mai bine.

Ofiţerii ajunseră la cafenea. Nu erau numai cei pe care Simon îi văzuse cu câteva ore înainte, ci şi alţii, chemaţi probabil înadins de Saint-Pons şi Bressant.

Era prezent aproape întreg statul-major al regimentului patru dragoni. Intrarea în cafenea fu zgomotoasă ca totdeauna.

— Ei bine, făcu Saint-Pons, nu e aici decât vărul Peyran!... Unde e prietenul nostru antropofagul?

Peyran nu se încumetă să glumească cu un subiect atât de fierbinte. Arătă cu degetul spre promenadă.

— E acolo! exclamară în acelaşi timp o jumătate de duzină de dragoni.

— Face de gardă... adăugă Bressant.

Şi Saint-Pons continuă:

— Fiţi siguri că nu se va întoarce decât cu buzunarele, pline de urechi.

Simon auzea, cu toate că ofiţerii de la cafenea nu puteau să-l vadă, pentru că se afla în umbră, dincolo de spărtură.

Fiecare vorbă îl înţepa ca o mie de ace, şi răbdarea nu era principala lui calitate. Aventura lui începea rău. Simon se apropia, fără să ştie ce va spune sau ce va face.

Cum îl zăriră, imediat răsunară douăzeci de întrebări:

— Unde sunt?

— Arată-ni-le.

— Le avea lungi?

— Haide, prietene Simon, zise Saint-Pons, nu ne face să tânjim! Am venit cu toţii să vedem urechile civilului: scoate-le la iveală!

Simon merse până la cafenea fără să răspundă: În Jurul lui se formase un cerc nerăbdător şi zgomotos; se vedea cu uşurinţă că statul-major al regimentului patru dragoni nu prea „postise” de la ultima întâlnire.

Toate feţele erau însufleţite; în toate privirile se oglindea veselia începutului de ameţeală.

— Domnilor, zise Simon cu răceală, vă aduc la cunoştinţă cu regret că v-aţi deranjat degeaba; civilul nu a

venit.

Urmă o exclamaţie generală de dezamăgire. Dar când zgomotul se stinse, se auzi o voce timidă şi nesigură. Această voce spuse:

— Căpitanul Simon se înşală: civilul a venit.

Simon tresări. Îl căută cu privirea pe cel care vorbise.

Şi printre grupurile de ofiţeri în dezordine, tânărul zări la masa cea mai retrasă faţa palidă şi uitătura vicleană a lui Peyran.

Peyran se răzbuna; îi era foarte frică, dar era mulţumit.

Primul gând al lui Simon fu să se repeadă la el; dar se stăpâni, pentru că promisiunea făcută colonelului îi bara calea şi în această direcţie. Venise clipa să ia o mare hotărâre. Simon nu mai ezită.

— Domnilor, zise el fără să ridice vocea, fie că civilul a venit, fie că a rămas la el acasă, dacă îi vreţi urechile, puteţi să vă duceţi singuri după ele... În ceea ce mă priveşte, eu m-am răzgândit!

— O! o!... strigă corul dragonilor.

— Ne-am îmbătat cu apă chioară, după cât se pare, adăugă Bressant.

Simon simţea deja cum i se înfierbântă sângele.

— Dragii mei camarazi, reluă el totuşi cu calm, vă rog să

credeţi că am motivele mele să mă comport astfel.

— Suntem ferm convinşi, replică Saint-Pons izbucnind în râs.

— E o nebunie... mai zise Simon.

— Care poate să devină prea serioasă pentru dumneata! adăugă Bressant.

Cum Simon se arătase lipsit de măsură faţă de ei la venire, acum aveau şi ei într-un fel dreptul să se arate fără milă.

Din stacojiu, Simon deveni livid.

— Ce vrei să spui?... bâigui el adresându-se lui Bressant.

— Mi se pare că e foarte clar! răspunse acesta cu cea mai mare impertinenţă.

Şi totuşi Simon nu izbucni; se limită doară să murmure:

— Eu nu te înţeleg.

— Zău! domnilor, exclamă Saint-Pons râzând, recunoaşteţi că noul nostru camarad avea mintea mult mai limpede dimineaţă!...

— I-o fi ţinut vreo predică colonelul... zise o voce.

— Măi să fie! ripostă o altă voce. Ce copil ascultător!

— Şi pentru asta ne-ai adus aici?... întrebă unul dintre cei care asistaseră la venirea lui Simon.

Acesta ţinea capul în jos; mâinile i se crispau pe piept şi

picături de sudoare rece îi curgeau de-a lungul tâmplelor.

Acei tineri zăpăciţi ar fi trebuit să vadă că ducea cu el însuşi o luptă teribilă; dar erau porniţi, şi de aici înainte fiecare se preocupa doar să supraliciteze vorbele vecinului.

În şcolile militare din vremea aceea se practica un joc barbar care, se spune, nu a fost total abolit. Acest joc se numea PRESA. Cincizeci de „veterani” vin în jurul unuia nou şi-l presează până când noul venit se sufocă.

La regiment nu se uită niciodată aceste apucături de şcoală; se împinge până când nu se mai poate respira: e obiceiul meseriei.

De altfel am mai spus-o: Simon se prezentase în aşa chip încât făcea imposibilă orice compasiune.

Ofiţerii din regimentul patru dragoni, pe jumătate beţi şi însufleţindu-se din ce în ce „la treabă”, căutau locul sensibil ca să-l lovească. Nu îndrăznim să spunem că se găseau în situaţia lui Peyran şi că se răzbunau pentru că le fusese frică, căci erau ofiţeri francezi. Şi totuşi...

În fine, loveau fără răgaz, şi erau 20 contra unul, asta e sigur. Tăcerea lui Simon părea că îi înfierbântă şi mai mult.

— Lasă! lasă! căpitane Simon, zise unul din noii veniţi, ai toată stima noastră!

Un altul strigă:

— Vei trăi la adânci bătrâneţi, căpitane Simon!

— Spadasinul turbat!

— Viteazul cel feroce!

— Ce animal era acela, între, bă o voce, care, tot **aşa,** furase pielea leului?...

Şi toată lumea râse.

Simon se clătină, de parcă ar fi fost gata să cadă pe spate. Bressant, pe care mişcarea camarazilor săi îl purtase la urmă de tot, strigă:

— Pentru că suntem la fabulele, lui La Fontaine, muntele în muncile facerii naşte...

— Un şoarece, îl întrerupse un ofiţer.

— O găină plouată! sfârşi Bressant în mijlocul râsetelor homerice ale asistenţei;...

Simon ridică capul.

— Cine a vorbit? pronunţă el printre dinţi, cu o voce abia auzită.

— Pe naiba! eu!... răspunse Bressant.

Simon făcu un pas spre el.

— Şi eu aş fi spus la fel, Bressant, strigă Saint-Pons.

Simon se opri să-l privească pe Saint-Pons.

— Şi eu!... şi eu!... strigară în acelaşi timp toţi dragonii.

Simon îşi plimbă privirea de jur împrejur şi, în timp ce părea că numără unele după altele toate acele feţe provocatoare şi ironice, muşchii feţei i se destindeau; scoase un suspin adânc şi îşi umezi buzele cu limba.

— Perfect!... Zise el cu o voce care izbucni deodată sonoră şi vibrantă.

Privirea lui radia; Peyran se ascunsese după ultimul ofiţer.

— Fără gelozie, domnilor! reluă Simon. Voi satisface pe toată lumea… Avem braţele legate. Aţi tras atât de tare încât mi-aţi rupt legăturile... Cred că am fost foarte răbdător.

Dragonii nu prea ştiau ce să mai facă, nu pentru că nu nu ar fi fost cu toţii bravi, ci pentru că întâmplarea lua dintr-odată o direcţie neprevăzută.

Saint-Pons şi Bressant, incorigibili, răspunseră deodată:

— Cât despre asta, căpitane, ai fost foarte răbdător!

— Aveam nevoie de această mărturie... zise Simon, a cărui voce căpătă fără voia lui un accent solemn. Câţi sunteţi, domnilor?... cinci... şapte... nouă... Vă cer satisfacţie la toţi, auziţi bine?… Vă promit că nu se va uita multă vreme venirea căpitanului Simon!… Dar niciunul dintre voi nu va mai fi să audă sau să povestească cele

întâmplate!

Peyran nu se mai considera în siguranţă în spatele ultimului dragon; se trăsese la o parte şi se plimba prin piaţă cu un aer indiferent.

Prudenţa îl sfătuia să se retragă de tot; dar pe de altă parte, spectacolul promitea să fie interesant, şi lui Peyran îi plăceau dramele negre în care el nu juca niciun rol.

Ofiţerii săltară din umeri şi taxară drept lăudăroşenie, aşa după cum aveau dreptul, provocarea căpitanului Simon.

Acesta se întoarse spre Saint-Pons.

— Căpitane, îi zise el, eşti primul ca vechime; cearta noastră, numai dintre noi doi, datează deja de o jumătate de zi... când ai multă treabă te apuci imediat de ea... Acolo e un loc singuratic, şi dacă îţi dă inima ghes... aceşti domni nu vor refuza, sunt sigur, să ne lumineze lupta.

Arătă spre fostul cimitir al celestinilor, care părea, într-adevăr, complet părăsit.

Prima mişcare a lui Saint-Pons fu să accepte; dar Bressant îi atinse braţul.

— Nu vrem să servim drept martori... zise acesta.

— De ce nu? întrebă Saint-Pons uimit.

— Pentru că în regimentul pentru dragoni nu avem

obiceiul să încrucişăm spada cu oamenii de nimic care nu-şi plătesc datoriile... Nu vă vom lăsa să vă bateţi, căpitane Saint-Pons, decât dacă DOMNUL Simon – şi apăsă pe cuvântul DOMNUL cu toată impertinenţa cuvenită – îşi îndeplineşte angajamentul luat faţă de noi.

Simon nu înţelese imediat; când pricepu, un zâmbet amar i se ivi pe buze.

— Este adevărat... murmură el, v-am promis puţin sânge... dar bietul om pe care-l ameninţam în nebunia mea nu este aici... Nu puteţi să-mi acordaţi credit pentru seara asta, camarazi?

— Nu, zise Bressant închizând gura lui Saint-Pons, care voia să răspundă contrarieri.

Mânia se strângea în pieptul lui Simon; de multă vreme deja era obligat să-şi stăpânească mâna care căuta sabia.

— Nu... răspunseră toţi dragonii în cor.

Se întreba prin ce insultă teribilă şi sângeroasă va pune capăt prologului acestei tragedii.

3

În acel moment uşa furnizorului se deschise încet şi doamna Dubreuil scoase capul să privească afară. Omul cu

mantia, care fără îndoială că o zărise, ieşi din ascunzătoare şi traversă aleea descoperită a promenadei.

Peyran se strecură în mijlocul ofiţerilor şi atinse braţul lui Bressant.

— Iată-l!... şopti el arătând silueta întunecată a necunoscutului care înainta spre spărtură.

Bressant scoase un strigăt plin de veselie.

— Iată-l!... repetă el lovindu-şi mâinile una de alta, nu mai ai scuze, DOMNULE Simon... Iată civilul ale cărui urechi ni le-ai promis.

Simon se întoarse şi-l văzu pe omul cu mantia. Capul îi ardea, deja nu mai raţiona.

Dacă ar fi avut întregul lui bun simţ, precum cei care nu sunt înnebuniţi de maladia duelului, s-ar fi gândit poate că, în loc să se supună somaţiei batjocoritoare a camarazilor săi, onoarea cerea să moară acolo, pe loc, pedepsindu-i pe acei descreieraţi.

Dar nu se schimbă nimeni într-o zi; dovadă este că noi francezii, cât trăim, ascultăm de secole de legile idioate ale pretinsei datorii de onoare.

Simon promisese: promisiunea lui era absurdă şi deplorabilă, dar promisese.

— Aşteptaţi-mă aici, domnilor... zise el, sau apropiaţi-vă

ca să vedeţi mai bine, după cum doriţi... dar să nu trebuiască să vă caut după ce sfârşesc.

Se avântă şi ajunse la spărtură în momentul în care civilul condamnat urma să treacă prin ea.

Ofiţerii veneau după el, pe jumătate treziţi, şi începând poate să reflecteze. Chiar şi Peyran se apropia.

Simon aţinu calea necunoscutului.

— Domnule, zise el, îndeplinind întocmai promisiunea făcută, am nevoie de urechile dumitale.

Dar nu mai era o glumă, şi nu putea stârni râsul decât unor nebuni furioşi. Veselia îngheţă în inimile tuturor acelor zăpăciţi care speraseră să se distreze atât de bine.

Vocea lui Simon era tristă, şi totul dădea senzaţia unei oribile catastrofe.

Individul se trase înapoi: mantia îi ascundea talia şi faţa atât de bine încât era imposibil să distingi ceva din înfăţişarea lui.

Îl privi pe Simon şi făcu un gest de surpriză.

— Am făcut o promisiune... reluă tânărul căpitan, care căuta, dar zadarnic, să ia un aer de fanfaron potrivit cu împrejurarea; am jurat că voi tăia urechile oricărui individ care va face fapta urâtă pe care o faci tu.

Necunoscutul tresări violent.

— Hortense!... murmură el cu un fel de groază, s-a şi aflat?... Oare am pierdut-o?

— Or, continuă Simon, pretinzi că te duci la furnizorul Roussel... Dă-mi urechile sau apără-le... dar repede!

Necunoscutul încercă să treacă.

— Dă-te la o parte din calea mea, domnule... pronunţă el cu o voce vădit schimbată. E vorba de o datorie sacră...

Simon îşi trase spada.

— Minţi, civilule!... strigă el. Sunt aici nişte oameni – care, dacă vrei, îţi vor împrumuta o sabie.

Ofiţerii din regimentul patru dragoni se consultau. Vorbeau între ei să-i oprească.

Dar deja nu mai era timp. Necunoscutul încercase să-l îndepărteze pe Simon; şi cum acesta întinsese sabia, necunoscutul, dându-se deodată înapoi, ridică un colţ al mantiei şi trase sabia din teacă.

— O!... o!... făcu Simon, nu eşti un civil!... Cu atât mai bine!... în seara asta am ce, am cu cei în uniformă.

Atacă cu impetuozitate şi, de la prima pasă, se alese cu o rană uşoară în mijlocul pieptului.

Doamna Dubreuil auzi clinchetul spadelor; de la primul etaj al casei, un strigăt uşor străbătu prin jaluzelele lăsate.

Simon se apără mai bine.

— Atins!... zise el.

Şi suntem forţaţi să mărturisim că vârful de spadă ce-i atinsese uşor carnea fusese suficient ca să-l înfierbânte: se bătea acum din toată inima.

— Eu te previn că nu mă joc... reluă el; te sfătuiesc să nu mai glumeşti... în gardă!...

Degajă şi fandă.

Noaptea era foarte întunecoasă. Necunoscutul nu văzu probabil fenta, căci spada lui Simon nu întâlni deloc fierul şi intră în întregime în mantie.

Nenorocitul căzu şi Simon îl auzi murmurând în timp ce cădea:

— Incorigibil şi crud copil... te iert!

Uşa furnizorului se închise.

O tânguire sfâşietoare se auzi în spatele jaluzelelor.

Simon îşi simţi inima cuprinsă de un cleşte de gheaţă; se repezi peste adversarul său şi smulse mantia care-i acoperea încă faţa. Apoi se ridică drept şi se dădu înapoi clătinându-se.

Ofiţerii veneau în fugă cu felinare. Şi scoaseră un singur strigăt, de dezolare şi de stupoare:

— Colonelul! colonelul!

Gontault era adorat de subordonaţi; toţi aceşti tineri şi-

ar fi dat cu bucurie viaţa pentru a salva pe cea a lui Gontault.

Saint-Pons, în genunchi lângă el, îi pipăia inima.

— Mâna lui tremură prea tare, murmură el, nu-mi dau seama!...

Trei sau patru se aruncară în genunchi lângă corp.

— Ce mai poveste!... îşi zise Peyran umflându-şi obrajii; prin urmare colonelul Gontault venea seara pentru doamna Roussel!

Simon nu se amestecă cu cei care dădeau ajutor colonelului. Trăsnetul dacă ar fi căzut asupra lui şi n-ar fi fost aşa de distrus. Părea că nu mai vede şi nu mai înţelege nimic. Stătea în picioare la zece paşi de locul luptei, ţinând încă în mână spada însângerată.

— Colonele!... colonele!... pronunţa vocea tremurândă a lui Bressant, răspundeţi-ne, vă rog!

Urmă o tăcere înspăimântătoare, apoi aceeaşi voce şopti:

Colonelul a murit!

Simon ridică capul şi privi în jurul lui. Îşi trecu mâna peste frunte şi veni în mijlocul camarazilor săi strânşi în jurul colonelului. Îi îndepărtă cu un gest şi se supuseră cerinţei sale.

Rămase singur în mijlocul unui cerc mare. Felinarele aşezate pe masă luminau faţa palidă a colonelului şi pe cea a lui Simon care era şi mai lividă.

Simon începu să vorbească cu o voce blândă care înfricoşa mai mult decât ar fi izbucnit în imprecaţii şi ameninţări.

— Era tatăl meu., zise el, şi eu l-am ucis... eu şi voi...

— Noi toţi!... noi toţi!... exclamă Saint-Pons cu lacrimi în ochi. Dacă vrei să-l răzbuni, căpitane, iată pieptul nostru!

— De dimineaţă, reluă Simon, care căuta să-şi păstreze raţiunea ce se clătina, îmi spusese: Fiule, nu te mai bate... Şi eu nu voiam să mă mai bat.

Ofiţerii schimbară o privire dezolată.

— Ştiam totuşi că era brav, domnilor! zise Bressant cu mânie împotriva lui însuşi. Şi l-am împins... i-am înfipt ghimpele în carne şi în inimă.

— Noi!... noi!... repetară tinerii cu o voce surdă.

Vreo trei dintre ei se desprinseră de ceilalţi şi plecară după ajutor.

Fără să asculte ce se spunea în jurul lui, Simon continuă:

— Dacă aţi şti cât era de bun şi ce a făcut pentru mine!... Eu l-am ascultat totdeauna...

În acel moment zări sabia pe care sângele se întărea;

o apucă cu amândouă mâinile, o rupse pe genunchi şi lăsă bucăţile să cadă pe pământ.

— Aceasta va fi ispăşirea... murmură el. Nu mai sunt soldat... mâna mea nu va mai atinge niciodată o armă, nici măcar pentru a-mi apăra onoarea jignită.

— Mare scofală pentru bietul Gontault! îşi zise Peyran în gând.

— Simon!... Simon!... strigară toţi ofiţerii ce vrei să faci?

Saint-Pons şi Bressant se repeziră în acelaşi timp spre el, dar Simon ridică mâinile spre cer şi pronunţă cu o voce limpede:

— Tată, primeşte jurământul pe care de data asta îl voi respecta... îţi jur!

O mare rumoare se auzi din toate părţile. Cei care plecaseră după ajutor răspândiseră vestea. Din toate părţile oraşului se stârneau curioşii, şi mulţimea, mereu avidă d emoţii, venea să vadă un spectacol gratuit.

Ici şi colo, în murmurul care domina întunericul, se auzea:

— Colonelul a fost ucis!... A murit!... A murit!...

Şi aceste vorbe erau spuse cu acea înfrigurare stupidă a celor care preferă să colporteze o veste funestă decât să tacă.

În acelaşi timp, ofiţerii superiori ai regimentului şi soldaţii veneau şi ei în fugă.

Roussel, atras de zgomot, ieşi din casă în ciuda ocupaţiilor care îl zdrobeau.

— Colonelul Gontault!... exclamă el încercând să se apropie de trupul neînsufleţit. Îl cunosc de când era locotenent... Lăsaţi-mă să trec, domnilor, lăsaţi-mă să trec! Şi, încercând să pătrundă printre grupuri, adăugă:

— Aşa cum mă vedeţi, am fost lovit de o mare nenorocire... şi am nevoie de toată forţa sufletească ca să pot suporta asta. Nevasta mea era la fereastră; a fost doborî tă ca de trăsnet. Medicul nu mai speră s-o salveze.

— O! reîncepu el cu un aer important şi sigur de ce spune, ştiţi ce se ascunde aici? O poveste de dragoste! Abia cu câteva ore mai-nainte, nenorocitul colonel îmi încredinţa, mie care vă vorbesc, nişte amănunte extrem de interesante despre o mică legătură din tinereţe!... Intrigile astea amoroase sfârşesc întotdeauna rău! Şi pot să spun, eu care am avut o tinereţe furtunoasă., că de multe ori am scăpat ca prin urechile acului.

— Şi... zise un burghez de statura lui Roussel, se cunoaşte numele eroinei?

— Vă daţi seama, răspunse furnizorul, că sunt cazuri în

care se cere discreţie.

Chirurgii regimentului îl ridicară pe colonel şi îl aşezară pe o brancardă. Maiorul ţinea în permanenţă mâna pe inima rănitului.

— Colonelul nu a murit, şopti el în acel moment, dar rămân prea puţine speranţe!

Saint-Pons, Bressant şi ceilalţi, care pândeau cu aviditate fiecare vorbă a chirurgului-şef, îl căutară imediat pe Simon să-i spună că încă mai trăia.

Dar Simon nu avu parte de acest balsam pentru sufletul lui. Simon dispăruse; nu mai rămăseseră decât bucăţile de sabie însângerată.

LOUISE ROUSSEL

1

Trecuseră nouă ani de la evenimentele povestite în ultimele pagini. Toţi acei tineri zăpăciţi care asistaseră la venirea căpitanului Simon dobândiseră pe câmpurile de luptă ale Imperiului grade importante sau întâlniseră moartea; povestea lor nu o cunoaştem.

Împăratul Napoleon domnea încă; dar era nevoie de o prea mare risipă de glorie şi de sânge pentru susţinerea acestui tron. Se vedea deja că se clatină, în ciuda expresiilor de dragoste servilă pe care le întrebuinţau încă parizienii vorbind de semizeu.

Ne aflăm la Paris, în cartierul Marais.

În acel sector al Pieţii Regale ale cărui părţi dosnice dau către piaţa Tournelles se găsesc locuinţe minunate, cu saloane deschise spre grădini încântătoare. Aceste grădini nu sunt la fel de mari ca Champs-Elysées, dar masivele luxuriante de verdeaţă care se etajau pe pantele domoale te făceau să crezi că te afli la 20 de leghe de Paris.

Era o zi frumoasă de toamnă. Într-una din acele

mari locuinţe, pe care nu le poţi zări fără să doreşti să fii bogat, un salon, cu draperii şi mobile armonios aranjate, îşi deschidea cele două ferestre mari spre o peluză inundată de soare.

Ghirlande de frunze, suspendate de tijele flexibile ale viţei de vie şi climatitelor, se legănau în vântul răcoros al dimineţii. De jur împrejurul peluzei se întindea o strălucitoare bordură de balsamine şi ruje de toamnă, deasupra cărora îşi ridicau buchetele bogate tulpinile drepte şi semeţe ale nalbelor.

Nu se afla nimeni în salonul care, ca să spunem aşa, trăia totuşi şi zâmbea frumoaselor raze de soare şi acelei sclipiri generoase de culori.

Şi mai era un lucru care îl făcea să trăiască şi să surâdă în mijlocul luxului recent ce evoca veselia şi Fericirea.

Vis-à-vis de cele două ferestre se găsea un portret în pastel, un portret fermecător, trebuie să o spunem imediat, care reprezenta o tânără femeie de o frumuseţe ideală.

Părea de 20 de ani abia, dar un fel de melancolie îi acoperea deja strălucirea frunţii; purta toaleta ultimilor ani ai secolului trecut, iar părul blond îi cădea în bucle peste umeri. Avea ochii mari, albaştri, trişti şi blânzi, care păreau

că iubesc şi regretă.

Cum zâmbiseră aceşti ochi înainte de a învăţa să plângă!

În salon se auzeau acordurile îndepărtate ale unei harpe, nederanjate de niciun alt zgomot, căci această Piaţă Regală, aşa de frumoasă, poseda în plus farmecul liniştii şi al repaosului care leagănă visele.

Nu ştiu cum, văzând acest portret, auzind acele acorduri de harpă care uneori vibrau şi deodată amuţeau, stabileai între pictură şi muzică un fel de relaţie intimă” şi mistică. Harpa glăsuia unul din acele cântece suave şi îndurerate ce sălăşluiesc în adâncul poeziei triste a păstorilor bretoni; cântecul harpei părea a fi vocea portretului.

Căci portretul avea şi el o fizionomie străină, nu era o frumuseţe pariziană. Cântecul şi portretul erau doi sărmani exilaţi.

Cântecul încetă, în camera vecină se auzi un pas uşor, uşa se deschise şi intră o tânără care aruncă în jurul ei, priviri iuţi şi curioase.

Ai fi crezut că portretul, însufleţindu-se brusc, coborâse de pe pânză: „Era o asemănare atât de frapantă, cu excepţia vârstei şi a veşmintelor, încât şi cel mai nepriceput ar fi zis: iată fiica şi iat-o şi pe mamă.

Portretul era într-adevăr al Hortensei Condrec, nevasta domnului Roussel, la vârsta de 20 de ani; iar tânăra, care se apropia de 17, era Louise Roussel, unicul copil al bietei Hortense.

Hortense era moartă de nouă ani.

Louise arăta aşa cum trebuie să fi fost mama ei înainte de prima lacrimă, mai mult drăguţă poate şi mai puţin frumoasă, cu puţină zburdălnicie în blândeţea ei şi un încântător fond de fermitate plină de curaj.

Această mare locuinţă de invidiat, care dădea pe de-o parte spre măreţiile istorice din Piaţa Regală, şi pe de altă parte spre umbrele graţioase ale celei mai drăguţe grădini din lume, aparţinea – ca proprietate – bunului Roussel, care părăsise afacerile, era de trei ori mai gras ca altă dată şi se „făcuse” fost militar.

Roussel purta nişte mustăţi cenuşii; îşi încheia, de bine de rău, peste marea protuberanţă a abdomenului o redingotă largă care stătea gata să plesnească; înjura cu destul aplomb şi se plângea de migrene rămase de pe urma bătăliei de la Austerlitz.

Asta îi conferea o mare trecere în lume.

Roşu ca un bujor, mergând mereu cu burta înainte şi mâinile la spate, era fericit când auzea ştrengarii râzând şi

strigând la trecerea lui:

— Iată un bătrân bombănitor care a mâncat un bou gras!

Familia îi era compusă din doamna Dubreuil, cumnata, cu care era totdeauna în război, şi fiica lui, Louise, perla cartierului Marais.

Să vă spunem cât de mândru era de Louise e mai presus de puterile noastre.

Într-adevăr, avea de ce: Louise era nu numai regina unei societăţi intime şi alese care se recruta din nobilul cartier Tournelles, ci şi minunea cea mai rară pe care o puteai întâlni de la Sena până la bulevardul de nord.

Avea talente, avea spirit, era bună, sensibilă, era ironică, era veselă; avea toate calităţile contradictorii care formează o coroană cu mii de culori pe fruntea nesupusă a tinerelor fete şi care răstoarnă înţelepciunea austeră a bărbaţilor.

Mai trebuie să adăugăm că Louise avea sute de pretendenţi?

2

Convingându-se, cu o privire rapidă, că era singură în

salon, scoase din sân o scrisoare şi o desfăcu cu vioiciune.

Când să citească primul rând, ochii i se ridicară spre portret, se îmbujoră, toată, apoi o lacrimă îi tremură pe marginea pleoapelor. Cu o mişcare instinctivă închise pe jumătate scrisoarea.

— Oh!... făcu ea apoi, puţin ruşinată, şi gânditoare, dacă m-ar vedea mama!... Mamă bună! Dacă ar fi fost aici, aş fi avut oare vreun secret faţă de ea?... Sunt sigură că i-ar fi plăcut: e atât de nobil şi de bun!

Aruncă o privire spre portret, o privire care era o rugăminte şi o mângâiere, apoi deschise scrisoarea şi o citi cu aviditate.

Alte lacrimi se iviră sub pleoape şi zâmbi emoţionată.

— Bunul Edouard!... gândi ea cu voce tare. Scrisoarea pe care mi-o trimite e tristă şi gravă ca vorbele lui... Vrea să mă vadă., singură...

Se întrerupse şi îşi sprijini capul de mână.

— Singură!... repetă ea. Asta nu se cuvine... Şi totuşi, mătuşa îi aprobă cererea; mătuşa care este a doua mea mamă. Vrea să-mi destăinuiască un secret... zise ea parcurgând din nou scrisoarea. Un mare secret!... Fără îndoială motivul tristeţii lui... Cred că nu pot să refuz.

— Cumnate, zise o voce de femeie în antecameră, am

primit adineauri o scrisoare.

În acelaşi timp, faţa mare şi stacojie a furnizorului apăru la una din ferestrele care dădeau în grădină.

— Eşti acolo, cumnată? întrebă el. Iată o scrisoare.

Louise o şi ascunsese în sân pe a ei.

— Se pare că azi toată lumea are câte una!... murmură ea.

Traversă salonul în fugă şi se duse să-şi sărute tatăL.

Doamna Dubreuil tocmai intra, ţinând în mână scrisoarea pe care o agita triumfătoare. Furnizorul părea că şi el face mare caz de scrisoarea lui.

— Bună ziua, mica mea Louise, zise el, bună ziua!... Sănătatea mea e destul de bună... atât cât poate fi cu afurisitele urmări pe care le lasă campaniile.

Scoase un suspin adânc şi schiţă un gest, aşa cum văzuse că face vreun invalid de la lena sau **Wagram.**

Doamna Dubreuil dădu din umeri.

— De la cine e scrisoarea dumitale, cumnate? întrebă ea.

— Ghiceşte, cumnată... sau, mai curând, spune-mi de la cine e a dumitale... Îţi dau întâietate... În taberele de luptă se învaţă adevărata curtoazie.

— Scrisoarea mea, răspunse doamna Dubreuil, este de

la prietenul nostru cel mai drag şi cel mai bun.

— Generalul!... strigă Louise, care se înroşi de plăcere.

— Generalul baron Reppen... pronunţă cu solemnitate doamna Dubreuil. Louise se aruncă foarte fericită de gâtul mătuşii ei.

— Ce fericire! strigă ea.

— Vă întreb, murmură fostul furnizor, ce manie mai are şi Majestatea Sa împăratul şi regele să schimbe în felul ăsta numele generalilor lui?

— Tată, zise Louise, acest nume Reppen, aminteşte o glorioasă faptă de arme...

— Bine! bine!... ştiu asta la fel de bine ca şi tine, fetiţo... Slavă Domnului, glorioasele fapte de arme se ţin scai de noi atâta vreme cât suntem în armată.

Doamna Dubreuil îşi ţuguie buzele, în vreme ce Roussel continuă:

— Dar asta îţi încarcă memoria... L-am cunoscut pe Gontault locotenent, l-am cunoscut pe Gontault colonel, şi mi-ar părea foarte natural să-l cheme tot Gontault şi acum când e general... Apropo de asta, tu nu poţi să-ţi aminteşti acest detaliu, mică Louise, pentru că nu te născuseşi încă; dar prezisesem că băiatul acesta va ajunge departe.

— Şi ce spune? întrebă Louise. Veştile sunt bune, nu-i

aşa?

— Nu doreşti să afli ce-mi scrie generalul, cumnate?... o întrerupse doamna Dubreuil.

— Am prezis moartea lui Ludovic al XVI-lea, cu toate că eram încă tânăr...

— Tată!... făcu Louise care voia să ştie.

— Am prezis căderea lui Robespierre! „şi îmi amintesc că atunci când primul consul îi trimitea la plimbare pe toţi acei flecari, primele mele cuvinte au fost: Asta nu mă miră!

— Haide, cumnate... reluă doamna Dubreuil care-şi pierdea răbdarea.

— Astea au fost primele mele cuvinte, doamnă... şi dacă am mai fi fost la Rennes, aş fi putut să aduc martori care să confirme totul... Dar în sfârşit, ce zice generalul Gontault... sau generalul baron Reppen, pentru că asta e fantezia Majestăţii Sale împăratul şi regele?

— Îţi aminteşti, cumnate, întrebă doamna Dubreuil, care îşi privea scrisoarea cu un aer gânditor, îţi aminteşti de acea tristă şi nenorocită întâmplare care a avut loc acum nouă ani la Repnes, aproape sub ochii noştri, în fostul cimitir al celestinilor?

fostul furnizor. Pe lângă că am o memorie negreşit

locală.

— Lovitura de sabie primită de Gontault?... izbucni, îmi amintesc totdeauna de tot ce e în legătură cu datoriile de onoare. Şi apoi Gontault îmi făcuse confidenţe... Ştia că nu eram în stare să...

— De nouă ani, îl întrerupse doamna Dubreuil, generalul îl caută pe acel sărman tânăr, pe care eu nu-l cunosc, dar de care mă interesez din dragoste pentru cel mai bun prieten al nostru.

— Da! da! zise Roussel. Era fiul lui adoptiv... toată povestea asta e foarte romanescă.

— Toate căutările generalului, continuă doamna Dubreuil, au fost zadarnice... îmi scrie că i-a mai rămas o ultimă speranţă „şi că vine să ceară informaţii de la ministerul marinei despre un anume căpitan Simon...

— Îi aveam numele pe vârful limbii, o întrerupse Roussel... în regimentul patru dragoni, când vorbeam de o aventură diabolică, ziceam: asta seamănă cu venirea căpitanului Simon!

— Acest Simon, sfârşi doamna Dubreuil, a trăit un timp în insula Mauriciu, apoi s-a stabilit în Madagascar... Generalul spune că va veni într-una din aceste zile şi va trage la noi, ca de obicei.

— Ei bine, zise Roussel, casa e destul de mare ca să-l primească.

— Nu aminteşte ziua!... exclamă Louise. Ce nerăbdătoare sunt să-l îmbrăţişez pe bunul nostru prieten.

— Tu, murmură Roussel mângâindu-şi mustaţa, tu eşti fiica unui fost militar.

Doamna Dubreuil lăsă ochii în jos şi nu mai îndrăzni să o privească pe Louise.

— Nu ziceţi... reluă Roussel, că dacă bătrânul Gontault ar putea să sosească azi, ar fi o întâmplare agreabilă... E ziua mea de primire; saloanele noastre vor fi pline de oameni onorabili, şi şi-ar face şi el o idee despre mine!...

— De fapt, se întrerupse el, Gontault va putea să vadă în fiecare zi distinsa consideraţie de care se bucură un vechi militar!...

— Haide!... domnule!... exclamă doamna Dubreuil, păstrează cel puţin toate astea pentru alţii... Eu te-am cunoscut furnizor...

— E totuna, cumnată, replică Roussel fără să se tulbure: urmam armata...

— Ai dreptate... murmură doamna Dubreuil.

— O îmbrăcam... o hrăneam...

— Dumnezeu ştie cum!

— Îmi slujeam ţara...

— Ceea ce nu era o deprindere rea!

— Îmi expuneam… începu cu mândrie Roussel.

— Capitalurile… răspunse fără milă doamna Dubreuil. E adevărat, domnule, dumneata ai dreptate şi eu greşesc… Haide... să vedem cealaltă scrisoare.

— Scrisoarea mea e la fel de importantă ca a dumitale, răspunse Roussel cu emfaua. E de la fostul meu an gajat, care merge pe urmele mele şi e pe punctul să facă o avere magnifică.

Louise se strâmbă şi întoarse spatele.

— A! făcu doamna Dubreuil din vârful buzelor. Şi ce spune acest domn?

— Îşi anunţă sosirea... şi în plus…

— Pe legea mea, cumnate, îl întrerupse doamna Dubreuil, cu un dispreţ vădit, veştile vin una după alta dar nu se aseamănă deloc!

Roussel făcu gestul de a-şi ridica centironul absent: auzise că foştii militari păstrau astfel de manii, şi nu rareori era văzut dându-şi lovituri de pumn peste gât în locul unde grumăjerul îi sugrumă pe adevăraţii războinici.

— Părerile sunt împărţite, cumnată, replică el tăios. Dacă este o veste bună, apoi eu o consider aşa pe cea de-

a doua... Dă din umeri cât pofteşti, te ştiu eu... Oamenii cu adevărat puternici sunt în acelaşi timp şi răbdători.

Doamna Dubreuil nu se putu abţine să nu zâmbească.

— Peyran al dumitale... începu ea.

— Peyran al meu, chiar aşa... îmi place mult Peyran al meu... Şi orice mi-ai spune despre protejatul dumitale, adăugă el vorbind mai încet, domnul Edouard. Sunt şanse aproape sigure că de aici înainte Peyran îmi va fi ginere.

Aceste cuvinte au fost pronunţate foarte încet, iar Louise fredona un cântec la celălalt capăt al camerei. Dar sunt nume pe care tinerele fete le aud de la o leghe.

Louise, în timp ce-şi continuă cântecul, dădu din cap cu un aer foarte expresiv care voia să spună: Om trăi şi-om vedea!...

Nu era nevoie să fii mare observator ca să rămâi convins că vechea noastră cunoştinţă, Peyran, nu avea darul să-i placă.

— Scrisoarea lui, continuă Roussel, bătând în hârtia desfăcută, conţine o cerere în toată regula.

Doamna Dubreuil îl privi în faţă şi puse mâna în şold.

— Şi vei consimţi? spuse ea cu un ton provocator.

— Cine m-ar împiedica, mă rog frumos?

— Pot să-ţi adresez complimentele mele pentru bunul

dumitale gust... încântătoare partidă!

— Dacă aşa-mi plac mie partidele!

Louise încercă de departe, prin semne, să oprească limba mătuşii.

Ştia ce tulburare putea să pricinuiască micilor ei planuri acest fel de a discuta; dar doamna Dubreuil, minunata femeie, era precum oceanul, căruia numai Dumnezeu îi putea spune: „Nu vei merge mai departe!”

— Te aprob... te aprob, cumnate... strigă ea, căutând să-şi ascută vorbele ca pe nişte brice, o să fie mulţumit generalul!

Nimerise în plin. Roussel holbă ochii, în vreme ce fruntea îi deveni violetă.

— Generalul? – repetă el, încercând să găsească dintr-odată cel mai dispreţuitor dintre toţi termenii de cazarmă. Ştii ce-o să-i spun generalului?... Dar nu vreau să pierd respectul pe care-l am pentru mine însumi... Constat chiar că mă doare în cot de general, cumnată „auzi dumneata? Generalul sau nimic, pentru mine este acelaşi lucru!... Dacă aş fi vrut, crezi că n-aş fi devenit şi eu general?

Doamna Dubreuil bătea pasul pe loc de furie. Louise încerca mereu să o calmeze de departe. Osteneală zadarnică.

— Ah! ah! exclamă Roussel, care voia să abuzeze de victoria lui; ce tot spui cumnată, cu generalul dumitale!... Louise nu e fata mea?...

— Fata dumitale! exclamă doamna Dubreuil cu mânie.

— O să-mi conteste asta!... zise Roussel prăpădindu-se de râs.

Doamna Dubreuil pălise îngrozitor. Privi portretul Hortensei, deschise gura, bâlbâi ceva de neînţeles şi plecă în fugă.

Roussel se întoarse spre Louise ţinându-se de burtă.

— Cred că ar fi... începu el.

Dar ilaritatea-i convulsivă îi tăie vorba*!*

Louise se, apropie încet, cu capul sus şi fruntea senină.

— Ai auzit?... întrebă Roussel.

— Am prins câteva cuvinte... răspunse tânăra cu indiferenţă.

— Într-adevăr, am crezut... Ştii că firea mătuşii tale devine de nesuportat?

— Tată, zise Louise cu blândeţe, mă iubeşte mult... şi ideea căsătoriei cu domnul Peyran...

— Prin urmare ai auzit asta? întrebă Roussel privind-o chiondărâş.

— Da, tată, am auzit.

— Ei bine, şi?

— Ei bine, tată, această idee nu-mi surâde mai mult decât ei.

În vocea fetei era aceeaşi blândeţe dar şi puţină fermitate.

Roussel strânse pumnii cu un aerteribil. Avea pretenţia, puţin, justificată, de a fi un tiran domestic.

Când vorbea despre casa lui, o cita drept model şi zicea: Totul mergea la comandă! Numai un vechi militar ştie să fie stăpân la el acasă!

De fapt, Louise îl iubea din toată inima şi nu-i opunea niciodată rezistenţă pe faţă, fiindcă Roussel făcea absolut ce voia ea.

— Şi de ce nu-ţi place această idee? întrebă el.

— Bunul meu tată!... zise ea prefăcându-se încurcată.

— Vrei să-ţi spun eu?... Pentru că mătuşa ta îţi împuie capul!... îţi vâră în minte o grămadă de baliverne... o să te înnebunească... aşa cum e ea! Şi toate astea ca să mă supere, adăugă el cu un ton indolent... nu are alte motive!... nu are!

Îşi îndreptă spatele şi căută o înjurătură.

— Mii de cartuşe!... izbucni el când o găsi... O cunosc eu pe draga mea cumnată până în vârful unghiilor... E un

diavol!... Pe când trăia mama ta, Louise...

— Biata mea mamă! şopti tânăra.

— Pe când trăia, mătuşa ta o îndemna mereu la revoltă... aţâţa micile noastre discuţii, ne învenina certurile: pe scurt... ştiu eu... Azi vrea să-şi continue rolul pe lângă tine... Dar eu spun: „Atenţie, stai! Mii şi milioane de baionete! Un vechi militar are dreptul să fie stăpân la el acasă... Peyran e un băiat încântător, care îmi place;

Îmi cere fiica în căsătorie: şi va fi ginerele meu... gata! Şi scoase un suspin adânc.

— Aud! zise Roussel cu un aer ameninţător.

— Tată, zise Louise cu resemnare, devreme ce aşa ordoni, mă voi supune.

Roussel se folosi de vocea cea mai groasă ca să răspundă.

— Păi aşa zic şi eu, domnişoară!

— Şi totuşi... reluă Louise cu timiditate.

— Şi totuşi?... repetă Roussel atingând locul unde nu te supăra!

— Tată, zise Louise, a cărei voce se făcu mai blândă, nu te supăra!

— Nu mă supăr... dar, mii de tunete!...

— Eram obişnuită să găsesc în dumneata protecţie...

— Ei bine?

— Oare trebuie să-ţi mai spun, tată?... Sunt mândră... Nu pot să uit că sunt fiica unui vechi militar...

Roussel se umflă ca un balon.

— La braţul domnului Peyran, continuă Louise, prinzând curaj, cred că mi-ar fi ruşine.

— Ştiu că la braţul meu poţi avea oriunde capul sus, zise Roussel îmblânzit subit; dar mi se pare că nici prietenul meu Peyran...

Louise se juca cu o rujă de toamnă, căreia îi desprindea uşor petalele:

— Domnul Peyran are o reputaţie diferită de a dumitale, tată, şopti ea.

— E posibil să n-ai reputaţia mea, şi totuşi...

— O!... făcu Louise privind de aproape floarea.

Roussel o trase lângă el pe canapea.

— Ce înseamnă acest: O?... întrebă el. Ia să vedem, să ne lămurim, domnişoară.

— Ei bine, tată, zise Louise care ridică deodată spre el ochii ei mari şi albaştri surâzători, vei spune că sunt o fetiţă; dar lasă că am remarcat eu bine asta!... Nu poate fi pronunţat numele lui Peyran al dumitale fără să se strâmbe toate buzele care poartă mustaţă.

Roussel o mângâie pe a sa cu amândouă mâinile, cu gestul istoric al bătrânilor din vechea gardă.

— Nu poartă, e adevărat, zise el; pentru că n-a fost militar.

Louise îşi reţinu un zâmbet.

— Nu explic bine, tată, zise ea revenind la floarea pe care acum o menaja. Domnul Edouard nu poartă nici el...

— Ce amestec are aici domnul Edouard?... întrebă Roussel îndreptându-şi spatele.

— Şi totuşi, continuă Louise, nimeni nu-şi râde de domnul Edouard!

— Ah! ah! exclamă Roussel nerăbdător, unde vrei să ajungi, fetiţo?

Dar Louise, care se ocupa cu toată atenţia de ruja de toamnă, sfârşi imperturbabil:

— Vezi dumneata, tată, domnul nu a dat înapoi, ca domnul Peyran, în faţa unei jumătăţi de duzină de datorii de onoare!

— Cum, domnişoară!... zise furnizorul încruntându-se.

Louise îl privi fără să-şi piardă zâmbetul drăguţ şi Naiv.

— Toată lumea ştie asta, zise ea neglijent...

Roussel se ridică şi execută pantomima încheierii centironului.

— Iată o obiecţie!... exclamă el. Drace!... adevărul că Peyran nu e brav!

— Apoi, zise Louise privind mereu la petalele florii, ceea ce spun, tată, spun pentru tine.

— Adevărat?... făcu Roussel, care se plimba cu paşi mari.

— Pentru mine e totuna... Dar se va spune în cartier: „O ştiţi pe fiica domnului Roussel”?...

— Vechi militar!... adăugă acesta continuându-şi plimbarea.

— „S-a căsătorit cu domnul Peyran, un poltron”!...

Roussel se opri brusc.

— Drace strigă el umflându-şi obrajii. Crezi că se va zice asta?

— Păi, spune şi dumneata, tată... Între voi doi e o deosebire atât de mare!

— E adevărat! drace! drace! e adevărat!... făcu Roussel, deosebirea va fi remarcată... îţi dau dreptate... Ei bine, copila mea, adăugă el apropiindu-se, mi-ai deschis ochii... Ah! cred că acest Peyran e foarte impertinent îndrăznind să-mi scrie aşa cum mi-a scris!

Luă scrisoarea şi o reciti.

— Îmi cere mâna ta I izbucni el. Aşa, simplu, de parcă ar

fi sigur că o va obţine... Mii de cartuşe! poltronul ăsta n-are decât să vină!... O să-i dau o lecţie!

Louise aruncă floarea, de care nu mai avea nevoie, şi luă mâna furnizorului.

— Oh! tată, tată, zise ea, înfrânează-te, te conjur!

— Să mă înfrânez!... strigă domnul Roussel, care în ciuda memoriei lui locale, nu putea să găsească o înjurătură destul de sălbatică pentru această împrejurare; să mă înfrânez, eu!... niciodată!

Louise îşi încordă deodată auzul: în interiorul casei se auzea un zgomot de uşi ce se deschideau şi se închideau.

Louise nu putu să-şi reţină un zâmbet.

— Cred că a venit domnul Peyran, zise ea.

— El!... exclamă Roussel. Ei bine, îl voi primi aşa cum trebuie!... Spune-i lui François să-mi cureţe sabia!

— Ce tot spui, tată?...

Roussel îşi încrucişă mâinile la spate şi luă cea mai perfectă poză de tată nobil care s-a reuşit vreodată în teatru.

— Domnişoară, zise el cu calm şi demnitate, sunt obişnuit cu chestiuni de-astea... du-te... şi dacă n-ai să mă mai vezi, aminteşte-ţi că tatăl tău nu a nesocotit niciodată onoarea!

O sărută pe frunte şi îi făcu semn să plece.

Cum rămase singur, fostul furnizor se proţăpi în faţa unei oglinzi luând un aer cât se poate de eroic.

— Vom ieşi în arenă, domnule Roussel… se adresă el imaginii lui roşii din oglindă. Încă o dată ne vom pune viaţa la bătaie!... Ah! nu mai îmbătrânim niciodată? nu reuşim să domolim mintea asta nebună?

Îşi atinse fruntea cu vioiciune.

— Fiica mea nu-mi va trimite sabia… se întrerupse el. O tânără fată nu trimite niciodată sabia tatălui ei!... Nu se poate cere această fermitate sufletească de la un sex slab, născut pentru muncile domestice.

Lângă oglindă se găsea un cordon de sonerie; trase de el cu violenţă, şi când apăru François, strigă pe acel ton cu care Richard al III-lea din piesa lui Shakespeare propune un regat celui ce îi va da un cal:

— Sabia mea!… sabia mea!

François, care era cel mai paşnic dintre servitori, se dădu un pas îndărăt.

— Sabia dumneavoastră!... repetă el. Dar nu aveţi sabie, domnule.

— Ei bine, pistoalele!

— Nu ştiu de niciun pistol, răspunse François tremurând.

Roussel îl apucă cu furie de umeri.

— Ei bine, mizerabilule, strigă el, du-te de-mi cumpără chiar acum două săbii şi patru pistoale!

Şi îl împinse afară.

— Va fi suficient... reluă el întorcându-se să mai tragă o ocheadă în oglindă.

Se privi cu atenţie.

— Cred că dacă aş întâlni un bărbat ca mine, zise el pe un ton de adâncă convingere, aş avea o tresărire de spaimă... Ah! ah! Domnul Peyran nici nu se aşteaptă la ce i se va întâmpla!

3

— De vreme ce doamna Dubreuil nu mă poate primi, zise o voce într-o cameră vecină, duceţi-mă la fostul meu patron, domnul Roussel.

— Iată-l! îşi zise fostul furnizor, recunoscând glasul strident al lui Peyran. Răceală, dispreţ!... un sânge rece insultător şi satanic!... Trebuie să-l pulverizez din prima lovitură pe acest poltron!

— căpitanul Simon

Uşa se deschise şi François anunţă:

— Domnul Peyran de la Réole.

— De la Réole... repetă Roussel rânjind. Există oameni care au fel de fel de toane!

Peyran îşi făcu intrarea cu un aer de agilitate şi îndrăzneală foarte potrivit cu frumosul nume de la Réole pe care îl adăugase la cel avut de la tatăl său.

Se schimbase mult în nouă ani; nu mai era slujbaşul terchea-berchea pe care l-am văzut la cafeneaua militară; „prinsese trup”, avea faţa puhavă şi întreaga înfăţişare afişa acea amprentă de importanţă pe care o dă reuşita în afacerile bănoase.

Purta ochelari de aur, care nu-i veneau deloc rău, şi mai multe brelocuri enorme atârnau de frumoasa catifea a vestei...

Din punct de vedere fizic, Peyran se situa între aceste două clase de francezi: bancherul bogat şi comis-voiajorul care duce o viaţă îndestulată.

— Ei, bună ziua, patroane! zise el înaintând cu mâna întinsă spre Roussel.

Acesta veni spre el cu un aer semeţ şi nu-i răspunse.

Peyran avea în continuare mâna întinsă.

După ce-l ţinu aşa un minut întreg, Roussel binevoi în sfârşit să rupă tăcerea.

— Domnule, zise el socotindu-şi vorbele, explicaţia care va avea loc între noi are un caracter delicat. Ştii că sunt un vechi militar. Ca să evităm venirea cuiva care ne-ar putea deranja, îţi voi cere permisiunea să încui uşile acestei încăperi.

Peyran nu prea ştia ce atitudine să ia. Fără să aştepte răspunsul, Roussel merse pe rând la fiecare uşă a salonului şi le încuie pe toate de două ori.

— Acum, domnule, zise el, – şi nu vom mai descrie solemnitatea dramatică a accentului său, – iată-ne departe, de privirile oamenilor, doar cu Dumnezeu ca martor – putem rezolva gâlceava noastră!

Exact la aceeaşi oră, un bărbat îmbrăcat într-o uniformă de general de divizie, ieşea cu un aer trist şi abătut din birourile ministerului de război.

Era vechea noastră cunoştinţă Gontault, făcut de împărat baron Reppen, în urma campaniei din 1809, şi înaintat la gradul de general.

Şi el se schimbase: fruntea pleşuvă avea un fel de coroană de păr alb; faţa lui energică purta urmele adânci ale durerilor şi oboselilor.

Generalul Reppen nu avea familie. Moartea Hortenseişi dispariţia lui Simon se abătuseră asupra lui ca două

lovituri de trăsnet; afecţiunea i se îndrepta spre Louise, pe care o iubea cu o dragoste înflăcărată şi plină de pasiune, dar care nu-l putea face să uite de fiul lui adoptiv „aşa de bun, aşa de sincer, aşa de brav!

Din acea seară fatală pe care am descris-o în primele pagini ale acestei povestiri, generalul căutase fără încetare să dea de urma lui Simon; dar acesta dispăruse de parcă l-ar fi înghiţit pământul.

Generalul ghicea – căci cei care iubesc au darul de a vedea extraordinar de bine cu inima – că Simon fugise din Rennes înainte de a afla că lovitura nu fusese mortală.

Astfel încât nenorocitul tânăr, oricât de departe s-ar fi dus, orice adăpost şi-ar fi ales, ducea cu el remuşcarea de nevindecat – remuşcarea de a-şi fi ucis tatăl.

Acest gând sporea durerea generalului.

Se întorcea în grabă mare de la hotarele Spaniei, deoarece primise un document de la ministerul marinei, document care îi dezvăluia existenţa unui ofiţer francez exilat de bunăvoie în mările Indiilor.

În acest moment ţinea în mână un raport redactat de biroul coloniilor, care conţinea toateinformaţiile ce se putuseră obţine despre acest ofiţer pe nume Simon.

După ce petrecuse doi ani în Madagascar, venind din

Insula Mauriciu, se îmbarcase pentru Bengal şi i se pierduse urma.

Aceasta era concluzia raportului.

Generalul mototoli hârtia şi porni cu paşi lenţi, cu capul în jos, pe bulevardul Madeleine.

Îşi zicea că orice speranţă era pierdută şi totuşi inima, dezminţindu-i raţiunea, căuta încă, căuta o altă direcţie în care să-şi îndrepte cercetările.

Pe când trecea prin faţa străzii Neuve-de-Luxembourg, se feri din calea unei cabriolete care trecea în viteză, şi, ridicându-şi privirea, se trase înapoi de parcă ar fi zărit o fantomă.

Şi chiar o fantomă văzuse în fundul trăsurii! Chipul lui Simon, fiul său adoptiv, ca şi cum moartea i-ar fi trecut peste trăsăturile feţei.

Fără tinereţe! fără vioiciune! fără viaţă! O frumuseţe mohorâtă, acoperită de paloarea cadavrelor.

Simon, sau cel care semăna cu el, aşa cum un mort seamănă cu un viu, stătea culcat în fundul cabrioletei, cu capul dat pe spate şi cu ochii închişi: nu-l văzuse pe general.

Acesta scoase un strigăt puternic şi vru să se repeadă în urmărirea cabrioletei; dar, nu ai pornit-o soldat ca să

ajungi general, nu ai câştigat toate gradele pe câmpul de bătălie, Fără să-ţi fi pierdut pe drum picioarele avute la 15 ani. Nu a fost nevoie decât de câţiva paşi pentru ca bătrânul nostru prieten Gontault să se convingă că nu putea ajunge trăsura.

Îi trecu prin minte atunci să urce în prima birjă găsită, şi să promită doi napoleoni birjarului cu condiţia să prindă din urmă cabrioleta.

Birjarul dădu bice mârţoagelor care consimţiră, doar de data asta, să o pornească într-un galop miraculos.

Birja se hurducă pe pavaj preţ de o jumătate de ceas şi – birjarul, triumfător, ajunse în sfârşit, în apropiere de Notre-Dame, cabrioleta pe care o urmărea.

În cabrioletă se afla o doamnă bătrână cu câinele ei!

Generalul plăti şi ceru să fie dus în piaţa Regală, la reşedinţa furnizorului Roussel.

Tot lungul drumului baronului i se păru că recunoaşte cabrioleta în care îi apăruse viziunea. Se aplecă în afara birjei, privind cu foarte mare atenţie: dar unde s-ar mai pomeni viziuni care să se arate de două ori?

În nicio cabrioletă nu se afla ceea ce căuta el. Şi totuşi, de fiecare dată când zărea una de departe, striga birjarului: „La galop! la galop!”

Sosi în sfârşit în Piaţa Regală. În faţa grilei staţiona o cabrioletă, vis-à-vis de uşa furnizorului Rousseul.

Această cabrioletă a fost, în mod sigur, singura pe care generalul baron Reppen nu a băgat-o în seamă.

VECHI MILITAR

1

Cabrioleta care staţiona lângă grila din piaţa Regală, în faţa porţii fostului furnizor, la care generalul Reppen nu fusese deloc atent, adusese un bărbat încă tânăr, îmbrăcat cu o eleganţă severă.

Acest bărbat era înalt, cu mişcări graţioase, pe care un soi de tristeţe cronică le făcea lente şi parcă leneşe; părul lui blond, buclat natural, încadra o faţă arsă de soare, dar în acelaşi timp aşa de palidă, încât te puteai întreba dacă avea o singură picătură de sânge sub pielea netedă şi bronzată.

Oriunde acest om ar fi trecut drept un cavaler de o frumuseţe remarcabilă.

În momentul în care ajungea în pragul casei, François ieşea în mare grabă să cumpere cele două săbii şi cele patru pistoale ale teribilului furnizor.

— Intraţi, domnule Edouard, intraţi... zise el tremurând tot de emoţie. Numai bunul Dumnezeu ştie ce-o să se întâmple la noi azi!... Dacă nu găsiţi pe nimeni în salon, vă

puteţi duce în grădină, unde domnişoara Louise se plimbă la ora aceasta.

Cel numit Edouard vru să ceară câteva informaţii, dar bietul François îşi ridică mâinile spre cer şi plecă în fugă murmurând:

— Două săbii şi patru pistoale!... bunul Dumnezeu să aibă milă de noi!

Domnul Edouard urcă peronul şi nu găsi pe nimeni. Faţa lui exprima o dezamăgire prea mare.: poate chiar asta sperase.

Traversă repede apartamentele şi trecu în grădină.

În timp ce se pierdea pe sub umbrarele stufoase ale acelui mic paradis terestru, generalul baron Reppen făcea mare gălăgie în antecameră şi cerea să vorbească cu cineva.

Îl primi camerista doameni Dubreuil.

— Dacă domnul general vrea să urce imediat în camera doamnei, îi zise ea, doamna îl aşteaptă.

Generalul o urmă pe cameristă.

Iată-l şi pe domnul Edouard, frumosul nostru tenebros, plimbându-se singur prin grădină, unde fără îndoială că nu venise doar să ia aer; iată-l pe generalul baron Reppen stând de vorbă confidenţial cu doamna Dubreuil, vechea şi

sincera lui prietenă; iat-o, la fereastra ei, pe domnişoara Louise. Care tocmai l-a zărit printre frunze pe domnul Edouard, şi care s-a îmbujorat toată, şi tremură, şi ezită...

2

Acum ori niciodată este momentul să ne întoarcem la marea dramă care va avea loc între Roussel, vechi militar, şi domnul Peyran de la Réole.

După ce încuiase toate uşile salonului, stăpânul casei închisese şi ferestrele, pentru că se aflau la parter şi Peyran ar fi putut să scape prin grădină.

Peyran se uita la toate acestea cu stupefacţie.

„Probabil, gândea Roussel, îşi spune: „Ce se va petrece aici?”

În realitate, Peyran îşi zicea: „Ce dracu’, l-a apucat azi pe drăguţul meu patron?”

— Domnule, pronunţă lent Roussel întorcându-se la el, aceste precauţii vă prevestesc importanţa solemnă a întrevederii noastre... Aţi găsit de cuviinţă să-mi scrieţi o scrisoare, domnule...

— Şi speram că cererea mea... vru să-l întrerupă Peyran.

— Nu mă forţaţi, zise sever Roussel, să vă amintesc de

cele mai simple îndatoriri de politeţe. Scrisoarea dunitale e ciudată, domnule... Aş zice chiar bizară, şi nu m-aş fi aşteptat ca dunmeata, care-mi cunoşti perfect opiniile şi obiceiurile... nu m-aş fi aşteptat...

Continuă cu o tuse seacă şi importantă.

Nenorocirea era că nu ştia deloc ce voia să spună. Dacă ar fi ştiut, ar fi spus-o într-un mod admirabil.

Peyran aşteptă, întrebându-se dacă nu cumva cel din faţa lui înnebunise cu adevărat.

— Cred că înţelegi, zise Roussel, care îşi frângea ceafa ca să stea drept.

— Nicio iotă, răspunse Peyran.

— Trebuie să mă cobor oare la o explicaţie categorică, domnule?

— Pe legea mea? zise fostul comis, dacă vreţi să ghicesc motivul acestei primiri ciudate...

— Aceasta este primirea mea, domnule! izbucni Roussel întrerupându-l.

— Nici nu se putea mai bine!

— Dacă nu vă place, cu atât mai bine, domnule!

— Perfect! făcu Peyran uluit. Şi nu-mi aduceţi măcar la cunoştinţă...

— Pentru că trebuie să vă spun răspicat, domnule,

cererea în căsătorie a domnişoarei Roussel este din partea dumitale o impertinenţă!

— Cum? zise Peyran care crezu că nu auzise bine.

Roussel îşi lăsă în jos pleoapele şi-l privi de sus.

— Domnule, aşa cum am spus... pronunţă el distinct.

Apoi se roti greoi pe călcâie şi-i întoarse spatele.

Peyran îl privi o clipă cum se plimba de colo-colo prin cameră.

— Drace!... gândi el. Patronul nu face lucrurile pe jumătate! Se arată aşa de brav fiindcă exploatează reputaţia mea de poltron – îl cunosc!

Roussel îşi continua plimbarea triumfătoare.

— Îl cunosc! îşi zicea el. Cred că tremură ca o frunză!

— Pe legea mea, gândea Peyran, nu e niciun pericol!... aproape că îmi vine...

— A fost destul de bine... rumega în sinea lui Roussel, şi în aceste cazuri am o anumită ţintă...

— Poate că există o ieşire, conchise Peyran în sinea lui. Domnule... reluă el cu voce tare.

— Domnule”. Repetă Roussel întorcându-se cu vioiciune.

— Adineauri m-aţi insultat, urmă fostul comis.

— Credeţi?... întrebă Roussel cu o ironie cumplită.

— Da, domnule, aşa cred, şi vă cer socoteală.

La rândul lui, Roussel crezu şi el că nu auzise bine.

— Ce-mi cereţi?... zise el.

— Satisfacţie pe calea armelor, domnule, răspunse cu fermitate Peyran.

— Foarte bine!... nu se putu împiedica să spună Roussel.

Apoi îşi scărpină cu naivitate urechea, adăugând pentru el:

— Ei asta-i, să-l ia dracu'!... Numai mie mi se întâmplă lucruri din astea.

— Domnule, reluă el mai tare şi cu un accent şi mai mândru, eu vă refuz ceea ce-mi cereţi!

Aşa îşi închipuia şi Peyran.

Şi de ce refuzaţi, mă rog?... îi zise el făcând un pas spre Roussel.

Poziţia acestuia era într-adevăr nefericită: crezuse că merge la sigur şi că ia cu asalt o uşă de zeci de ori deschisă, dar iată că Peyran se împotrivea. Roussel nu se mai gândi decât să execute o retragere eroică.

— Un om de vârsta mea, zise el, fără să piardă nimic din semeţie, era obligatoriu să-şi fi arătat până acum curajul... Altfel ar fi o nenorocire! Un om cu poziţia mea socială nu poate, în mod decent, să se compromită cu...

— Cu?... repetă Peyran.

— Pe scurt, domnule, îl întrerupse Roussel, ştiu că aţi refuzat multe dueluri.

— Cine a putut să vă spună...?

— Dumnezeule, domnule, asta vă e reputaţia, gura lumii.

Peyran mai făcu un pas spre Roussel, căruia îi păru rău că încuiase uşile.

— Şi credeţi, zise fostul comis, perfect liniştit de acum, că numai dumneavoastră aveţi dreptul să refuzaţi duelurile?... Haideţi, dragul meu domn Roussel, de ce s-o luăm pe ocolite?... Vi s-a spus că sunt un poltron, aţi crezut, şi...

Făcu încă un pas şi adăugă voiniceşte:

— Vă voi demonstra contrariul!

Roussel se dădu înapoi până în celălalt capăt al camerei.

— Domnule, zise el, resping cu energie orice dovadă personală.

Peyran începu să râdă şi se opri.

— Să vorbim deci cu judecată, zise el. Ştiu că nu am fericirea să fiu pe placul doamnei Dubreuil, cumnata dumneavoastră... şi ştiu că doamna Dubreuil vă duce de nas cum vrea ea.

Abia avusese timp spaima să îngălbenească tenul lui

Roussel, că indignarea îl şi făcu stacojiu.

— Pe mine!... cumnata mea!... strigă el. Dus de nas!... Prin urmare sunt un moşneag de comedie.

— Asta vă e reputaţia, zise cu gravitate Peyran.

— Şi cine e impostorul?...

— Gura lumii.

— Şi eu vă spun că gura lumii este o tâmpită!... strigă Roussel cu o furie crescândă. Ah! gura lumii spune că cumnata mea mă duce de nas cum vrea?...

— Şi că vă impune un soţ pentru domnişoara fiica dumneavoastră, adăugă Peyran.

— Impune!... bombăni Roussel. Impune!... pe toţi dracii!

— Un domn Edouard... murmură Peyran, care părea destul de bine informat, un artist, un necunoscut... pe care eu îl cam cunosc! Şi despre care aş putea să dau informaţii, destul de interesante. Vi s-a spus: aşa se va face, şi aţi plecat capul.

— Mii şi milioane de cartuşe! bombăni fostul furnizor. Asta depăşeşte...

— Gura lumii, repetă Peyran.

— Iar!... replică exasperat Roussel. Ah! dar... ah! dar vreau să le arăt...

Reveni cu hotărâre spre fostul lui angajat.

— Ascultă-mă, Peyran, zise el. Demonstrează numai că nueşti un... Mă înţelegi bine?

— Fără dovadă personală, totuşi? întrebă Peyran cu un zâmbet.

Domnul Rousselrse prefăcu că nu aude.

— Şi restul mă priveşte pe mine... continuă el. Cumnata mea şi domnul Edouard se vor duce la toţi dracii...

Şi dacă îţi dovedeşti curajul în seara asta, mâine vei avea mâna fiicei mele.

Peyran căzuse pe gânduri.

Poate considera că fostul lui patron era foarte exigent dacă nu se mulţumea cu dovada pe care el, Peyran, tocmai i-o dăduse. În timp ce gândea astfel, îi veni pe buze numele lui Edouard.

— De asta să n-ai grijă, zise imediat Roussel; e un artist: mi-a făcut portretul, l-am plătit şi-i dau drumul... nimic mai simplu.

Peyran ridică ochii spre Roussel privindu-l prin frumoşii lui ochelari de aur.

— Mâine, fie! zise el. Să batem-palma, dragul meu patron!

Şi-şi strânseră mâna aşa cum se pecetluiesc alianţele între bravi.

— Iată un lucru stabilit! exclamă cu veselie furnizorul. Mai ai o zi ca să faci dovada: e mai mult decât nevoie. Ai văzut?... vipera asta de lume!...

— Nu mai respectă nimic, zise fostul angajat râzând.

— Apropo, zise Roussel, vorbeam adineauri de portretul meu... E destul de reuşit... Vrei să-l vezi?

— La ordinele dumneavoastră, răspunse Peyran care deja nu-l mai asculta.

Domnul Roussel deschide cu vioiciune una din uşile salonului. Când să iasă, dădu în prag peste bunul François care, cu un aer foarte trist, ţinea în mâini cele două săbii şi cele patru pistoale.

Vederea acestor arme îl făcu pe Roussel să simtă tot preţul păcii obţinute.

— Pune-le unde vrei, drăguţule, zise el; de acum înainte aici va domni concordia!

Ieşi primul, crezând că Peyran îl urma.

Dar acesta rămăsese în mijlocul salonului şi părea puţin încurcat.

— Să fac dovada curajului! Mormăi el, să dovedesc! este excesiv de delicat!

— Peyran! strigă Roussel de afară.

— Sunt al dumitale, patroane... Totuşi, nu pot să ratez

această afacere... Roussel are aproape două milioane şi micuţa e singurul lui copil.

— Peyran!… îl chemă iar Rousel.

— Patroane, sunt al dumitale… Dacă aş cunoaşte pe cineva în situaţia mea, s-ar putea aranja… dar…

Deodată îşi atinse fruntea.

— Edouard!... murmură el, aceasta ar putea fi o rază de lumină!

— Ei bine, Peyran? strigă Roussel, arătându-şi frumuşica faţă roşie în cadrul uşii.

— Iată-mă, patroane, iată-mă!

Roussel îl prinse de braţ pentru ca de data asta să nu-l mai piardă şi îl duse până în dormitorul lui. Acolo se putea vedea, într-o ramă foarte bogată şi supraîncărcată cu figuri aurite, un bărbat gras purtând costumul de locotenent-colonel.

Acest bărbat gras avea pe piept o cruce de onoare mare cât palma.

— Aşază-te aici, zise Roussel; puţin mai departe, ca să-l vezi mai bine în lumină, Cum mă găseşti?

— Frapant! răspunse Peyran cu aplomb, numai că…

— Ştiu, ştiu… îl întrerupse Roussel. Ai să-mi spui că n-am fost niciodată locotenent-colonel… Dar mai întâi că nu

toată lumea cunoaşte acest detaliu intim din viaţa mea; şi al doilea, atâţia alţii au ajuns să fie fără să aibă posibilităţile mele!

— Este adevărat! făcu Peyran.

— Cât priveşte crucea de onoare, adăugă Roussel, este evident, nu-i aşa, că dacă aş fi fost locotenent-colonel, împăratul nu mi-ar fi refuzat decoraţia?

— Sunt de aceeaşi părere, răspunse Peyran, şi totul e cum nu se poate mai bine... numai că panglica roşie nu este destul de lată.

— Găseşti? zise Roussel. Numai secătura asta de artist!... Numai pentru asta şi-i voi închide uşa casei mele!

Domnul Edouard, acest mic artist care nu făcuse panglica destul de lată, stătea pe o bancă în colţul cel mai umbros al grădinii.

Îşi pusese pălăria lângă el, pe iarbă, şi îşi expunea fruntea fierbinte brizei reci care sufla sub arbori.

Pe faţa lui se citea suferinţa şi oboseala. Când îşi ridică ochii mari şi albaştri, în fundul orbitelor vedeai că nu era vorba de oboseală, nici de suferinţă, ci de descurajare, aproape de desperare.

Acest om, în ciuda tinereţii lui, era probabil nefericit de multă vreme.

Stătea acolo, nemişcat, absorbit în gândurile lui triste; faţa i se însufleţea doar când privea spre casă.

Dinspre casă trebuia să vină unica bucurie care şi putea reface viaţa: o iubea pe Louise, ştia că Louise îl iubeşte.

Sau mai curând credea, spera: căci angoasa îndelungată îl făcuse foarte timid.

Totuşi timpul trecea şi nu venea nimeni.

Deodată auzi o uşă deschizându-se şi închizându-se, apoi un pas rapid pe nisipul aleii principale, şi Edouard zări o formă albă printre frunzele de liliac.

Inima începu să-i bată cu putere; nu putea să pălească mai mult, căci avea o faţă de marmură, dar pleoapele îi tremurau.

Adineauri o dorea cu înflăcărare, acum îi era frică. Rămase pe loc.

Louise ajunse în centrul boscheţilor şi privi în jurul ei.

— Nu a venit încă... murmură ea; mi s-a părut că-l zăresc...

Dar mica dezamăgire pe care cu siguranţă ar fi simţit-o într-o împrejurare obişnuită, dispăru sub un sentiment de reală tristeţe.

Ştia deja că Peyran schimbase intenţiile tatălui ei, şi că bravul furnizor îi dădea dreptate până la noi ordine.

Inutil să spunem că îl detesta şi mai mult pe domnul Peyran.

Nu-l avusese niciodată prea mult la inimă, dar de când îl văzuse pe Edouard, căpătase o adevărată aversiune faţă de el.

Şi ce diferenţă! Edouard, aşa de frumos, cu o inimă atât de nobilă, aşa de brav!...

Căci sunt lucruri care se ghicesc, şi Louise era foarte sigură că Edouard era brav.

Chiar conta puţin pe asta pentru un caz extrem. Tinerele fete se gândesc la toate.

Louise se gândise de mai multe ori că, dacă domnul Peyran ar fi insistat peste măsură, Edouard ar fi ştiut să-l facă să abandoneze partida.

După ce privi bine pe sub boschet, se aşeză la zece paşi de artist, pe care i-l ascundea o tufă de soc înflorit.

Scoase din sân scrisoarea.

— Cât mă iubeşte!... gândi ea cu voce tare, şi ce frumos ştie s-o spună!

Edouard se ridică emoţionat şi tremurând.

— Sărmanul Edouard! continuă Louise, care se lăsa la voia visării, şi nu l-am văzut niciodată zâmbind decât la sunetul vocii mele... şi totuşi îi şade aşa de bine când

zâmbeşte!

Trăsăturile artistului se luminau, de parcă o rază de soare i-ar fi inundat deodată faţa.

Făcu un pas spre Louise care nu-l vedea.

— Oh!... continuă ea ridicând spre cer ochii mari înduioşaţi, aş vrea să-i schimb tristeţea în veselie... sau s-o împart cu el, dacă e de nevindecat... aş vrea...

Tresări, pentru că revenise cu privirile pe pământ şi îl zărise pe Edouard în picioare în faţa ei.

— Ah!... făcu ea cu reproş, mă ascultaţi, domnule?

Edouard o contempla căzut într-un fel de extaz.

Ruşinea de a fi fost surprinsă făcea şi mai roşu obrazul ei încântător, o sclipire de ciudă îi lucea în ochi, şi totuşi, cu toate că simţea această ciudă, zâmbea.

Era frumoasă precum acele viziuni scumpe care rămân în tainiţa ascunsă a amintirilor noastre, frumoasă ca primele iubiri.

Edouard se înclină încet şi îi sărută mâna.

— Nu am auzit decât foarte puţin, zise el, dar destul pentru ca dorinţa dumneavoastră să fie îndeplinită, domnişoară... Mi-aţi schimbat tristeţea în bucurie... Sunt fericit pentru că am citit în sufletul dumneavoastră atât de blând şi de bun. Oh! să nu regretaţi acele vorbe... Mai bine

să mă vindec, credeţi-mă, decât să împărţiţi cu mine tristeţea fără leac!

— Nu regret nimic, domnule... răspunse Louise. Mătuşa mea mi-a spus că i-aţi declarat care vă sunt intenţiile; ea le aprobă şi eu urmez întotdeauna sfaturile mătuşii mele.

Şi îşi întoarse privirea cu o mutrişoară copilărească.

— Mulţumesc... vru să spună Edouard.

Dar Louise îşi retrase brusc mâna.

— Totuşi, zise ea dând din cap, n-am rezolvat nimic cu asta... Tatăl meu...

— Domnul Roussel? zise artistul. Se poartă cu multă bunătate faţă de mine... şi doamna Dubreuil îmi spusese că consimţământul lui e aproape sigur.

Louise clătină din cap cu o expresie de melancolie.

— Ieri, nu zic nu... murmură ea... Dar suntem atât de departe de ieri!... azi e cu totul altceva!

— Ce s-a întâmplat? întrebă Edouard, cu spaimă.

Şi această spaimă era mai mare decât o motiva situaţia.

Un observator s-ar fi întrebat, văzându-l aşa de tulburat, dacă nu cumva domnul Edouard era unul dintre acei oameni care trăiesc într-o nelinişte continuă, sub fragilul adăpost al unui secret.

Louise nu avea nevoie, ca să ajungă la acelaşi rezultat,

să fie o observatoare foarte clarvăzătoare, pentru că ultima scrisoare de la Edouard spunea în mod explicit că în viaţa lui exista un mister.

Şi totuşi Louise nu bănui nimic.

— Ce s-a întâmplat?... răspunse ea cu o mică mişcare de mânie. Mai există un pretendent... un bărbat care nu-mi place, domnule, şi pe care lumea, după câte cred, nu-l stimează prea mult, dar care a ştiut să câştige bunăvoinţa tatălui meu... Probabil că aţi auzit de domnul Peyran?

Faţa lui Edouard căpătă acea expresie pe care ţi-o dă o amintire subită, dar îndepărtată şi vagă.

— Peyran...? repetă el; cred... ba nu... nu-mi amintesc.

— A sosit azi dimineaţă şi a şi vorbit despre căsătorie.

— Trebuie aşadar să pierd speranţa? murmură artistul, lăsând ochii în jos.

Louise găsi că Edouard se retrăgea cam prea repede.

— Dacă n-ar mai rămâne nicio speranţă, replică ea, v-aş mai vorbi aşa cum vă vorbesc?... Voi încerca să-i deschid ochii tatălui meu... Eu am curaj, domnule, şi nu cedez aşa de uşor câmpul de bătălie.

Edouard, care era cufundat în gânduri, şopti un mulţumesc şovăielnic şi timid.

Louise îl privi, cum se zice, drept în ochi.

Edouard, cu frumoasa lui figură sentimentală şi pasionată, era întrutotul opusul curtezanului stângaci sau îndrăgostitului temător.

Şi totuşi se comporta foarte ciudat.

Louise îşi aminti de scrisoare şi de secret.

— Dar ce zăpăcită sunt!... exclamă ea deodată. Vă vorbesc despre mine şi dumneavoastră aţi venit să-mi faceţi o confidenţă... Care este deci acest mare mister?

Asta înseamnă să-l readucă pe Edouard pe terenul lui, şi totuşi lui Edouard îi fu greu să-şi reţină o mişcare de jenă.

— Domnişoară... murmură el, vă voi spune acest secret... dar... este o poveste foarte lungă!

Louise îl privea cu atenţie.

— Începeţi totuşi... zise ea.

Edouard păstra tăcerea; părea că regretă promisiunea; ţinea ochii nedezlipiţi de pământ şi atitudinea lui zugrăvea o descurajare atât de profundă încât se răsfrângea şi asupra Louisei.

Ridică totuşi capul şi-şi domină energic neliniştea.

— Trebuie... zise el cu gravitate. Numai dumneavoastră pe lume, domnişoară, trebuie să ştiţi... e necesar să ştiţi...

— Ce este?... făcu Louise devenind atentă. Mă speriaţi.

O lume de gânduri ţâşni din capul lui Edouard; spectrul

întregii sale vieţi i se ridica parcă răzbunător în faţa ochilor.

Îşi trecu mâna peste fruntea plină de sudoare.

— A fost o nenorocire îngrozitoare, domnişoară! începu el cu o voce înăbuşită. O nenorocire şi o greşeală... poate că ar trebui să spun o crimă...

— O crimă! repetă tânăra pălind.

— De nouă ani, continuă Edouard, de nouă ani această amintire mă tortureză fără răgaz, otrăvindu-mi zilele şi nopţile; vreme de câteva clipe am încetat să mai urăsc supliciul existenţei mele... au fost clipele petrecute lângă dumneavoastră.

Louise avea lacrimi în ochi. Nu ştia nimic şi i se vorbise de crimă, dar deja ierta.

Îi întinse mâna lui Edouard, care o duse la buze cu un tandru respect.

— Când v-am văzut, continuă el, trecuseră deja nouă ani de când eram despărţit de oameni... pusesem imensa mare între mine şi patria mea, crezând, biet nebun ce eram, că mă desparte astfel de amintiri... Fugeam găsind pământul prea mic şi tânjind după un loc retras care să fie dincolo de limitele lumii... Mergeam din ţinut în ţinut, încercând să-mi obosesc remuşcarea şi trecând ca un orb

printre minunile civilizaţiei şi naturii... Nu vedeam nimic: eram mort. Treceam singur prin mulţime, Vreme de nouă ani m-am pierdut în călătorii fără sfârşit, şi nicăieri nu am pus întrebări vreunui om şi nu am deschis vreo carte... Totul dispăruse pentru mine... totul... în afară de un singur gând... un gând teribil, sfâşietor... o amintire... o remuşcare!...

Louise îl asculta ţinându-şi răsuflarea.

— Ce-a făcut?... striga raţiunea ei revoltată.

Şi inima îi răspundea:

— E bun... e curat... nu poate fi decât nefericit!

— Ştiam că domneşte Napoleon, reluă Edouard. În zadar am fugit, numele acesta se aude de departe... dar nu ştiam şi nu ştiu nici acum de soarta foştilor mei tovarăşi de arme.

— Aţi fost militar? exclamă Louise cu vioiciune.

— Această meserie de artist pe care o exercit este o minciună, ca şi numele de Edouard pe care îl port... Acum nouă ani eram căpitan de dragoni.

— De dragoni!... exclamă Louise lovindu-şi mâinile una de alta.

Nu se mai gândea decât la un singur lucru care îi venise deodată în minte. O idee bună, căci faţa ei încântătoare

strălucea de bucurie.

— Atunci, continuă, ea trebuie să-l cunoşti cu siguranţă pe bunul nostru prieten, generalul baron Reppen, care a fost avansat de la dragoni?

— N-am auzit niciodată pronunţându-se acest nune, răspunse el.

Louise lăsă capul în jos.

— Ce nenorocire l murmură ea. Ţi-ar fi servit pe lângă tata.

— Pe vremea aceea eram tânăr. Continuă Edouard, plin de speranţe, de încredere în viitor... Aveam ambiţia soldatului şi viaţa mi se înfăţişa foarte frumoasă... Treceam drept brav, eram prietenul camarazilor mei şi aveam ca protector pe colonelul regimentului meu, care îmi ţinuse loc de tată... Dar un viciu strica toate acestea...

— Care? întrebă Louise îngrijorată.

— Eram duelist! răspunse Edouard cu mai multă oroare decât ar fi zis: eram un asasin!

Louise suspină. Fusese crescută în ideile imperiului, care ataşa de această calitate mai degrabă un elogiu decât un blam. Pe deasupra, acest cuvânt, pronunţat pe neaşteptate, se potrivea minunat cu micile ei planuri. Imaginea lui Peyran îi trecu prin faţa ochilor.

— Ce e rău în asta? zise ea.

Edouard o privi fix. În ochii lui se citea o desperare atât de dureroasă, încât tânăra îşi pierdu zâmbetul şi începu să tremure.

— Ascultaţi domnişoară, veţi vedea ce e rău în asta. Într-o seară, pe la începutul anului 1805...

Se opri deodată, în vreme ce Louise îl asculta cu gura căscată.

Deodată se auzi un zgomot de paşi.

Louise dădu frunzele la o parte şi privi.

— E acel detestabil Peyran! exclamă ea.

— Vine spre noi? întrebă Edouard.

— Direct aici, de parcă ar fi ştiut exact unde ne aflăm. Dar vă veţi relua povestirea, nu-i aşa? adăugă ea.

Edouard îşi recăpătă expresia obişnuită a feţei.

— Aşa cum v-am spus, domnişoară, răspunse el cu tristeţe, trebuie să cunoaşteţi toată funesta mea poveste.

4

Domnul Peyran de la Réole ieşise de la furnizor, după ce îi admirase cum se cuvenea portretul în costum de locotenent-colonel decorat. Până acum îşi condusese bine

partida, şi putea să nutrească speranţa legitimă că se va căsători cu cele două milioane ale domnişoarei Roussel.

De o jumătate de oră se tot gândea la ideea care îi venise în minte când îl auzise pe Roussel pronunţând numele lui Edouard: evident intenţiona să se folosească de Edouard pentru a da dovadă de curaj care i se cerea.

Cum? era un secret; dar părea prea sigur pe el ca să aibă de întâmpinat vreo cât de mică primejdie.

Totuşi o umbră îi trecu peste soare, şi partida lui pierdu un punct.

Părăsind dormitorul lui Roussel, aflase, de la servitorii casei, că generalul baron Reppen era într-o convorbire intimă cu doamna Dubreuil.

— Această împrejurare părea foarte potrivnică pentru domnul Peyran de la Réole şi combinaţiile lui.

— Iată o întâmplare dintre acelea care dejoacă cele mai bune calcule, bombăni el coborând scara clădirii. Mă întreb de ce mustaţa asta bătrână soseşte tocmai astăzi!... Îţi vine să abandonezi partida şi să arunci cărţile din mână!

Dar Peyran nu arunca niciodată cărţile din mână; prefera să le schimbe.

În loc să iasă din casă, aşa cum intenţiona la început, Peyran îl luă la întrebări pe bătrânul François, care îi aduse

la cunoştinţă prezenţa lui Edouard. Asta îl făcu să coboare imediat în grădină.

— Cu sânge rece şi abilitate, gândea el, încă se mai pot aranja lucrurile... Mai întâi să constatăm bine identitatea personajului... apoi să stabilim anumite detalii.

Se întrerupse şi un zâmbet fals îi încreţi gura.

— Pentru asta, continuă el, trebuie să-i vorbesc când va fi singur.

Se găsea lângă boschet şi îi cerceta deja profunzimile cu ochelarii lui de aur.

— Cât despre el, el este... gândi Peyran zărindu-l pe Edouard în picioare lângă Louise: aş jura... sau, ceea ce e şi mai serios, aş pune prinsoare... Să vedem cum stăm cu restul!

Înaintă cu un aer degajat spre Louise şi o salută ca un comis înălţat la gradul de cămătar.

— Domnişoară... zise el cu multă amabilitate.

— Domnule... replică Louise.

— Poate că pleacă, adăugă ea spre Edouard.

— Iată un general grozav care îmi va servi la ceva! gândi Peyran.

— Domnişoară, reluă el cu voce tare, îmi pare rău că vă întrerup... dar doamna, mătuşa dumneavoastră vă caută

peste tot. Adineauri a sosit generalul Reppen.

— Generalul?... izbucni Louise. Vă mulţumesc, domnule, alerg să-l îmbrăţişez.

Îşi luă rămas bun de la Edouard cu o ocheadă şi străbătu grădina în fugă, uşoară ca o căprioară.

— Slavă domnului! gândi **el** îndepărtându-se, îl cunosc prea bine pe domnul Peyran **de** la **Réole** ca să-mi fie teamă să-i las împreună.

Edouard o urmărea cu privirea şi îşi zicea:

— Mă va mai iubi când îmi va afla secretul?

Iar Peyran îl observa pe artist cu un aer foarte intrigat.

— Numele generalului n-a avut niciun efect asupra lui! îşi zise el. Sau e un actor de prima mână, sau nu ştie... Ar fi simpatic!

Edouard îşi luă pălăria şi se îndepărtă.

Peyran se ţinu după el cu paşi uşori, şi, acolo unde începeau straturile de flori, îi puse încet mâna pe umăr.

Edouard se întoarse.

— Ce doriţi de la mine, domnule? întrebă el.

Peyran îl fixă cu ochii lui rotunzi şi obraznici.

— Drace! răspunse el după o tăcere destinată să-i dea de gândit artistului. Cum vă simţiţi în dimineaţa asta, căpitane Simon?

Edouard se dădu înapoi, de parcă în faţa lui s-ar fi ivit o fantomă. Rămase mut şi nemişcat, uitându-se la Peyran cu o privire înspăimântată.

DOMNUL PEYRAN DE LA REOLE

1

Edouard întoarse instinctiv privirea spre ferestrele casei, ca să vadă dacă nu era cineva care să-i surprindă tulburarea şi brusca disperare care îl cuprinseseră.

Peyran remarcă această mişcare şi zise cu blândeţe:

— O! fiţi liniştit căpitane: ştiam că suntem singuri... Când ne vom cunoaşte mai bine, veţi vedea că sunt un băiat discret... În rest, dacă credeţi că aici suntem prea la vedere, iată acest boschet ce poate adăposti tot felul de convorbiri intime.

Această ultimă parte a frazei fusese pronunţată cu o ironie veselă.

În timp ce Peyran vorbea, Edouard, sau dacă preferaţi, căpitanul Simon, făcea eforturi disperate să-şi revină şi să îşi recapete sângele rece.

De nouă ani nu mai auzise numele Simon, acest nume pe care altă dată sperase să-l facă mare şi glorios... Acest nume de care se despărţise într-o zi şi pe care îl aruncase departe de el, aşa cum ucigaşul scoate şi aruncă haina

pătată de sânge.

Îl privi pe Peyran şi, pentru a doua oară, o amintire vagă îi fulgeră prin minte. Dar nu putu să-şi aducă aminte.

— Vreţi să vă amintiţi cine sunt, şi nu reuşiţi... zise Peyran, care îşi trecuse cu familiaritate braţul pe sub braţul artistului. Se înţelege de la sine... nu m-aţi văzut decât o singură dată, căpitane, şi e mult de atunci... Pe lângă asta, în împrejurarea în care m-aţi văzut jucam rolul cel mai neînsemnat... pe când dumneavoastră...

Se opri şi făcu cu ochiul.

— Eu?... repetă Edouard, care nu încerca să-şi ascundă tulburarea.

Peyran îl trase în boschet.

— Ascultaţi, căpitane, reluă el cu un aer cumsecade, cu cât vom fi mai departe de urechi indiscrete, cu atât va fi mai bine... căci îmi închipui că nu v-aţi schimbat numele de florile mărului!

— În sfârşit, domnule... murmură Edouard, puteţi să-mi spuneţi de unde mă cunoaşteţi?

— Ah! ah!... făcu fostul comis, potrivindu-şi triumfător ochelarii pe nas cu o lovitură de deget; nici eu nu v-am văzut decât o singură dată, domnule, dar, în împrejurările în care v-am văzut, jucaţi unul dintre acele roluri... Într-

adevăr, căpitane, oameni ca dumneavoastră nu se uită!

Edouard nu vorbea dar privirea îi era întrebătoare.

— Ştiţi, reluă Peyran, Că există pe lume un anume oraş unde amintirea dumneavoastră va dăinui multă vreme?

Picături de sudoare rece se strecurau prin părul artistului; ştia prea bine despre ce oraş voia să-i vorbească.

— Drace! continuă Peyran, a fost o aventură faimoasă... Grozav aţi cinstit masa de bun venit, încrucişând sabia!

Edouard îşi trecu dosul palmei peste frunte; amintirile îi umpleau creierul provocându-i ameţeală.

— Aţi auzit de la cineva? îngână el la întâmplare.

— Nici vorbă! exclamă Peyran. Şi mai şi: eram de faţă!

Ochii lui Edouard străluceau în fundul orbitelor; un fulger de nebunie îi trecu prin privire.

— Atunci, l-aţi văzut?... zise el aruncându-şi părul blond spre spate. La lucirea acelor torţe palide... l-aţi văzut cu o gaură plină de sânge în piept.

Se clătină şi se lăsă pe banca.

— Eu n-am avut forţa să rămân... reluă el cu o voce surdă. N-am îngenunchiat niciodată la mormântul lui!

Dacă l-ar fi privit în acea clipă pe Peyran, dacă ar fi văzut zâmbetul ciudat şi perfid ce se aşternuse pe buzele

fostului comis, poate că Edouard ar fi ghicit multe lucruri.

Dar această lovitură neaşteptată pe care o primise, îl distrusese. Privirea, temătoare şi grea, i se pironise la picioare.

— Îl crede mort, e bine!... gândea Peyran. Cum e cu putinţă după atâta vreme? Habar n-am şi puţin îmi pasă!

Iată de ce zâmbea Peyrran.

— Acum, adăugă el pentru sine, să vedem dacă ne mai amintim de jurământ... căci ăsta e punctul principal... Dacă ne amintim de jurământ, pe legea mea, afacerea e rezolvată!

În acel moment, Edouard ridică capul deodată şi îl privi în faţă pe Peyran.

— Sunt la dispoziţia dumneavoastră, domnule, zise el. Ce vreţi să faceţi?

— Eu?... izbucni Peyran cu francheţe, ce dracu vreţi să fac, căpitane?... Oare, din întâmplare, mă luaţi drept un delator?

— O iubiţi pe domnişoara Roussel? zise artistul.

— Cu pasiune... răspunse el.

— Rivalitatea noastră... începu Edouard.

Peyran îl făcu să tacă cu un gest plin de amploare.

— Ei, nici vorbă, căpitane Simon! exclamă el. Nu există

rivalitate care să dăinuie!... Iar un bărbat galant nu se poate comporta în două feluri.

Faţa lui Edouard se lumină.

— Este adevărat, domnule, zise el impresionat. Şi este bine.

În efuziunea lui, îi întinse mâna lui Peyran şi acesta o strânse din toată inima.

— Doamne Dumnezeule, dragă domnule! zise el, lovitura a fost nefericită, e adevărat… foarte adevărat!… dar şansa duelului...

— Domnule!... domnule!... zise Edouard, întorcând capul, vă implor să mă cruţaţi.

Peyran făcu o strâmbătură.

— Să te cruţ!… să te cruţ ! gândi el, e foarte bine… dar trebuie totuşi să ştiu...

— Cum doriţi, domnule dragă, adăugă el cu voce tare. V-aţi dat seama că era mai degrabă o consolare decât altceva... Cât priveşte pe general…

Îşi muşcă buza de jos şi se corectă imediat

— Cât priveşte pe colonel, vreau să spun… căci un colonel era, nu-i aşa?… colonelul Gontault, parcă?

— Vă cer milă, şopti Edouard cu o mare nelinişte.

Peyran îl observa cu atenţie.

— Pentru că asta vă tulbură, zise el, să nu mai vorbim... Nu fac parte dintre acei inşi supărători cărora le face plăceresă zgândăre trecutul tulbure... înţeleg că era colonel, nu-i aşa?... colonelul Gontault, parcă?

Artistul îşi ascunsese fruntea între mâinile crispate.

Peyran era mulţumit de el şi făcu acest raţionament foarte just:

— Căpitanul Simon îşi aminteşte de jurământ... căci dacă nu şi-ar fi amintit, m-ar fi strivit de zece ori până acum.

Din punct de vedere matematic, lucrul era incontestabil.

Dar virtutea lui Peyran fusese întotdeauna prudenţa. Peyran voia să pătrundă cu sonda mai adânc, cu riscul de a lărgi rana.

— Neîndemânatic ce sunt!... zise el cu jumătate de glas. Căpitane, sunt disperat... am greşit... căci în sfârşit, presupunând că într-adevăr aţi comis o greşeală, v-aţi căit, căpitane... Am fost martorul angoasei dumneavoastră... Pe cuvântul meu, păreaţi nebun de durere!

— Eram, domnule, eram!... bâigui Edouard, căruia un hohot îi zgudui pieptul.

Peyran se reculese, ca un om care se pregătea să aplice lovitura decisivă. Îşi scoase ochelarii de aur, îi şterse şi îi

puse la loc.

— Dacă-mi amintesc eu bine, reluă el simulând – un interes afectuos, aţi mers până acolo încât aţi jurat că nu vă veţi mai atinge de sabie.

— Acest jurământ l-am respectat, domnule! zise Edouard.

— Adevărat? făcu Peyran care îşi ascundea cu greu bucuria.

— Să dea Dumnezeu murmură artistul ca un sacrificiu atât de mic...

— Ei! ei! îl întrerupse Peyran cu un aer incredul, un sacrificiu atât de mic!... cu firea dumneavoastră!...

— Vă îndoiţi? începu el.

— Ei! ei! făcu iar Peyran, vreau să spun că sunt insulte care...

— Nu cunosc, domnule, insulte care să mă facă să-mi calc jurământul, replică Edouard domol.

Pe fruntea lui nobilă se aşternuse o mare tristeţe, dar şi o resemnare de nezdruncinat.

Peyran încercă să mai avanseze încă puţin cu sonda.

— Vreau să vă cred... zise el; totuşi... asta, la drept vorbind, mi se pare cam mult.

Paloarea lui Edouard nu putea să mai crească, dar

buzele i se contractară. Puse mâna pe braţul lui Peyran.

— Vreţi să ştiţi?... zise el cu un efort suprem. Am fost insultat, domnule!

— Ei, nu!... făcu Peyran.

— Am fost insultat, repetă Edouard, al cărui cap mândru se ridică fără să vrea, şi am dat înapoi în faţa insultei!... Am mai auzit răsunându-mi în urechi cuvântul LAŞ... şi am vărsat lacrimi de spaimă... şi am simţit cum mi se frânge inima... şi mi-am ascuns la piept decoraţia dezonorată... dar nu mi-am călcat jurământul!

Arătă cu degetul butoniera de unde panglica roşie dispăruse.

— Căpitane, exclamă Peyran cu entuziasm, asta e sublim!

O rază de mândrie lumină fruntea artistului.

— Da... sfârşi Eduard, vorbind despre el, lupta a fost cruntă... Victoria scump plătită... Dar dacă mă vede de acolo de sus cred că îi este milă şi se roagă pentru mine.

Peyran nu mai putea de bucurie.

— Eu vă admir! zise el cu o căldură crescândă; vă admir cu atât mai mult cu cât ştiu din proprie experienţă cât de greu e să suporţi anumite lucruri... Ştiţi că mă mândresc că sunteţi rivalul meu? Pe cuvânt, mă mândresc! „Haideţi

să ne disputăm, în mod leal, mâna domnişoarei Roussel! Dacă o câştigaţi, ei. Bine, mă voi resemna gândindu-mă că sunteţi mai bun decât mine.

— Domnule... izbucni Edouard cu emoţie, o asemenea generozitate...

— Lăsaţi!... îl întrerupse cu bunătate Peyran. Fără mulţumiri, aşa sunt eu!... Plecaţi acum, să vă reveniţi puţin, căci aveţi o faţă răvăşită care ar putea să stârnească bănuieli... Şi, dacă sunteţi mulţumit de mine, îmi puteţi face un serviciu.

— Care? întrebă cu vioiciune Edouard.

Peyran îşi alese zâmbetul cel mai amabil.

— Să veniţi la reuniunea de astă seară... zise el, ca să vă pot strânge mâna.

— Nu intenţionam să revin, dar m-aţi făcut să-mi schimb hotărârea.

Edouard nu mai întâlnise niciodată până atunci o inimă atât de minunată.

— Pe deseară, deci! zise Peyran strângându-i mâna cu putere.

Artistul se retrase.

2

Rămas singur, Peyran făcu o piruetă, un salt pe loc, lovindu-şi picioarele în aer, şi îşi frecă mâinile cu însufleţire.

Râdea singur, mulţumit ca unul care trăsese lozul cel mare.

— Pe deseară, teribilul meu căpitan!... murmură el... pe deseară, neîmblânzitul meu spadasin!... Drace!... ăsta e omul meu, iar cele două milioane sunt la mine în buzunar!

Se întrerupse, şi un nor trecu deodată peste fruntea lui ţuguiată.

— Numai să nu vină generalul să strice totul! îşi zise el.

Asta era un lucru grav; dar Peyran simţea că îi surîdea norocul.

— Aş! exclamă el. Generalul începe să treacă în stadiul de strămoş!

...Generalul soseşte de la Bayonne; a mers *72* de ore cu trăsura de poştă... generalul va avea mai mare nevoie de patul lui decât de o sală de bal: abia mâine îşi va face apariţia. Or, mâine, adăugă el cu aerul unui om sigur de ce se va întâmpla va fi cât se poate de bine venit... căci îmi place să cred că acest militar are intenţia să-şi lase averea nevestei mele... mâine; orice întâlnire nepotrivită va fi

imposibilă... mâine, căpitanul Simon îşi va lua tălpăşiţa şi va fi dracu’ ştie unde – am eu grijă!

Rânji încetişor.

— Nu mi-a spusel însuşi, adineauri, cum procedează?... Se smiorcăie, îşi pune decoraţia în buzunar şi o şterge... Minunat căpitan! Dintr-odată mă debarasează de reputaţia de poltron – lucru jenant! – şi îmi agaţă de gât o moştenire de două milioane – lucru încântător!

Îşi netezi cu cotul pălăria şi îşi aranjă cravata.

— Când mă gândesc, îşi zise el iar, că dacă Majestatea Sa n-ar fi făcut din bătrânul Gontault baronul Reppen, aş fi fost în găleată... Simon ar fi ştiut că nu e un ucigaş, şi poate că i-ar fi venit din nou chef să taie urechi.

Şi le atinse pe ale lui, care erau lungi, şi ieşi din grădină strigând:

— Trăiască împăratul!

Apartamentul doamnei Dubreuil era situat la etajul al doilea al clădirii şi dădea înspre piaţa Regală.

Orele treceau. Piaţa Regală, care suporta atunci ciudata denumire de piaţa Vosgilor, începea să capete o fizionomie animată.

În centru, sub statuia lui Ludovic al XIV-lea, amatorii de politică din cartierul Marais citeau ZIARUL IMPERIULUI.

ZIARUL IMPERIULUI nu era mare când nu povestea în fiecare dimineaţă trei-patru bătălii câştigate, amatorii de politică din Marais clătinau din cap cu dispreţ şi se arătau foarte nemulţumiţi.

După ce citeau ziarul, discutau. Nisipul servea la trasarea liniilor de luptă şi a mişcărilor făcute de armate.

Acolo, sub tei, răsturnau toată Europa cu un baston şi puţin praf.

În această vreme, copiii de pe strada Saint-Louis şi de pe strada Saint-Antoine, cu mâinile şi Picioarele goale, purtând costumul natural pe care Rousseau îl recomandă în EMILE[7], se zbenguiau sub îndrumarea unor buni filosofi.

Asta se înţelege dacă te gândeşti că Marais, în cursa lui lentă şi cumpătată, este mereu cu vreo 50 de ani în urmă faţă de adevăratul Paris.

Pe vremeau lui Rousseau, cartierul Marais era creştin; sub Imperiu şi chiar în zilele noastre, acesta, pierzându-şi prejudecăţile, nu mai adoră decât Fiinţa supremă.

Îl descoperă pe Rousesau către începutul secolului; plânge împreună cu acest om sensibil; plantează mici plopi în curţi şi, dacă nu-şi duce toţi copiii la leagăn, asta se întâmplă dintr-un rest de slăbiciune.

---

[7] EMILE – „Emile sau despre educaţie”, roman pedagogic de Jean-Jacques Rousseau (1782).

Cabrioleta pe care am văzut-o staţionând în faţa grilei era mereu la locul ei, chiar sub ferestrele doamnei Dubreuil. Aceasta se afla în salonul ei, unde stătea de vorbă cu generalul baron Reppen care tocmai intrase.

Generalul, părea trist şi preocupat, aşa cum l-am văzut ieşind de la ministerul marinei. O asculta cu atenţie pe doamna Dubreuil, care îi expunea pe scurt situaţia internă a casei Roussel.

Asculta cu atenţie pentru că numele Louisei revenea adesea în relatarea doamnei Dubreuil.

— Dar ce necăjit sunteţi, generale! zise deodată doamna Dubreuil. Aveţi veşti proaste?

— Foarte proaste... răspunse generalul. Ultima mea speranţă a murit şi cred că nu-l voi mai revedea pe lumea asta pe bietul băiat.

— E ceva ciudat, reluă văduva. Ne cunoaştem de mai bine de 20 de ani, generale, şi niciodată nu l-am văzut pe acest tânăr despre care îmi vorbiţi de parcă ar fi fost fiul dumneavoastră.

— Pe când eram în garnizoană la Rennes, răspunse Gontault, Simon, copil încă, era la liceu, la Paris... De atunci, nu a venit decât o dată la Rennes unde a stat doar câteva ore... Asta a fost acum nouă ani.

— Şi de atunci nu l-aţi mai văzut?... De fiecare dată când ne-am reîntâlnit, între două campanii, v-am auzit vorbind de el... îl iubiţi mult, dacă nici vederea Louisei nu a putut vreodată să vă facă să-l uitaţi.

— Să-l uit pe Simon! exclamă generalul... La ce bun să vă spun cât ţinem la acest copil?... în orice caz, dacă aş fi putut să-l uit, tocmai vederea micii mele Louise mi l-ar fi adus în minte.

Doamna Dubreuil ridică spre el o privire curioasă.

— Da, continuă generalul cu un suspin, ştiţi că am fost şi eu tânăr cândva, bună prietenă... Cariera mea de soldat mi-a adus atâta bucurie încât nu puteam să mă obişnuiesc cu ideea decepţiilor din lumea aceasta... Mi se părea că lucrurile trebuie să se rezolve veşnic spre satisfacţia mea... Imaginam un viitor în roz pentru toţi cei care îmi erau dragi. Clădeam castele de nisip...

Se opri, văzând-o pe doamna Dubreuil zâmbind cu melancolie.

— Ghiciţi ce vreau să spun, reluă el, lăsând să-i rătăcească un zâmbet trist sub mustaţa albă. Ei bine! da, chiar aşa!... îmi zisesem: Simon va avea 32 sau 33 de ani când Louise va fi la vârsta măritişului... el va fi cel puţin colonel, căci împăratul nu lasă sub obroc oameni bravi ca

el... E frumos, e bun; Louise-a mea promite să fie încântătoare... Ah! ar fi fost o pereche cum rar se vede!

Doamna Dubreuil zâmbea, dar în ochi îi apăruse o lacrimă.

3

Strânse mâinile generalului.

— Asta ar fi fost prea frumos!... zise ea. Dar pentru că tot a venit vorba, generale, să vorbim serios despre căsătorie.

Bătrânul Gontault scoase un suspin adânc – se vedea bine că nu renunţase de tot la visul lui.

— Mai întâi, zise doamna Dubeuil, trebuie să veniţi deseară...

— Numai că n-am dormit de Două nopţi... zise Gontault, şi încep să resimt asta din greu, buna mea prietenă!

— Doar o simplă apariţie, zise mătuşa; căci, dacă n-aţi veni, ştiţi, cumnatul meu nu v-ar ierta-o niciodată!... A şi mizat deja pe efectul pe care trebuie să-l producă epoleţii dumitale şi cordonul Legiunii de onoare... Nu trebuie să-l nemulţumiţi pe domnul Roussel, dacă vreţi să-i fiţi de folos Louisei noastre.

— Dacă vreau să-i fiu de folos!... exclamă generalul. Scump copil!... Numai pe ea o mai am pe lumea asta şi o iubesc cât pentru toţi pe care i-am pierdut... Voi veni la acest bal, prietenă, chiar dacă ar trebui să mă ducă pe targă. Dar, ia să vedem, adăugă el apropiindu-se, ziceaţi că are o înclinaţie pentru cineva?

Doamna Dubreuil făcu modest cu capul un semn afirmativ.

— Timpul trece... murmură Gontault. Ultima dată când am venit la Paris o săltam pe genunchi... Şi cel care-l iubeşte se numeşte... Peyran, parcă?

— Dar nici vorbă!... nici vorbă! exclamă doamna Dubreuil. Acest Peyran este protejatul cumnatului meu... Al nostru se numeşte Edouard.

— Ca pe mine, făcu Gontault. N-ar fi trebuit, să-i uit numele... Şi ce fel de om este domnul Edouard?

— Încântător! răspunse doamna Dubreuil cu convingere.

Cred că ştiţi că, în asemenea cazuri, bunele mătuşi sunt la fel de entuziasmate ca nepoatele.

— Încântător! repetă ea, cu un cap remarcabil, o înfăţişare deosebită, distinsă... pe lângă asta, cinstit, leal, afectuos...

— Leit sărmanul meu Simon! murmură generalul.

— Ah, bunul meu prieten, zise doamna Dubreuil cu o uşoară mişcare de nerăbdare, trebuie să laşi visele şi pe Simon al dumitale... Trăim în plină realitate! Este vorba de fericirea Louisei.

— Aşa este... Nu mai are alt nume decât acesta, domnul Edouard al dumitale?

— Dumnezeule mare! făcu doamna Dubreuil cu puţină stingherealã, poţi fi un om foarte galant şi să nu ai deloc familie.

— Aşa este... zise iar bătrânul Gontault cu un accent ceva mai puţin convins. Cu ce se ocupă?

— E artist!

Fruntea generalului se întunecă sensibil.

— Şi totuşi e loc pentru toată lumea în armată murmură el. Artist!... De fapt, eu nu ştiu prea bine, bună prietenă, ce este acela un artist... Voi veni la această serată... voi vedea cu ochii mei...

Se ridică foarte preocupat şi se duse la fereastră, răpăind cu degetele pe ochiurile de geam într-un ritm accelerat.

Ideea de artist îl jena în mod evident.

Eroii Imperiului nu-i prea iubeau pe artişti.

În timp ce răpăia cu degetele, generalul privea pe

fereastră; privirea, rătăcită în armoniosul careu al pieţei Regale, se opri maşinal asupra cabrioletei care se găsea în faţa grilei.

Tresări şi deschise brusc fereastra.

— Ce-i acolo, prietene? întrebă doamna Dubreuil, în timp ce el se apleca în afară.

— Pe legea mea, cred că sunt nebun! răspunse generalul îndreptându-se. Închipuiţi-vă că, în dimineaţa asta, ieşind de la ministerul marinei, aveam capul plin de amintirea acelui biet copil... citeam raportul şi mi se părea că văd, între hârtie şi lacrimile mele, faţa lui frumoasă, mândră şi zâmbitoare! Când, deodată, în locul acestui chip fericit şi plin de viaţă, zăresc în faţa mea, în fundul unei cabriolete aidoma acesteia... (arătă trăsura oprită în faţa grilei)... zăresc o faţă palidă, nemişcată, răvăşită, care era tot a sărmanului meu copil... Era Simon, aşa cum trebuie să arate acum când au trecut peste el nouă ani de disperare...

Doamna Dubreuil asculta, dar o făcea din politeţe; găsea că generalul se îndepărta în mod ciudat de problemă.

— Când eşti foarte emoţionat, zise ea, şi se pare că vezi fel de fel... Şi apoi, aş vrea să remarci, prietene, că la Paris

se găsesc şapte-opt sute de cabriolete, toate asemănătoare cu aceea.

În acel moment se auzi pasul vioi şi uşor al Louisei, care traversa antecamera în fugă.

Doamna Dubreuil şi generalul se întoarseră.

Dar uşa nu se deschise imediat pentru că Louise era nevoită să parlamenteze cu camerista mătuşii ei, care respecta cu severitate consemnul.

În timpul acestor tratative, de afară se auzi o voce:

— Strada Boucherat, numărul 3!

Generalul baron Reppen tresări pentru a doua oară. Privi imediat în stradă. Văzu cabrioleta din piaţă punându-se în mişcare şi, în ea, zări ceva ce semăna cu profilul pierdut al acelei viziuni care, încă de dimineaţă, îl făcea să tremure.

— Trebuie să fie domnul Edouard... zise doamna Dubreuil, care auzise adresa.

Generalul tremura tot de emoţie.

— Da, da, şopti el, voi veni la această serată!

Louise, care forţase în sfârşit consemnul, traversă camera dintr-un elan şi sări de gâtul lui.

— Nu voia să mă lase să intru, prietene, zise ea. Pe mine care îmi pusesem rochia de bal înadins ca să vă par foarte frumoasă!

Louise era, într-adevăr, în toaleta de bal.

În păr avea o ghirlandă de flori; iar o altă ghirlandă, asemănătoare, se desfăşura în jurul rochiei albe.

Era atât de frumoasă, încât bătrânul Gontault rămase uluit.

Îi întorsese sărutul, apoi se îndepărtă la o distanţă de braţ ca să o privească mai bine...

Simţea lacrimile gata să-i năvălească în ochi; inima i se topea toată de durere şi bucurie.

Nu pe Louise o vedea, ci portretul viu al Hortensei.

Privirea i se întâlni cu cea a doamnei Dubreuil. Aveau acelaşi gând şi-şi lăsară amândoi capul în jos.

Louise dădu frâu liber bucuriei zburdalnice şi naive.

— Ce bine-mi pare că vă văd, generale! zise ea. Vom sta de vorbă amândoi, ca altă dată, nu-i aşa?

— Fără îndoială... murmură Gontault, care încerca să-şi domine tulburarea.

— Îmi vei povesti marile dumitale bătălii?

— O să te mai anmuze pe dumneata asta, Louise acum când eşti o domnişoară?

— Dumneata!... repetă Louise întorcându-se spre doamna Dubreuil; îmi spune DUMNEATA, auzi, mătuşă? aşadar e supărat pe mine?

Gontault o strânse la piept. – Îţi voi spune TU, Louise, murmură el; dar n-am să-ţi spun cât te iubesc, pentru că e cu neputinţă.

Şi o sărută cu tandreţe de două ori; apoi Louise îşi îndreptă capul foarte serioasă şi întrebă:

— Mă vei scăpa de Peyran?

— Şi, pentru că Gontault nu răspunse destul de repede dorinţei ei, adăugă:

— Dar nu ştiţi încă cine este acest domn Peyran?

— Ba da, zise generalul zâmbind.

— Deja! exclamă Louise foarte bucuroasă; v-aţi ocupat deci de mine amândoi?... Ah! generale, ce bun eşti!... Mai vrei să te sărut?

Gontault nici nu cerea altceva; dar sărutându-l, tânăra adăugă:

— Vom dansa împreună deseară, nu-i aşa generale?

— Asta-i acum!... vru să protesteze acesta.

— În uniformă de gală! continuă încântătoarea nebunatică. Cu frumoşii dumitale epoleţi şi cu panglica roşie!

— Cred că nu-mi vei refuza un contradans!... Iar dacă o să-l refuzi o să-l iau singură... Haide, generale, tocmai v-au sosit bagajele, le-am văzut... duceţi-vă repede să vă

îmbrăcaţi!

Doamna Dubreuil nu se putea opri să nu surâdă. Gontault încă rezista.

Louise îi prinse mâinile cu autoritate şi îi arătă că afară ziua e pe sfârşite.

— Nu e timp de pierdut, vezi bine, reluă ea, te voi conduce eu însămi la apartamentul dumitale.

Zicând acestea, îl trase după ea vrând-nevrând. Pe unde treceau, traversând coridoarele casei, generalul putea să vadă că era o mare forfotă. Pregătirile pentru serată se încheiau în mare grabă: se agăţau lustrele, se aşezau glastrele cu flori.

— O să fie foarte frumos, după cât se pare... zise generalul. Dar unde e prietenul meu Rousel?

— Cum! exclamă Louise, nu l-ai văzut încă?

— Am întrebat de el de mai multe ori, şi nimeni nu ştia unde este... sper că deseară nu va putea să-mi scape...

Ajunseră la uşa apartamentului. Louis îi lăsă braţul după ce stabili pentru ultima oară că îl reţinea pentru ultimul contradans.

4

Abia se închisese uşa lui Gontault, când Louise văzu, pe coridorul a cărui lumină scădea brusc, venind spre ea o umbră.

Era bătrânul François, care mergea cu paşi furişaţi, cu un aer de mare mister.

— Domnişoară!... făcu el foarte încet, domnişoară Louise!

— Ce vrei? întrebă tânăra.

— Ssst!... făcu bătrânul servitor; să nu comitem o imprudenţă!...

Se aplecă până la urechea ei şi adăugă:

— E cineva care vă aşteaptă la doamna Dubreuil.

— La mătuşa mea?... repetă Louise. De acolo vin.

— Vorbiţi mai încet!... zise François.

Apoi adăugă punând discret un deget pe buze:

— Ce dacă?... întorceţi-vă acolo.

După care îşi reluă alunecarea fantomatică, dispărând pe coridor.

În aceeaşi clipă, fostul furnizor Roussel, înfăşurat într-o mantie largă, în ciuda anotimpului cald, şi purtând o pălărie trasă pe ochi, intră, nu mai puţin misterios, în camera de culcare a doamnei Dubreuil.

Era urmat de doi servitori care purtau un obiect

voluminos, de formă pătrată, înfăşurat într-o pânză.

Ordonă servitorilor să aşeze obiectul lângă peretele camerei şi să iasă. Totul fu executat cu o solemnitate impresionantă.

— Ah! cumnate, zise doamna Dubreuil, după plecarea servitorilor, vrei să ai bunătatea să-mi explici...

— Ssst! făcu Roussel cu exact acelaşi ton ca François, am pândit plecarea generalului baron Reppen ca să nu ne întâlnim cu el... am trimis un mesager sigur la fiica mea, care va veni aici... Cazul este grav, cumnată, şi mă voi explica de faţă cu ea!

Doamna Dubreuil era foarte intrigată.

— Înainte de venirea fiicei mele, reluă Roussel apropiindu-şi un fotoliu, vreau să te întreb, draga mea cumnată, dacă în ciuda micilor noastre discuţii, prea frecvente şi pe care, în ceea ce mă priveşte, le deplâng, pot să contez pe dumneata?

— Ce întrebare, domnule!... începu doamna Dubreuil.

— Răspunde da sau nu, te rog.

— Da, sigur că da, cumnate!

— E destul, zise Roussel; cazul e grav!

În acel moment intră Louise. Fostul furnizor o luă de mână şi o făcu să se aşeze lângă mătuşa ei.

— Cumnată şi fiica mea, zise el cu un ton solemn, cu toate că aparţineţi sexului slab şi aplecat spre indiscreţie, mă încred în voi în situaţia gravă în care mă găsesc.

Ne putem închipui cât de atente deveniră Louise şi doamna Dubreuil.

— Majestatea Sa împăratul este sever, continuă Roussel, şi generalul Reppen este devotat Majestăţii Sale împăratul... Cu toate că baronul este vechiul meu camarad, nu am vrut să înfrunt prezenţa lui înainte de a pune în siguranţă obiectul pe care îl vedeţi aici.

Cele două femei se întrebau dacă nu cumva era vorba de o maşină infernală. Roussel continuă.

— Am o memorie absolut locală, ştiţi asta... am văzut nenorociţi aruncaţi în lanţuri pentru un delict asemănător.

— Dar ce delict?... izbucni doamna Dubreuil.

— Juraţi-mi că veţi păstra tăcerea, răspunse Roussel, şi vi-l voi dezvălui.

Doamna Dubreuil şi Louise jurară.

Domnul Roussel se apropie cu un pas lent şi măsurat de obiectul pătrat sprijinit de zid.

Ridică un colţ al pânzei şi le arătă faţa roşie între epoleţii de locotenent-colonel.

— Sunt două delicte... zise el uitându-se în jurul lui să

vadă dacă nu ascultă cineva. Port ilegal de uniformă, port ilegal de decoraţie... Dar mi-aţi jurat, adăugă el lăsând pânza să recadă, sunt liniştit!

O PERECHE DE PALME

1

O oră mai târziu, reşedinţa fostului furnizor căpătase în întregime un aer de sărbătoare: peste tot erau aprinse lustre; glastrele cu flori îşi etalau buchetele bogate pe treptele scării, iar poarta cea mare, larg deschisă, prezenta curtea luminată şi plină de flori admiraţiei bulucirilor de gură cască.

Această serată avea să fie vestită în cartierul din Piaţa Vosgilor.

Către orele opt se auziră trăsuri mai numeroase manevrând în jurul grilei: saloanele se deschideau; doamna Dubreuil şi Louise se aflau la postul lor.

Cât despre Roussel, acesta obişnuia să-şi FACĂ O INTRARE în propriile saloane după exemplul Majestăţii Sale împăratul: găsea asta mai şic.

La o anumită oră, când toată lumea se afla adunată, vedeai uşa principală deschizându-şi cele două canaturi şi pântecul prietenului nostru apărea împodobit cu un rând dublu de mătăsuri de aur.

Uneori îşi punea un fular roşu în buzunarul de la piept, astfel încât un mic colţ din acel fular să se rătăcească şi să apară fără voia lui la butonieră.

De departe făcea impresia unei decoraţii nevinovate şi inofensive.

Traversa saloanele cu mâinile la spate, în poziţia pe care avea o rentă de o sută de mii de livre.

Saluta doamnele cu o politeţe plină de amabilitate; unora dintre ele le adresa chiar cuvinte binevoitoare.

Toţi recunoşteau, în cercul familiarilor săi, că mândria lui nu depăşea deloc nivelul pe care şi-l putea permite un om îmbogăţit în comerţul cu furnituri.

Unii mai răi îl considerau ridicol; dar sarcasmele lor nu găseau niciun ecou, pentru că toţi ştiau că Roussel are o rentă de o sută de mii de livre.

Mai era şi frumuseţea perfectă şi distinsă a Louisei, care apăra în mod victorios casa împotriva glumelor proaste.

În fond, la Roussel punch-ul era tare, îngheţata nu lipsea şi se juca pe sume mari.

Cei care nu erau mulţumiţi puteau să se care s-au să tacă.

În seara aceea, Louise, fericită şi cu inima plină de speranţă, se arăta, dacă era cu putinţă, mai încântătoare

ca de obicei.

Chiar şi doamna Dubreuil, plină de bună dispoziţie din pricina sosirii generalului, avea, sub un turban mare, o umbră de frumuseţe.

Doamna Dubreuil fusese o femeie foarte bine pe vremuri. Dar deja trecuse mult timp de atunci...

Cei care intrară primii în saloanele casei Roussel preziseră imediat că petrecerea va fi de o veselie nebună: totul avea un aer de bună dispoziţie şi de bunăstare.

Reuniunile începeau devreme în cartierul Marais pe la sfârşitul Imperiului, şi poate că şi astăzi e la fel, căci Marais-ul se schimbă puţin. Pe la orele nouă saloanele erau populate în mod onorabil, şi nu trebuie să se creadă din pricina asta că era lume măruntă.

Mii de cartuşe! Roussel n-ar fi admis la el oameni comuni!

Primea funcţionari de la primărie, funcţionari importanţi de la Arhive şi chiar contabili de la Hambarul abundenţei.

Asta era gloata.

Dintre notabilităţi putem cita pe domnul Balourmel, faimos chimist normand, care inventase un albastru naţional ca să înlocuiască albastrul de Prusia.

Acest albastru era mai albastru şi mai bun decât rivalul

său; numai că, atunci când se usca, se făcea roşu. Dar Balourmel nu se sinchisea de asta.

Casierul Descharmilles avea şi el o oarecare faimă: îşi câştigase un nume făcându-şi el însuşi pantalonii şi vestele; doamnele spuneau că este un original.

Descharmilles nu se lăsa întrecut decât de baronul Polydore, la mare vogă pe vremea Directoratului, care îşi blestema VORBULIŢA şi care nu deschidea gura „mobilată” cu mare cheltuială, decât pentru a scoate lucruri ÎNCÂNTĂTOARE.

Doamna Isoline de Sebastien venea şi ea la Roussel: era atunci cea mai mare poetesă de pe strada Culture-Sainte-Catherine.

Toată lumea cunoştea faimoasa ei elegie intitulată „Reveria unui suflet rănit în creştetul Mont-Blanoului”.

Fiica doamnei Isoline de Sebastien *se* numea Aurora şi cânta romanţele mamei ei.

Am mai putea cita şi alte persoane ilustre sau doar agreabile care frecventau saloanele furnizorului; dar aceste teribile enumerări aparţin marelui stil, iar noi nu scriem decât o biată şi mică poveste.

Cititorul va binevoi să-şi închipuie, fără alte detalii, saloanele pline de funcţionari de tot soiul, de mici ofiţeri

de la cazarma Arsenalului, Industriaşi, tot ce poate să umple nişte saloane foarte bogate, dar foarte burgheze.

Va fi destul să spunem, ca să dăm o ultimă trăsătură de penel, că această cinstită adunare, compusă în majoritate din oameni liniştiţi, îndeletnicindu-se aproape toţi cu cele mai paşnice profesiuni, sufereau totuşi influenţa ultra-belicoasă a epocii şi stăteau oarecum cu mâna în şold.

Dumnezeule! da, nu puteai să scapi de asta: ÎNCÂNTĂTORUL Polydor povestea într-un colţ istoria unui duel; Descharmilles vorbea de insulte şi provocări la duel; Balourmel însuşi, inventatorul acelui albastru care se făcea roşu, strânsese în jurul lui un grup de tineri conţopişti, din mijlocul căruia se auzeau ţâşnind în fiecare clipă cuvintele SECĂTURĂ, PALME, etc.

Cei care nu vorbeau despre dueluri cereau veşti despre armată. Nu erau „cruţate” loviturile de sabie decât ca să fie luate în discuţie loviturile de tun.

2

Către orele nouă şi **jumătate,** uşa salonului se deschise larg, ca de obicei, şi fiecare se pregăti să sărbătorească intrarea imperială a lui Roussel.

Dar acest furnizor era inventiv şi nu intra niciodată în acelaşi chip.

În ziua aceea totul a fost schimbat: mai degrabă sări decât intră. Şi, imediat, în loc să salute începu să caute în jurul lui cu un aer grăbit

— Unde este acel drag prieten?... izbucni el deschizându-şi braţele; unde eşti, generale, cel mai bun dintre camarazii mei, să te strâng la piept?

În trecere se asigurase că Gontault era încă în apartamentul lui, altfel nu ar fi îndrăznit să joace această comedie.

— Ei bine! se întrerupse el cu un aer necăjit, încă nu-i în braţele mele!... Asta înseamnă că am fost înşelat, că nu este aici!

— Cumnate, zise doamna Dubreuil care se făcuse toată roşie, linişteşte-te, generalul va veni.

Roussel trecu în revistă asistenţa cu privirea şi îşi duse mâna la inimă.

— Am convingerea că sunt înţeles aici de toată lumea, exclamă el. Toată lumea ştie că bătrânul meu tovarăş de arme şi cu mine am trăit ca fraţii, împărţind aceleaşi primejdii şi aceleaşi osteneli... suferind împreună de frig şi de foame... punând totul în comun: bucuriile şi durerile

noastre de soldaţi”.

Ridicase ochii la cer.

— El, glorios, adăugă Roussel cu un ton de reculegere; eu, mai umil, dar amândoi fără teamă şi prihană.

Mâinile îşi reluară locul la spate, şi nu avem cuvinte să descriem mândria modestă care i se citea pe faţa stacojie.

Un murmur de emoţie trecu prin acea mulţime devotată punch-ului şi macaroanelor casei Roussel.

— Înţeleg! zise Balourmel. Când întâlneşti un fost tovarăş nu mai ştii de tine.

— Eu am trăit asta, zise Descharmilles.

— Prietenia este un sentiment ÎNCÂNTĂTOR!... „graseia” baronul Polydor.

Şi doamna Isoline de Sebastien adăugă:

— Toţi poeţii au cântat prietenia...

Orchestra improviza într-una din încăperile vecine.

În alta, Louise, care se ridicase stingherită la intrarea dramatică **a** tatălui ei, se prefăcea că aranjează jetoanele pe masa de joc.

Roussel se apropiase de cumnata lui.

— Ai jurat!... murmură el punându-şi degetul pe vârful nasului.

— Nu sunt şi aşa destule nebunii, cumnate? replică

doamna Dubreuil cu un ton sever. Generalul este deja tare nemulţumit...

— Cum tare nemulţumit? izbucni Roussel. Nemulţumit de cine?... S-a arătat cineva fără respect faţă de el?

Se întoarse spre grupul cel mai apropiat ca să mai întreţină puţin efectul intrării.

— Ştiţi ce-mi spunea cumnata mea? întrebă el zâmbind. Îmi spunea că acest minunat prieten, baronul Reppen, tocmai îşi îmbracă uniforma... şi marele cordon... şi totul! ah! ah! îl recunosc foarte bine: vrea să onoreze un fost-tovarăş de arme. Este perla prietenilor!

Chimistul Balourmel, baronul Polydor, casierul Desoharmilles, şi chiar doamna Isoline de Sebastien, nu erau obişnuiţi să se frece toată ziua pe lângă generalii de divizie.

În sală se-produse o anumită mişcare când se află că baronul Reppen urma în mod sigur să vină, şi consideraţia de care se bucura furnizorul crescu în chip considerabil.

Generalul Reppen era unul dintre cei mai glorioşi ofiţeri ai împăratului, şi strălucitul lui renume nu putea să nu lumineze, cât de puţin, existenţele obscure din apropierea lui.

Preţ de o secundă, fruntea fostului furnizor avu parcă o

aureolă.

Simţi aceasta şi se întoarse radios la doamna Dubreuil.

— Răspunde-mi, cumnată, murmură el. Te întreb dacă cineva s-a purtat fără respect?

— Da, cumnate, replică doamna Dubreuil cu un ton şi mai sever.

— Şi cine, mă rog? izbucni Roussel.

— Vorbeşte mai încet şi nu acuza pe nimeni, răspunse văduva, care îl privea fix. Acela eşti dumneata!

Roussel căzu ca din cer.

— Eu!... şopti el. N-am vorbit niciodată în faţa lui de campaniile noastre comune...

— Parcă e vorba de asta! zise ea.

— Şi despre ce mă rog, e vorba, dacă nu vă e cu supărare? întrebă Roussel.

Doamna Dubreuil făcude departe semn Louisei să se apropie. Tânăra înţelese şi făcu întocmai.

— Generalul ştie totul, cumnate... reluă văduva dând tonului accente solemne.

— Totul!... repetă Roussel cu un aer uluit. Să nu-mi ziceţi mie vechi militar dacă înţeleg!...

Se întrerupse şi deveni foarte palid.

— Ah!... exclamă el cu o voce înăbuşită, perfidia

femeilor!... M-aţi trădat!... i-aţi arătat costumul de locotenent-colonel şi crucea de onoare...

Roussel asuda din plin.

Doamna Dubreuil nu se putu abţine să nu zâmbească văzând această profundă disperare.

— Nu cumnate, zise ea, nu te-am trădat... Dar generalul ştie că vrei să-ţi dai fata unui om care...

Roussel nu o lăsă nici măcar să termine. Respiră zgomotos şi se roti în jurul lui. De nimic nu se temea mai mult decât de costumul de locotenent-colonel şi de crucea de onoare.

— Bine! bun!... zise el, mii de baionete! ce sperieturi mi-ai tras! Despre asta era vorba?

Louise îşi ocupase locul lângă mătuşa ei.

— Prea simplă! prea simplă, pe toţi dracii! mormăi Roussel cercetându-i minuţios toaleta încântătoare. Chiar nu se poate să iei exemplu de la mine, fetiţo?... Sunt sigur că totul nu costă decât o sută de scuzi. Cât priveşte pe Peyran, reluă el, săltându-şi ca de obicei grumăjerul imaginar, draga mea cumnată, eşti prea bună dacă crezi că ţin la Peyran.

— Numai de-ar dura... gândi Louise cu un suspin.

Doamna Dubreuil nu se **putea obişnui** cu **aceste**

schimbări bruşte.

— Cum, cumnate! obiectă ea. Nu ţii la domnul Peyran?… Azi dimineaţă chiar…

Louise o ciupi de braţ.

— Haide! haide, cumnată! o întrerupse Roussel nu mă face să vorbesc, te rog!… Ceea ce am spus dimineaţă probabil că era la fel de chibzuit ca ceea ce spun în seara asta… Dar, dacă asta-i face plăcere dragului şi demnului meu tovarăş de arme, îl las baltă pe Peyran şi gata! Domnul Peyran de la Réole!… adăugă el zeflemitor. Găsesc că e burlesc, zău aşa!… De aceea o să-l trimit la plimbare. O să-L…

3

Uşa salonului se deschise.

— Îl voi alunga în mod ruşinos, pe toţi dracii! continuă Roussel. O să-l…

Întoarse capul din întâmplare şi îl văzu pe domnul Peyran de la Réole înaintând în salon şi aruncând în jurul lui o privire neliniştită.

Roussel îşi domoli imediat tonul.

— Îl voi alunga!… repetă el, dar nu în mod ruşinos…

ruşinos... şi nu acum... mă înţelegeţi bine: ar ieşi scandal.

Peyran era îmbrăcat cu o eleganţă puţin exagerată, avea faimoşii ochelari de aur pe nas şi mulţimea de brelocuri la buzunarul vestei.

— E slab, gândi Roussel, dar e încă destul de viguros!... Dacă generalul vrea să-şi ia sarcina de a-l da afară, eu nu mă împotrivesc... În ceea ce mă priveşte, m-am învăţat minte!

Peyran le salută pe doamne până la pământ; amândouă se înclinară cu răceală.

Întinse mâna lui Roussel şi acesta îi dădu un capăt de deget.

— Bună ziua, domnule de la Réole, bună ziua, zise **fostul furnizor, simte-te ca la dumneata acasă, te rog, şi nu te ocupa de noi.**

Îi întoarse spatele; Louise şi mătuşa ei plecaseră deja.

Peyran se trezi singur şi puţin buimăcit în mijlocul salonului.

— O! o!... făcu el, primire de gheaţă! mă aşteptam... poate să se zbată... Dar eu ţin bine frâul şi n-am să-l las să-mi scape.

Cunoştea pe toată lumea din saloanele furnizorului şi stinghereala lui nu putea să dureze.

Merse în dreapta, în stânga, strânse mâinile care i se întindeau şi” făcu turul apartamentelor fără să-l întâlnească pe cei pe care părea a-i căuta.

Începuse dansul, începuse jocul.

Într-un mic salon, unde se strânseseră persoanele de spirit, se auzea glasul lamentabil al Aurorei de Sebastien care suspina un cântec al ilustrei sale mame. Asistenţa putea să audă versuri precum acestea:

Păstoriţa tinerică îi şopti atunci plângând:

Eu aici sunt venetică...

Între strofe, baronul Polydor zicea:

— Pe cuvinţelul meu, domnişoara Aurore are o voce încântătoare!

— Şi versurile doamnei Isoline, replică chimistul normand Balourmel, se aprind unele de la altele!

— Vai! Vai! am ezitat mai multe zile înainte de a cuteza să relatez această vorbă de spirit, îndrăzneaţă a chimistului normand Salourmel.

Părerea noastră este că se poate inventa un albastru frumos, dar roşu, fără să se ajungă totuşi la asemenea excese!

Dar am vrut să fim exacţi până la cele mai mici detalii, şi e sigur că chimistul normand Balourmel şi-a exprimat în

aceşti termeni admiraţia de cunoscător pentru poezia lirică a doamnei Isoline de Sebastien.

E sigur de asemeneacă, Descharmilles, casierul, a fost gelos şi a regretat amarnic că nu găsise el această vorbă spirituală.

Domnul Peyran de la Réole terminase cu parcursul saloanelor, era încântat pentru că nicăieri nu îl găsise pe general, şi îşi zicea deja:

— Eram sigur!... drumul a fost prea lung! Bravul bătrân va dormi buştean până mâine.

Dar în acelaşi timp era îngrijorat deoarece nu îl întâlnise nici pe prietenul său Edouard.

Avea neapărat nevoie de Edouard*;* avea nevoie de el chiar în noaptea aceea...

Căci, presupunând că norocul lui ar fi făcut ca generalul să nu-şi părăsească azi dormitorul, mâine s-ar fi descoperit totul.

Mâine Edouard şi generalul aveau să se întâlnească în mod sigur.

Într-un cuvânt, mâine ar fi fost prea târziu!

După cum se vede, domnul Peyran de la Réole era puţin precum acei artişti îndrăzneţi care dansează pe frânghie: nu prea avea mult loc unde să pună piciorul.

Dar în aceste poziţii delicate îşi arată oamenii de Stat talentul.

Peyran ajunsese la intrarea sălii unde se juca cărţi. Din acel loc central putea să audă în acelaşi timp acordurile vesele ale orchestrei, accentele sfâşietoare ale tinerei Aurore, exclamaţiile jucătorilor pasionaţi din cartierul Marais şi pe domnul Roussel care arunca, ici şi colo, în trecere, printre grupuri, câteva cuvinte afabile şi suverane.

— Amuzaţi-vă, tinerele mele domnişoare, le spunea dansatoarelor, înainte de a fi militar îmi plăceau şi mie distracţiile astea graţioase şi frivole... Se potrivesc cu vârsta... Grijile vin prea repede.

Peyran era prost dispus, şi se întreba dacă nu cumva grosolănia exagerată a unui asemenea socru nu compensa renta de o sută de mii de livre.

Dar se miră foarte repede că putuse să se întrebe aşa ceva şi, tare scandalizat, îşi mustră cu severitate conştiinţa.

Stătea acolo între cele două uşi, şi de fiecare dată când un invitat întârziat intra în salon, o rază de speranţă se aprindea în dosul ochelarilor de aur ai lui Peyran.

Dar această speranţă era mereu înşelată: Edouard nu sosea.

Oare Edouard nu-şi va ţine făgăduiala?

Acest biet Peyran se şi înfierbântase. Era doar vorba de două milioane bătute pe muchie!

Intră în sala de joc şi se apropie de o masă pe care se etala o frumoasă grămadă de napoleoni... În jurul acestei mese se înghesuiau o mulţime de funcţionari şi mici ofiţeri, partida fiind, fără îndoială, cea mai bătăioasă dintre toate.

Peyran privi o clipă acel cerc foarte ocupat cu jocul şi îşi zise:

— Totuşi ce tapaj s-ar putea face aici! şi fără pericol!... reluă el cu un suspin adânc. Haide, adăugă el scoţând din pungă vreo trei ludovici, trebuie să-mi distrez puţin nerăbdarea, căci altfel mi-aş pierde minţile!

Aruncă aurul pe masă*;* jucătorul pentru care miză pierdu.

— Ia cărţile, Peyran! strigară două-trei voci. Ai noroc şi vei face ca şansa să se întoarcă de partea noastră!

Peyran se supuse maşinal şi se aşeză la locul jucătorului ruinat.

În timp ce amesteca cărţile cu acea simpatică uşurinţă pe care ţi-o dă obişnuinţa, domnul Roussel continua să pronunţe discursuri instructive şi morale pentru uzul tinerelor fete.

— Dansul şi muzica, spune el, făcând cu capul şi cu braţele mişcări pline de eleganţă, sunt două arte liberale a căror îngemănare procură senzaţii agreabile... Dansul favorizează dezvoltarea corpului... muzica îmblânzeşte moravurile popoarelor sălbatice... anticii le cunoşteau farmecul.

— E rândul tău, Peyran, îi zise partenerul.

Peyran, care de obicei juca de minune, şi poate chiar puţin prea bine, era în ziua aceea de o stângăcie remarcabilă: privea fără încetare spre uşă şi se părea că e cu urechea la pândă.

Cei care pariau pentru el îşi arătară de mai multe ori surpriza şi nemulţumirea, căci nu numai pentru amuzament se juca la domnul Roussel.

Până atunci fostul comis nu putuse să audă decât vocea zbârniitoare a domnului Roussel, care debita ici şi colo neroziile lui solemne; dar, după câteva minute, o mişcare destul de mare avu loc în salonul principal şi numele doamnei contese Poulet (de la Sarthe) circulă din gură în gură.

În orice caz, oricare ar fi el, există FRUNTEA MESEI – fruntea mesei la Roussel era doamna contesă Poulet (de la Sarthe). Ea sosea totdeauna după ceilalţi.

Pe lângă faptul că avea ceva mai mult aur la turban decât celelalte văduve nobile, aceasta aducea cu ea patru fete înalte, dresate să nu vorbească şi să zâmbească dispreţuitor.

Era văduva unui prefect al imperiului, şi, deoarece venea la bunul nostru Roussel, nu mai este nevoie să spunem că domnul conte Poulet (de la Sarthe) nu lăsase multă avere.

Roussel lăsă baltă cursul de istorie pe care îl ţinea cu atâta succes şi se avântă impetuos în întâmpinarea doamnei contese şi a celor patru fete.

Le sărută la toate mâinile cu efuziune.

— Doamnă, zise el deja gâfâind puţin, domnişoarelor... vă mulţumesc că aţi binevoit... şi vă anunţ că vă veţi întâlni în saloanele mele cu un personaj demn de dumneavoastră!

Asta putea să nu fie politicos pentru restul adunării; dar domnul Roussel nu făcea excepţii.

Dădu vocii sale MAXIMUM de emfază şi lansă cuvinte cu toată tăria:

— Peste câteva minute, vechiul meu camarad şi tovarăş de arme, generalul barem Reppen, vă va prezenta omagiile lui.

Peyran, care ciulise urechea de la primele cuvinte, tresări şi scăpă cărţile din mână.

— Va veni... gândi el, sunt pierdut!

Doamna contesă Poulet (de la Sarthe) şi cele patru fiice veneau la Roussel ca să troneze; dar generalul baron Reppen era băiat; cele patru domnişoare înalte zâmbiră, în timp ce contesa ea însăşi mai reduse din acea atitudine plină de importanţă.

— O, domnule Peyran! strigă casierul Descharmilles care paria pentru el. Ce înseamnă asta?

— Fiţi atent că am pus trei franci şi zece bani!... adăugă chimistul normand Balourmel.

Şi ceilalţi, mici ofiţeri, funcţionari, etc, strigară în cor:

— Dar ce aveţi, domnule Peyran?

— Nimic, domnilor... nimic, răspunse Peyran, care îşi culese cărţile cu o mână convulsivă.

Mintea lui era ocupată cu combinarea şanselor unei alte partide mult mai importante.

Îşi spunea:

— Edouard mai poate încă să vină primul. De cât timp e nevoie ca să dau lovitura? Zece secunde!

— Domnilor, izbucni Descharmilles, constat că ăsta nu e joc... Peyran avea atuul!

— Adevărul e că avea atuul! zise şi Balourmel.

Doamna Dubreuil şi Louise primeau în acel moment, cu salutări politicoase, pe cele cinci Poulet (de la Sarthe).

Îndeplinind această îndatorire, Louise era cel puţin la fel de distrată ca Peyran în mijlocul partidei lui. Se uita şi ea în fiecare clipă la uşă şi se întreba ca şi fostul comis, de ce întârzie atâta Edouard.

Peyran se îndreptă sub aversa de reproşuri care îl copleşeau: luase o mare hotărâre şi planul lui era făcut.

Se întreba ce riscă dacă începea imediat prima scenă a comediei, care se putea-juca în absenţa lui Edouard.

Dacă generalul intra primul, totul era terminat... Peyran nu avea decât să se eschiveze, şi putem fi siguri că aşa ar fi făcut.

Dacă venea Edouard, dimpotrivă, era suficient un minut bine întrebuinţat, era suficient şi mai puţin de atât, căci trăznetul, ca să lovească, nu are nevoie de mai mult de o secundă.

— Domnilor, zise el deodată cu un ton grav; sunt preocupat, este adevărat... foarte preocupat, trebuie s-o spun... Merit reproşurile dumneavoastră şi vă r*og să* mă scuzaţi.

— Vă vom scuza, dacă câştigaţi, replică Descharmilles.

Peyran puse pe masă ce îi mai rămăsese din cărţi.

— Dacă vreţi să luaţi cărţile, domnule Descharmilles, zise el, mi-aţi face un mare serviciu. Căci trebuie să vă mărturisesc, domnilor, adăugă el vorbind celor din jur, că am venit cu gândul de a îndeplini o mică datorie... Pândesc sosirea CUIVA.

Acest stil de lăudăros era prea cunoscut pe atunci-ca să nu fie înţeles; numai că, deoarecedomnul Peyran de la Réole avea o reputaţie de poltron perfect stabilită, fiecare făcu ochii mari.

— O! O! exclamă Descharmilles, ce muscă ne-a pişcat în seara asta?

Şi domnul baron Polydor recită acel vers pe care Boileau l-a dedicat Rossinantei:

GALOPĂ, ZICE POVESTEA,

O DATĂ-N VIAŢA EI.

— Cu toate astea, bombăni Balourmel, să pierd trei livre şi zece bănuţi!

— Şi cine este nefericitul pe care-l pândiţi astfel, domnule Peyran? întrebă un ofiţer.

— Nu am niciun motiv să-i ascund numele, răspunse fostul comis: este domnul Edouard.

Toţi cei din jurul mesei zâmbiră. Edouard era un om

discret, şi nimeni din acel cerc nu se putea lăuda că îl cunoştea foarte bine; dar faţa lui exprima cu totul altceva decât exprima, faţa lui Peyran.

Avea în privire acel nu ştiu de care spune, precum deviza cavalerească: NU MĂ ATINGE!

— Şi ce aveţi cu domnul Edouard? mai întrebă ofiţerul.

Descharmilles şi ceilalţi îşi ziseră în gând:

— O să vedem o frumoasă retragere!

— Doamne Dumnezeule! răspunse Peyran, folosind pentru prima dată în viaţa lui tonul rafinaţilor, n-am cu el cine ştie ce... O bagatelă, într-adevăr!... Vreau să-i spun că e un bădăran, un nătărău...

— Drace! se auzi în jurul mesei.

În zilele noastre, într-un salon oricât de incurabil de burghez ni-l putem închipui, ar fi fost destul una dintre aceste-vorbe ca să fie dat afară fanfaronul grosolan care ar fi pronunţat-o.

Dar să nu uităm că ne aflăm pe timpul Imperiului şi că toate acele vorbe frumoase făceau parte din limbajul uzual.

Mai ales în casa unui vechi militar, ca acest cumsecade Rouăsel, care tocmai auzise că cineva ridicase vocea şi traversa mulţimea gâfâind ca să vadă despre ce era vorba.

Un instinct secret îi spunea că era Peyran al lui care făcea dovada curajului. Şi într-adevăr, acesta se pornise.

— Un nătărău! repetă el lovind cu pumnul în masă. O secătură!... un...

4

Bătrânul François, care îndeplinea funcţia de uşier, deschise cele două canaturi ale uşii principale şi anunţă:

— Domnul Edouard!

Un roz şi mai viu coloră obrajii Louisei, care lua parte la un cadril, pe când un murmur sur şi, prelungit se auzi în sala de joc.

Numai chimistul normand Balourmel se mai gândea la partida în care mizase trei livre şi zece bănuţi.

Toate privirile erau fixate asupra lui Peyran, singurul rămas la masă, care simţi brusc o sudoare rece sub păr.

— Şi... un laş! termină el cu o voce destul de fermă **în mijlocul tăcerii generale.**

O exclamaţie se stârni în rândurile celor de faţă.

— Domnilor, zise Peyran, care ţinea capul sus şi rămâne cu hotărâre pe aceeaşi poziţie, a dat înapoi în mod ruşinos în faţa provocării mele.

Încă nu-l credea nimeni. Unii se întrebau:

— De ce să fi dat înapoi în faţa domnului Peyran de la Réole, care are totdeauna bunătatea s-o ia el primul la sănătoasa?

Totuşi acuzaţia era aşa de categorică şi acuzatul era atât de aproape, încât îndoiala începea să-şi facă loc.

În acel moment, Edouard apăru în pragul sălii de joc. Le salutase pe doamne şi făcea turul saloanelor aşteptând sfârşitul contradansului.

Intrarea lui fu primită cu o tăcere glacială.

— Domnilor, vă salut... zise el la două-trei din cunoştinţele lui. Şi le întinse mâna.

Nicio mână nu răspunse la chemarea mâinii sale şi tăcerea continuă.

Edouard se uită pe rând la toţi, cu o privire mirată. Nu-l zărise pe Peyran, care era tot pe scaun.

— Ce vrea să însemne?... începu el.

— Domnule, răspunse un ofiţer, e mai bine să vi se vorbească sincer. Tocmai au fost pronunţate aici nişte vorbe.

Peyran simţea că se pierde.

— Oh L. Frica!... frica!... murmură acesta în sinea lui. Nu pot!... şi dacă zăbovesc, o să vină generalul!

— Ei bine, nu-l văd pe Peyran... zicea Roussel, la intrarea în salon. Nu el face dovada curajului?

Louise dansa zâmbitoare şi fericită. Ştia că Edouard era acolo.

— Ce vorbe, domnule? îl întrebă Edouard pe ofiţer.

— Nu am niciun motiv personal să le repet, domnule, răspunse tânărul.

Peyran îşi strecurase mâna sub reverul vestei şi-şi răsucea carnea pieptului.

Tânărul ofiţer îl privi în faţă. Peyran nu făcu nicio mişcare la acest apel mut.

Toţi se aşteptau la asta, şi fiecare simţi stânjeneala care precedă deznodămintele josnice.

— Cel care a pronunţat acele vorbe, zise tânărul ofiţer, trebuie să ceară scuze în genunchi sau să le repete.

Edouard era din ce în ce mai uimit; privirea lui senină, calmă părea să caute în mulţime pe cel care îi era duşman.

Membrele lui Peyran se contractară. În el se dădu o luptă violentă, dar care nu dură decât o secundă. Se ridică şi se îndreptă încet spre Edouard, care făcu un gest de surpriză văzându-l.

— Eu am pronunţat acele cuvinte, zise el cu o voce care,

cu toate eforturile lui, nu putu să fie sigură; şi tot eu le voi repeta.

Şi, adresându-se direct lui Edouard, adăugă:

— Domnule, pentru că doar asta vă face să puneţi mâna pe sabie, vă spun în faţa tuturor: sunteţi un laş!

Edouard rămase nemişcat; dar un val de paloare şi mai mată îi acoperi fruntea.

Un tremur nervos îi agită buzele o clipă; ochii ficşi ardeau. Apoi se stinseră.

— Ziceam eu... strigă Roussel apropiindu-se: e Peyran care îşi dovedeşte curajul!

Şi adăugă pentru el:

— Şi ce bine-o face!... Mii de cartuşe! eu am scăpat ieftin!

Se produse un mare tumult. Tulburarea începea să se strecoare în rândul invitaţilor şi zvonul despre cele petrecute ajunse până în sala de bal.

Doamna Dubreuil nu putu să o reţină pe Louise care se repezi, disperată, prin mulţime.

Când ajunse în pragul sălii de joc, cei doi adversari erau tot faţă în faţă; Edouard, palid şi nemişcat; Peyran, tremurând şi triumfând totodată. Domnul Roussel se uita la amândoi cu mâinile încrucişate la spate.

— Dumneata!... murmură în sfârşit Edouard, stupefiat în faţa infamiei acestei trădări.

Aceste vorbe îl liniştiră complet pe Peyran.

— Da, domnule, da, eu! răspunse acesta cu o mare siguranţă, eu vă spun că sunteţi un laş! Vai, reluă el, lovind de acum înainte în linişte ca acei ticăloşi care mutilează cadavrele, omul acesta n-are sânge în vine?... Stă aşa!

Peyran exprima în acel moment gândul tuturor.

— Stă aşa!... îşi zicea şi Louise care privea înmărmurită.

— Mii de baionete! exclamă Roussel, în loc să pună lucrurile la punct. Am văzut mulţi poltroni la viaţa mea, dar...

— O! ce trebuie mai mult? întrebă Peyran, care se însufleţea din ce în ce.

Ridică mâna, iar artistul lăsă să-i cadă braţele în jos ca un om lovit de trăsnet.

Cu siguranţă că nimeni nu putea să ghicească ce se petrecea în sufletul lui, şi inspira tuturor mai mult dezgust decât milă.

— Ţine!... ţine!... zise de două ori Peyran, atingând de tot atâtea ori cu dosul mâini obrazul livid al tânărului artist.

Se auzi un strigăt sfâşietor, un strigăt de femeie.

Era Louise, pe care Doamna Dubreuil o prindea în braţele ei.

— Iată două palme straşnice! zise fostul furnizor cu admiraţie.

Restului asistenţei îi îngheţase sângele în vine.

Obrajii lui Edouard se colorară: deveniră purpurii.

Se repezi la Peyran, care încercă să fugă.

Îl prinse de amândouă braţele. Faţa lui avea o expresie atât de îngrozitoare încât Peyran se văzu pierdut şi scoase un strigăt de disperare.

Nimeni dintre cei de faţă nu mişca să-i vină în ajutor.

Preţ de o clipă nu se mai auzi decât respiraţia precipitată a bărbaţilor şi murmurul îngrozit al femeilor.

Dar deodată Edouard dădu drumul braţelor lui Peyran, care se clătină şi căzu pe un scaun.

Edouard privi atunci în jurul lui; paloarea îi revenise; fu văzut cum îşi duce mâna la inimă, în vreme ce două lacrimi îi brăzdau domol obrajii.

— Tată!... şopti el, dacă m-ai văzut, m-ai iertat! îşi acoperi faţa cu mâinile şi căzu pe spate ca un mort.

ROUSSEL PLEACĂ LA RĂZBOI

1

În momentul în care angoasa prea violentă a căpitanului Simon suspendase în el cursul vieţii, acesta invocase amintirea tatălui său adoptiv.

Căzând fulgerat pe pardoseala salonului, spusese:

— Dacă tata m-a văzut, m-a iertat!

Era dorinţa supremă a sărmanului martir, şi această dorinţă trebuie să fie îndeplinită.

Chiar în clipa când cădea pe spate, capul generalului baron Reppen se arătă calm şi rece deasupra tuturor acelor feţe emoţionate.

Generalul întrebă ce se întâmplase; i se răspunse:

— Un bărbat a primit adineauri o pereche de palme.

Privirea generalului nu putea să pătrundă prin mulţime şi să-l recunoască pe nenorocitul care zăcea jos, dar ceva îl împingea înainte şi se îndreptă către masa de joc.

Ne ducem cu gândul mai repede la rău decât la bine: nu trebuie să-i facem pe oameni altfel decât sunt. Gontault avea inima cea mai vitează din lume, dar era un soldat.

Altă dată îi vorbise îndelung fiului său adoptiv împotriva duelului. Să ne amintim că terminase spunând:

„Dacă vei fi insultat vreodată, vino la mine, îţi voi servi ca martor.

La început, când l-au văzut pe tânărul artist căzând, sentimentul tuturor a fost unul de compasiune: fiecăruia

i se păruse vag că la mijloc e un mister.

Dar casierul Descharmilles, care era poltron ca un iepure, Exclamă primul:

— E dezgustător!

Şi, dintre cei de faţă, toţi cei care nu se simţeau foarte bravi, repetară după el:

— E dezgustător!

Astfel încât curajoşii, bărbaţii adevăraţi, cei care într-adevăr nu cunoşteau teama, se întrebară dacă mila lor nu era cumva-o crimă.

Nu mai e nevoie să opunem epocii noastre vremea Imperiului.

E sigur că un bărbat care s-ar comporta în zilele noastre, în public, precum căpitanul Simon, ar fi judecat tot atât de sever.

Numai că nu l-am sărbători pe autorul palmelor, pentru că am câştigat cel puţin acest lucru: condamnăm aproape

toţi insulta brutală şi grosolană.

Iar pentru ultragiatul care nu se răzbună, unii proşti încearcă aceeaşi reprobare. Nu pot presupune că un om poate avea un motiv ca să păstreze afrontul pe obraz.

Cât priveşte sentimentul creştinesc profund şi sincer care are puterea să stingă mânia celor mai violenţi, cei din lumea burgheză, ca şi cei din lumea mare, nu prea cred în el.

Avem în privinţa datoriei de onoare nişte principii foarte ferme; dar slăbiciunea omenească este atât de mare!

Îmi amintesc de un doctor savant din secolul al XVII-lea, care susţinea o teză radicală împotriva folosirii tutunului, şi care îşi puncta fiecare paragraf cu o priză bunicică.

Trebuie să fii tare călit – iată ce avem dreptul să spunem – ca să scapi de aceste tiranii morale, şi ştim prea bine cu toţii cum era împroşcată cu noroi văduva indiană care nu voia să se lase arsă de vie împreună cu cadavrul unui soţ detestat.

Pe măsură ce generalul baron Reppen traversa valurile agitate ale mulţimii care umpleau acum sala de joc, nu auzea decât condamnări la adresa laşilor, condamnări pe care conştiinţa lui le aproba cu sinceritate.

Dacă nu lua şi el parte la aceste proteste vulgare, nu o

făcea pentru că, aşa cum am mai spus, ceea ce bravul simte în mod energic şi păstrează pentru el însuşi, netrebnicul fanfaron strigă în gura mare.

— Vino să vezi, vino să vezi!... zise de departe Roussel, care îşi zărise în sfârşit TOVARĂŞUL DE ARME, doborât fulgerător de palme!

— Dar unde este acel drag Peyran?... adăugă el privind în jurul lui. Modestia îl îndeamnă să se ascundă... Mii de baionete! ce dovadă de curaj a mai dat şi băiatul ăsta!

Peyran era lângă o fereastră deschisă şi inhala aerul de afară cu înghiţituri mari.

Îi era rău şi nu simţea nicio bucurie.

Începea să se audă zgomotul trăsurilor care treceau pe stradă. Câteva doamne se eschivaseră; printre ele se număra contesa Poulle (de la Sarthe) cu cele patru fete mari.

Aflând acest fapt, Roussel zise:

— Văduva unui vechi militar nu s-ar sclifosi, atâta pentru o datorie de onoare!

Când generalul trecu prin tot cercul şi ajunse în faţa lui Edouard, pe care îl ridicau vreo trei invitaţi miloşi. Louise şi doamna Dubreuil, sosite din altă parte, se şi agitau amândouă în jurul lui.

Louise îi puse sticluţa cu săruri la nas, în timp ce doamna Dubreuil îi aruncă apă proaspătă pe faţă.

Generalul se oprise şi stătea nemişcat, cu braţele încrucişate pe piept.

Deodată deveni la fel de palid ca Edouard.

— Unde este cel care a dat palma? întrebă el cu o voce pe care încerca să o facă calmă, dar care tremura fără voia lui.

— Iată-l! exclamă Roussel, găsindu-l în sfârşit pe Peyran.

Şi adăugă cu o mândrie legitimă:

— Eu l-am format; este fostul meu comis!

— Generalul aruncă spre Peyran o privire lungă, apoi ochii lui coborâră.

— Haideţi, domnilor, zicea Roussel „haideţi doamnelor!... asta să nu ne împiedice să ne distrăm... Voi da dispoziţie ca acest individ să fie pus într-o birjă ca un pachet de boarfe murdare... şi vă promit că nu veţi mai auzi de el!

Louise avea ochii plini de lacrimi; doamna Dubreuil se făcuse roşie de indignare.

Generalul îl recunoscuse pe Simon de la prima vedere. Se apropie de doamna Dubreuil.

— Acesta este cel căruia îi spuneţi Edouard? întrebă el.

Văduva îi răspunse afirmativ.

— De el este îndrăgostită Louise?

— Da, zise doamna Dubreuil.

— Louise trebuie să-l uite, spuse generalul cu un ton rece şi imperios. Fiica Hortensei nu trebuie să se căsătorească cu un bărbat dezonorat.

Apoi întoarse spatele şi se pierdu în mulţime.

Aproape imediat după aceea, Edouard deschise ochii şi aruncă în jurul lui o privire plină de uimire. Nimeni nu mai zicea nimic.

Sufletele bune care îl ridicaseră îl ajutară să traverseze sala şi îl conduseră până la o trăsură, unde îl aruncară ca pe un pachet, după dorinţa domnului Roussel.

Apoi se scuturară şi se şterseră ca nişte oameni care, din milă creştinească, s-au murdărit ajutând un beţiv să iasă din şanţ. Şi au mai fost şi rău primiţi de puritani de soiul lui Descharmilles.

Descharmilles nu înţelegea, o spunea să se audă, cum se putea cineva coborî într-atât încât să se murdărească în contactul cu un pălmuit! Nu, nu înţelegea!

Istoria relatează că acest financiar, într-o împrejurare penibilă, primise câteva zeci de lovituri de picior în partea din dos. Dar, pe toţi dracii, alea nu, erau palme!

Toate eforturile lui Roussel pentru prelungirea seratei întrerupte au fost neputincioase; partea feminină era cam absentă.

În ceea ce-i priveşte pe bărbaţi, aceştia o văzuseră prea bine pe doamna Dubreuil luându-şi în braţe nepoata pe jumătate leşinată, asta stârnea scandal. Nimeni nu se jena să comenteze.

— E deplorabil! spunea baronul Polydor, deplorabil, într-adevăr!

— Adică, bombănea austerul Descharmilles, e pur şi simplu ruşinos!

Chimistul Normand Balourmel, lipsit totalmente de elocvenţă, se limita să mormăie:

— Ei, poftim! ei, poftim!

Temându-se ca discursul lui să nu fie prea monoton, adăuga cu căldură:

— Ah! ei drace!

Glasul bravilor repeta:

— Ruşinos! ruşinos!

— Înţeleg, zicea sentenţios doamna Isoline de Sebastien, care rămăsese cu bărbaţii, înţeleg că în înflăcărarea acelei pasiuni care îmbată inima şi orbeşte gândirea, să-ţi „rătăceşti” alegerea asupra unui

contrabandist din Pirinei, asupra unui bandit din Calabria, a unui tâlhar de pe Rin, a unui pirat... căci simţi o oarecare plăcere să te ascunzi în negrele caverne din Apenini, sau să te simţi legănată pe valuri într-o tartană... dar un laş!... ptiu!

Inima plină de romanţe a tinerei Aurore, incitată de această enumerare, reproşa mamei ei că îi uitase pe gondolierii din Veneţia, pe braconierii din Tirol şi pe tandrii albanezi.

În fond, Louise, ca şi Edouard, era judecată „la meserie”. Mulţimea dispăruse puţin câte puţin din saloanele furnizorului şi se strânsese iar, în grupuri, în piaţa Regală.

Încă nu era decât ora zece seara. Fiecare avea la activ câteva pahare de punch bun servite la Roussel şi simţea nevoia să-şi sfârşească seara în altă parte decât în pat.

Ultimul care părăsi sala de joc fu chimistul Balourmel.

Acest normand rămăsese la urmă spre a duce la bun sfârşit un plan al lui.

În tot timpul acestei drame respingătoare şi triste pe care am istorisit-o, Balourmel se gândise în mod serios la miza de trei livre şi zece bănuţi.

Faimosul lui EI, POFTIM! EI POFTIM! şi chiar EI, DRACE! se refereau mult mai mult la acea sumă de trei livre şi

zece bănuţi decât la evenimentele serii.

Când se văzu singur, se apropie cu paşi uşori de masă şi alese dintre monedele de aur trei de un franc şi una de cincizeci de centime.

Apoi le puse cu plăcere în buzunarul vestei.

Şi lăsă restul.

Afirmăm acest fapt cu jurământ, fericiţi să prezentăm cititorului un inventator de albastru atât de cinstit.

2

Roussel îl găsi pe generalul baron Reppen aşezat pe o canapea în sala de bal pustie.

— Ei! strigă el, năzdrăvanul ăsta de Peyran a pus toată lumea în derută!

Generalul îl privi ca un om care se trezeşte dintr-un somn adânc.

— Peyran! gândi el cu vocetare, deci n-am visat! Şi Louise? întrebă el.

— Louise? repetă Roussel. N-am fost prea mulţumit de Louise! Toate fandoselile alea...

— Când doamna Dubreuil a dus-o de aici, îl întrerupse Gontault, părea foarte suferindă. Spune-mi, te rog, cum se

simte?

— Prostii!… prostii!… Făcu Roussel, sclifoseli, comedie!... strâmbături!… Eu îţi vorbesc de Peyran… Dumneata care eşti de meserie, cum găseşti că s-a comportat?

Apoi adăugă brusc:

— Louise era foarte palidă!… murmură generalul.

Apoi adăugă brusc:

— Unde locuieşte omul acela?

— Cine?... Peyran?

— Nu... celălalt!

— A! Găină plouată?… Mă întrebi asta fiindcă ştii că am o memorie din cale-afară de locală… Locuieşte pe strada Boucherat nr. 3.

— Mulţumesc, zise Gontault care se retrase.

Peyran se găsea în mijlocul unui spaţiu verde din piaţa Regală.

Se credea la sfârşitul suferinţelor şi îşi juca cu naivitate rolul de erou.

— Domnilor, zise el, se găseşte punch şi în altă parte, nu numai la prietenul nostru Roussel... La capătul celălalt al pieţei este o cafenea; ce-ar fi dacă ne-am aşeza acolo la o masă?

Toţi oamenii cu minte şi onorabili din saloanele pestriţe ale fostului furnizor se retrăseseră deja; propunerea lui Peyran făcu să fugă o altă **serie** de inşi **aproape** tolerabili.

Nu mai rămăsese pe loc ca să accepte decât vreo duzină de funcţionari însetaţi, câţiva mici ofiţeri zăpăciţi şi teribilul Descharmilles.

Doamnei Isoline de Sebastien îi plăcea punch-ul aproape la fel de mult pe cât îi plăceau contrabandiştii şi tâlharii; dar o dusese la culcare pe fiica sa Aurore în Parnasul ei împodobit din strada Culture-Sainte-Catherine. Balourmel, chimistul, plecase acasă la normanda lui, cea căreia îi încredinţase propria fericire.

Mărturisea prietenilor că nu-şi scotea niciodată nevasta în SOCIETATE, pentru că avea maniere urâte.

Peyran şi tovarăşii lui se instalară la cafeneaua pieţii Regale şi cerură să se aducă un punch monstru...

De multă vreme acel local, frecventat de rentieri paşnici, nu mai răsunase de asemenea accente.

Trebuia sărbătorită prima faptă vitejească a acestui nou erou care intrase într-un mod atât de strălucit în rândurile cavalerilor.

— Mai bine mai târziu decât niciodată!

Astfel vorbi Descharmilles cu un mic rest de ironie.

Ceilalţi declarară că Peyran îşi făcuse datoria, şi vechea lui reputaţie de poltron fu spălată o dată pentru totdeauna în romul aprins.

3

În vremea aceasta, furnizorul rătăcea singur, cu o apăsare pe suflet, prin saloanele părăsite.

Ultimul muzicant din orchestră plecase; servitorii, adunaţi în oficiu, făceau zaiafet cu resturile abandonate ale bufetului; generalul îşi închisese uşa; doamna Dubreuil şi Louise erau în apartamentele lor. Nefericitul Roussel nu avea nici măcar cui să vorbească.

Şi totuşi avea mare nevoie să-şi descarce sufletul emoţionat şi prea plin.

Această serată întreruptă brusc nu-i epuizase energia şi îl lăsase ambalat; era ca acei doctori cu o mare poftă de mâncare care sunt chemaţi la căpătâiul bolnavilor chiar când se găsesc la mijlocul mesei.

:... Tot lungul drumului aceşti doctori mestecă în gol, blestemând inoportuna agonie; Roussel se gândea că Peyran ar fi putut prea bine să aştepte miezul nopţii ca să

dea perechea de palme...

Dar nu asta îl înfierbânta; nu asta făcea să-i tresalte inima în pieptul rotofei.

Dacă i se aprinsese capul, dacă ochii lui mari străluceau ca nişte lampioane în timp ce, cu mâinile la spate, îşi măsura locuinţa în lung şi-n lat cu paşi precipitaţi, asta se datora faptului că emulaţia făcea să-i clocotească sângele şi-i umplea creierul de vise nobile.

Trecea dintr-o sală în alta, se oprea în faţa oglinzilor interpelându-şi imaginea aşa cum obişnuia; mergea asudat şi gâfâind.

Din minut în minut, mersul îi devenea mai sigur şi poza mai mândră.

Începu să râdă făcând un semn familiar cu capul oglinzii din sala de joc.

— Da, bravul meu prieten, zise el, aşa s-au petrecut lucrurile... Am fost de faţă, eu care-ţi vorbesc... Nu e mare şmecherie!

Mâna dreaptă părăsi spatele şi biciui aerul de două ori, de parcă ar fi dat cuiva o pereche de palme zdravene.

— Şi trosc! şi pleosc! făcu el scrâşnind din dinţi de plăcere. Asta ca să-l înveţe minte!

Îţi sprijini coatele pe marginea şemineului.

— Toate astea sunt bune şi frumoase, murmură el în vreme ce o expresie de îngrijorare i se aşternea pe faţă. Încep să fiu un om în vârstă... Sunt ani de când caut un nătărău să-i tai urechile, şi nu pot să găsesc... Am aşteptat destul... A trebuit ca Peyran ăsta să aibă noroc!... Să întâlnească un băiat tânăr, bine făcut, lat în spate, care se lasă pălmuit ca un copil de ţâţă!... Acum, că ştiu asta. M-aş putea adresa acestui băiat... dar nu mai ţine!

Se ridică şi adăugă sentenţios:

— Unul singur nu poate servi la doi!

Îşi reluă plimbarea cu o agitaţie crescândă; ochii se învârteau în orbite şi pumnii strânşi loveau aerul în cadenţă.

— Trebuie! zicea el; mii de cartuşe! trebuie! Sunt sigur că dacă cauţi găseşti.

Se opri în mijlocul salonului, în acea atitudine gânditoare în care pictorii istorici îl zugrăvesc pe Cristofor Columb meditând la Lumea Nouă: cu ochii în jos, gura încreţită, degetul la frunte.

Toate uşile erau deschise; auzi un zgomot pe scară, apoi îl văzu pe François trecând pe palier. Fidelul său servitor urca la mansarda lui, cu sfeşnicul în mână.

— Poate că François cunoaşte vreunul! exclamă

furnizorul, care sări pe loc, precum Arhimede în baie. François!

Bătrânul valet coborî cele câteva trepte pe care le urcase şi veni la chemarea stăpânului său.

— Închide uşa, îi zise Roussel, şi apropie-te.

De la cumpărarea celor două săbii şi a celor patru pistoale, François avea o oarecare neîncredere faţă de furnizor. Venise la chemarea lui, mirosind o nouă toană.

— François, pronunţă Roussel cu solemnitate, singurătatea şi tăcerea ne înconjoară... noaptea domneşte în ceruri şi luna ea însăşi s-a ascuns după o perdea de nori... François, ghiceşti că ceva ciudat se va petrece aici?

François asculta cu amândouă urechile şi nu scotea o vorbuliţă.

— Eşti discret până la ultima ta picătură de sânge? întrebă Roussel. Ţi-ai da de o mie de ori viaţa ca s-o salvezi pe a mea?

— Drace!... domnule... se bâlbâi François.

— Eşti tu oare discret, continuă furnizorul, precum zidurile umede ale unui mornunt?

— Cât despre asta, începu François...

— Tăcere!... îl întrerupse Roussel, niciun cuvânt mai mult... te-am înţeles.

Era mai mult decât ar fi putut să spună. Se uita la sfeşnic şi la lumânare cu un aer liniştit.

— Adu-mi un jilţ, François, reluă furnizorul: căci marile emoţii vlăguiesc corpul, ca plimbarea prelungită prea mult sau munca manuală împinsă la exces.

François îi aduse un fotoliu. Roussel se lăsă să cadă cu greutate în el.

O clipă păru că se reculege, apoi reluă cu o voce dogită:

François, cunoşti vreun bărbat foarte sărac?

— Ah! Dumnezeule mare! domnule, nu se duce lipsă de aşa ceva! răspunse valetul.

— Vorbesc despre un om ajuns la ultima mizerie... unul dintre acei flăcăi care se gândesc să se înece!

François îşi scutură bătrânul cap chel şi ridică ochii spre cer:

— Vă spun că nu se duce lipsă de aşa ceva, domnule... repetă el.

— Pentru treaba asta, continuă Roussel, care nu dădea nicio atenţie răspunsurilor tânguitoare ale lui François şi privea fix în gol, aş prefera un tată de familie... care să aibă o nevastă bolnavă... şi mulţi copii mici...

Lacrimile se îngrămădiră în ochii lui François. Onestul Roussel nu băgă de seamă căci, pe măsură ce detalia

sfâşietoarea disperare a tatălui de familie imaginar, ochii lui deveneau veseli şi un mic zâmbet îi mijea pe buzele groase.

— Ah! domnule, începu François, a cărui voce tremura.

— Cunoşti un flăcău ca ăsta?... îl întrerupse Roussel.

— Domnule, domnule! izbucni François în loc să-i răspundă. Ce-aţi vrea să faceţi pentru el?

Furnizorul nu răspunse imediat.

— Trage şi celălalt fotoliu, François, zise el; îţi dau voie să-ţi stingi lumânarea şi să stai jos... Servitorii model au dreptul la atenţii din partea stăpânilor lor: acestea sunt opiniile mele în această privinţă.

— Gândeşte-te bine, adăugă el, după ce François se aşeză, gândeşte-te bine că un flăcău ca cel pe care ţi l-am descris nu trebuie să ţină prea mult la viaţă...

François făcu ochii mari.

— Am auzit că în Anglia, continuă Roussel, există companii înfiinţate ca să asigure, în schimbul unei prime, o anumită sumă văduvei şi copiilor subscriptorului... Am mai auzit că aceste companii au fost obligate să adauge o nouă clauză statutelor lor. Pentru că un mare număr de oameni nenorociţi îşi zburau creierii ca să asigure o mică moştenire copiilor şi văduvei lor.

— Oare, bâigui François, oare domnul ar vrea să înfiinţeze o astfel de companie?

Roussel clipi cu un aer mulţumit.

— Ceva în genul ăsta, François, răspunse el. Reputaţia pe care o am cere să ucid pe cineva.

François sări în capătul celălalt al camerei.

Roussel era atât de prins de subiectul lui, atât de departe de gândul că visul său era extravagant şi vinovat, în sfârşit combinase lucrurile cu atâta seriozitate, încât găsi foarte necuviincioasă comportarea valetului său.

— Ei, bine! ei, bine!... zise el încruntându-se.

— N-am auzit bine, domnule, bâigui François, tremurând tot. Sunt foarte sigur că n-am auzit bine... Mi s-a părut că spuneţi că aţi vrea să-l ucideţi pe acel sărman tată de familie care are o nevastă bolnavă şi mulţi copii mici.

Roussel săltă din umeri.

— Un om fără educaţie, ca tine, explică el, nu poate să vadă dintr-odată diversele faţete ale problemei... Te-am pus **în** situaţia să reflectezi François, să reflectezi la mulţumirea pe care ar încerca-o flăcăul meu, dacă are o natură bună, asigurând astfel soarta nefericitei sale familii.

François stătea cu braţele atârnânde, la capătul camerei. Dacă nu ar fi fost vorba de Roussel, ar fi putut să-

şi spună: vrea să glumească. Dar fostul militar nu făcea glume, proaste. François vedea bine că vorbeşte serios.

Şi simţea în el un val de indignare.

— La ce v-ar servi sângele acestui biet om, domnule? strigă el.

— Ca să-mi dovedesc curajul! răspunse Roussel cu mândrie. Să arăt tuturor celor din jurul meu cum îi tratez pe tinerii zăpăciţi şi pe civili!

Roussel se ridică şi înaintă spre François, care întrezărea cu stupefacţie profunzimile acestei nebunii groteşti.

— Acest om despre care îţi vorbesc, îi zise el cu un ton hotărât, ştii unde să-l găseşti, o să-mi faci rost de el şi n-o să rămâi în pagubă.

François nu mai răspundea; părea pierdut în gânduri.

— Trebuie să existe o oarecare înţelegere între noi, continuă Roussel, dominat cu totul de ideea lui, ca să nu mă facă de ruşine cu ocazia altercaţiei ce trebuie să preceadă afacerea. Trebuie să aibă o ţinută acceptabilă; în rest, îi voi împrumuta un pantalon vechi şi haina albastră pe care o purtam anul trecut... Voi schimba nasturii, şi martorii mei, preocupaţi de teribila primejdie la care mă voi expune, nu vor recunoaşte aceste obiecte de îmbrăcăminte.

— Mi-aţi promis mie haina albastră... murmură François.

— O să-ţi dau altceva... Dar lucrul cel mai important, prietene, este ca flăcăul nostru să fie cinstit şi să se lase omorât fără să încerce să-mi facă vreun rău.

În sfârşit, François înţelesese.

O clipă, muşchii feţii lui de om cinstit şi simplu se destinseră de parcă ar fi izbucnit în râs, dar îşi reţinu această veselie intempestivă şi zise cu gravitate:

— Domnule Roussel, n-aş face asta pentru nimeni, dar cred că vă voi găsi omul.

Furnizorul îl apucă de amândouă mâinile cu efuziune.

— Nu eşti decât un servitor, François, dar ai mai multă onestitate şi delicateţe decât mulţi burghezi!... Dacă îmi găseşti flăcăul îţi voi da cinci izmene şi o vestă de flanelă... îţi voi da cizmele alea de husar pe care am pus să le facă anul trecut şi care ar putea să mă compromită... În sfârşit, o să mă uit prin garderobă şi prin sertare, şi tot ce nu-mi trebuie, François, o să-ţi dau ţie!

Vorbea astfel cu o emoţie adevărată, dar François, şi mai emoţionat decât el, căzu la picioarele lui şi îi sărută amândouă mâinile.

— Domnule, zise el cu un accent plin de emoţie, vă sunt foarte recunoscător pentru bunătatea dumneavoastră...

dar cer tremurând o favoare şi mai mare...

— Ce vrei? zise Roussel, care simţea cum i se răceşte emoţia.

— Domnule, continuă François plângând de-a binelea, vă cer viaţa acestui tată de familie!

Roussel se îndreptă de spate şi încruntă sprâncenele.

— Nu mă refuzaţi înainte de a mă fi ascultat, imploră François. Nu spun că nu vă faceţi dovada curajului, domnule Roussel: ştiu bine că este un lucru important şi chiar necesar... dar cu un braţ rupt şi un ochi scos...

— Jumătăţi de măsură! exclamă Roussel cu dispreţ.

— Vă rog să băgaţi de seamă, domnule Roussel, insistă François care conta mult pe acest argument, că tatăl de familie odată mort, va fi îngropat şi asta va fi totul.

Dar Roussel aprofundase situaţia.

— Haida de! izbucni el. Nu te gândeşti la văduvă şi la copiii mici. Ziarele vor spune: „Nefericitul care a sucombat sub loviturile domnului Roussel, temutul duelist din piaţa Vosgilor, lasă o familie profund întristată”, etc., etc... Se va deschide o subscripţie în diferite cartiere, şi, după un „timp moral”, voi pune să se însereze în ZIARUL IMPERIULUI o notă concepută astfel: „Domnul Roussel, temutul duelist din piaţa Vosgilor, la fel de generos pe cât

de viteaz, s-a îngrijit de soarta văduvei şi a copiilor nenorociţi”, etc... Etc.

— În fond, zise François, totul va dura 15 zile, pe când, dacă vă veţi limita să-l schilodiţi aşa cum trebuie pe tatăl de familie, toţi îi vor vedea braţul amputat sau plasturele pe care-l va avea pe ochi până la sfârşitul vieţii... şi de câte ori va trece, se va spune: „Îl vedeţi pe acest biet nenorocit? Ei bine, domnul Roussel, temutul duelist din piaţa Vosgilor, l-a aranjat aşa?

Furnizorului îi veni apă-n gură.

Făcu două-trei tururi prin cameră cu un aer gânditor, şi în acest timp François se ridică ca să nu-şi obosească inutil încheieturile.

Dar când stăpânul lui se întoarse, se aşeză iar în genunchi.

Nu sfârşise ce avea de spus.

— O! zise Roussel, ideea ta are ceva bun... dar văd că îţi cam pasă de acest tată de familie, François!

— Ah! domnule... răspunse servitorul împreunându-şi mâinile, dacă aţi şti! dacă aţi şti!

— Ei bine, ce este?

— Domnule, aveam vreo trei sute de scuzi economii... îi depusesem la bancherul acela care era perla oamenilor

cinstiţi, şi care a plecat săptămâna trecută în America cu casa de bani... Nu mi-a mai rămas nimic, domnule; nevasta mea e bolnavă şi am cinci copii mici!...

Roussel se dădu înapoi şi-şi umflă obrajii, aşa cum făcea în marile împrejurări îşi strânsese chiar puţin centura.

— O! o!... făcu el.

— Aveţi milă de mine, domnule!... zise François, care se târa spre el în genunchi, şi alegeţi-mă pe mine!

Roussel ezita.

— Păi, murmură el, ai putea fi recunoscut!

— Domnule, răspunse François gemnând, o să-mi schimb faţa.

— Pe de altă parte, îşi spunea furnizorul) care cântărea în sinea lui argumentele pro şi contra, sunt sigur că François e incapabil să-mi facă vreo figură... şi-l voi avea la dispoziţie mai ieftin decât pe un altul. Ei bine, reluă el cu voce tare. Cu demnitatea naturală a omului care va face o faptă bună, ridică-te, fidelul meu servitor... Situaţia ta m-a mişcat şi vreau să te ajut... Dacă pot să găsesc printre prietenii mei două persoane care nu te-au remarcat la mine...

— Fac atât de puţin zgomot! îl întrerupse François. O să găsiţi doisprezece!

— Îţi voi număra 25 de ludovici şi o să-mi dovedesc curajul cu tine.

Ferocitatea naivă a acestei ultime părţi a frazei, care conţinea în concluzia ei un braţ amputat şi un ochi pierdut, nu-l sperie deloc pe François.

— Mulţumesc, stăpâne, mulţumesc! izbucni François.

— Acum, zise Roussel, voi aranja puţin lucrurile. Văd problema GROSSO MODO... Vii mâine în piaţa Regală, când începe să cânte muzica, cu haina mea albastră pe tine, cu pantalonii mei cei vechi şi nişte mustăţi cât braţul de lungi; îmi dai cu cotul, eu te pălmuiesc... dar ştii, aşa cum n-a mai fost nimeni pălmuit! se întrerupse el râzând convulsiv. Tu protestezi şi eu te calc în picioare, în aplauzele numeroşilor martori acolo de faţă... Te ridici şi ne schimbăm cărţile de vizită cu o curtoazie puţin ţeapănă, care este pecetea adevăratei vitejii nebuneşti, nu? aşa cum am eu! Mă anunţi că martorii tăi vor veni la mine a doua zi la prima oră; iar eu îţi răspund cu mâinile în şold: „Domnule, sunt la ordinele dumneavoastră!” Pleci, iar eu alerg la generalul baron Reppen, care nu-mi va refuza onoarea de a-mi fi martor.

Acest tablou strălucit îl scosese din fire pe Roussel; îşi frecă mâinile cu o voioşie triumfătoare.

— Haide, băiete, îi zise el lui François bătându-l pe umăr, mergi de te culcă. Eu mă duc să mai pun la punct treburile, să şlefuiesc opera, să găsesc detalii drăguţe... A! mii de baionete! ce treabă o să mai facem mâine!

François îşi reaprinse lumânarea şi urcă scara la mansarda lui.

Roussel, ameţit de bucurie, petrecu un bun sfert de ceas cu repetiţia atitudinilor potrivite pentru scena de a doua zi.

Fu mulţumit de el şi îşi mărturisi că cele mai mici gesturi ale lui trădau obişnuinţa pe care o avea cu acest soi de treburi.

Apoi, ca să se odihnească puţin, se duse să se sprijine cu coastele pe balconul unei ferestre şi respiră aerul curat din piaţa Regală.

Piaţa Regală era departe de a fi liniştită ca de obicei: un concert de voci gălăgioase veneau dinspre partea opusă şi ajungea până la Roussel printre arbori.

Se auzeau strigăte, râsete; un adevărat vacarm. Până la urmă auzi şi Roussel.

Îşi luă bastonul şi pălăria şi ieşi să vadă ce se petrece.

În dispoziţia în care se găsea avea nevoie să-şi vadă un pic semenii ca să-şi descarce prea plinul bucuriei.

Când ajunse la cafenea, o duzină de voci bete vorbeau

toate deodată şi spuneau:

— Ştiţi că n-a fost destul de pedepsit marţafoiul ăla!

— Nici pe jumătate... ar fi trebuit să se dea un exemplu!...

— Un exemplu de care să-şi aducă multă vreme aminte laşii ca el!

— Dacă am şti măcar unde stă, strigă Descharmilles, care sigur avea pe dracul în el, ne-am duce să-i tragem un tămbălău.

Propunerea fu întâmpinată cu entuziasm. Ofiţeraşii erau beţi ca nişte polonezi, iar funcţionarii credeau, bineînţeles, că au de-a face cu un poltron: expediţia promitea musai plăceri.

Dar cel care se arătă cel mai încântat de idee fu, fără tăgadă, bunul furnizor Roussel, care căzu ca o bombă în mijlocul cafenelei aplaudând să-şi rupă mâinile. Era scris ca domnul Roussel să dea de două ori în seara aceea adresa artistului care îi făcuse portretul în costum de locotenent-colonel.

— Bravo! strigă el, bravissimo! copiii mei! Mii de spăngi! iată o escapadă straşnică! Am făcut şi eu o mică expediţie în seara asta şi mă simt nebunatic ca pe vremea primei mele garnizoane!

— Ştiţi cumva adresa, domnule Roussel? se strigă din toate părţile.

— Strada Boucherat nr. 3… răspunse furnizorul. Dacă vreţi să veniţi până la mine, vă voi procura căldări, tingiri, făraşe, vătraie şi chitare.

Toată lumea se ridică râzând.

— De acord pentru chitară şi tingiri! strigară toţi în cor.

Dar, înainte de a părăsi cafeneaua, domnul Roussel simţi nevoia să joace una dintre acele scene drăguţe în care excela cu adevărat.

Luă un pahar de punch şi se apropie de fostul lui angajat, singurul care părea a nu se învoi deloc din toată inima cu ideea „serenadei.

— Domnule Peyran de la Réole, îi zise el cu faimosul gest de grumăjer, acum aţi făcut dovada curajului, sunteţi demn să ciocniţi cu un vechi militar.

Apoi, apropiindu-se brusc de el, adăugă:

— Cred că îmi vei fi recunoscător că te-am ales să fii unul dintre martorii mei într-un duel pe viaţă şi pe moarte pe care trebuie să-l susţin poimâine dimineaţă.

— Cu cine? întrebă Peyran.

— Ssst! făcu Roussel ducând un deget la buze. Cu un necunoscut bogat şi puternic al cărui nume trebuie să

rămână un mister.

— Strada Boucherat nr. 3! strigară tinerii zăpăciţi repezindu-se tumultuos afară din cafenea. Strada Boucherat nr. 3! Urechile poltronului trebuie să sângereze, ca să-şi amintească de noi toată viaţa.

PERDEAUA NEAGRĂ

1

La numărul trei de pe strada Boucherat se afla un hotel mobilat cu o înfăţişare destul de modestă. Micul apartament ocupat de căpitanul Simon, sub noul nume de Edouard, se găsea la primul etaj.

O lampă de lucru era aprinsă în dormitor, unde mobilele erau de o extremă simplitate.

Cuvertura de pe pat nu era deranjată; sertarul deschis lăsa la vedere câteva hârtii în dezordine.

În fund, şi era singura particularitate de remarcat pe care o prezenta camera, se vedea o bucată mare de stofă neagră care cădea de la tavan până la podea.

Lumina palidă a lămpii era absorbită de cutele lungi şi rigide ale acestei draperii, care conferea camerei un aspect de doliu.

Lângă acea draperie misterioasă, pe care nimeni nu o ridica vreodată, atârna un crucifix de abanos.

Intrând în această cameră încercai un sentiment penibil, un FRIG, cum se spune în limba vulgară.

Se simţea că acolo trăieşte un suflet rănit.

Către orele zece şi un sfert, pe strada Boucherat se auzi zgomotul unei trăsuri, uşa hotelului se deschise şi o mişcare neobişnuită avu loc în vestibul.

O clipă mai târziu, căpitanul Simon, susţinut de un servitor care abia îi putea ghida mersul clătinat, intră în apartamentul lui.

Se lăsă să cadă pe un scaun şi vru să-l concedieze pe băiat cu un gest.

Dar bietul artist era adorat în hotel, pentru că nu mai văzuseră niciodată un bărbat atât de blând, atât de bun şi nici atât de generos.

— Nu vreau să vă părăsesc aşa, domnule Edouard, zise hotărât băiatul. Nu ştiu ce vi s-a întâmplat, dar sunteţi total schimbat, şi mă duc să anunţ să se trimită după un doctor.

Capul lui Edouard se răsturnă pe speteaza scaunului.

— Nu mi s-a întâmplat nimic, răspunse el cu oboseală; nu am nevoie de nimic, prietene, lasă-mă.

Apoi, răzgândindu-se, deodată, adăugă:

— Ba nu... Valizele mele sunt în camera alăturată: fă-le cât poţi de repede... Dacă voi găsi o trăsură de poştă voi pleca chiar în noaptea asta.

— Ne părăsiţi? zise băiatul cu durere.

— Numai pentru câteva zile, prietene. Haide, grăbeşte-te.

Băiatul se apucă de treabă.

Edouard stătea pe scaun fără să se mişte şi aproape fără să respire. Ai fi zis că e un cadavru rămas cu ochii deschişi.

După câteva minute îşi scoase din buzunar blocnotesul şi începu să scrie cu creionul.

Umplu trei foi, le smulse, le puse în plic şi îl chemă pe Pierre, servitorul hotelului.

Edouard era stăpânit acum de acel calm artificial a cărui vedere te înspăimântă.

— Această scrisoare trebuie dusă imediat la adresa ei, zise el.

— Voi alerga... începu băiatul.

— Nu, vom întârzia cu valizele... Dă-o unuia dintre camarazii tăi şi spune-i să se ducă în piaţa Regală, la reşedinţa domnului Roussel... Va cere să vorbească cu François, valetul de cameră, şi îi va înmâna scrisoarea spunându-i că este foarte grăbit.

Pierre vru să iasă; Edouard îl rechemă.

— În cât timp se ajunge de aici până în piaţa Regală?

— În zece minute în pas de voie, în cinci minute la galop, răspunse Pierre.

— Să nu facă mai mult de cinci, zise Edouard, a cărui voce se stingea de parcă ar fi simţit la inimă o bruscă slăbiciune.

Rămas singur, se ridică şi traversă camera clătinându-se. Se sprijini de mobile.

Când ajunse în faţa secreterului era epuizat.

Încercă totuşi să pună ordine în hârtiile împrăştiate pe policioare: mişcându-le descoperi patul unui pistolet.

Un fulger de viaţă îi lumină parcă fruntea; îşi îndreptă talia, mâna încetă să-i mai tremure şi ochii îi străluciră.

Apucă arma şi o strânse la piept cu un gest convulsiv.

— O secundă!... şopti el, tortura mea s-a sfârşit... Jignirea, jignirea cruntă nu-mi va mai arde obrazul... mă voi odihni!

Mâna mişcă instinctiv cocoşul pistoletului.

— Sufăr prea mult!... gândi el cu voce tare, şi e prea multă vreme de când sufăr!

Pistoletul era încărcat şi degetul căpitanului se aşeză pe trăgaci.

În acel moment, pe strada Boucherat, deja pustie, domnea o tăcere desăvârşită.

Pierre nu mai era în camera vecină; nimic nu putea să-l oprească pe acest disperat care îşi pierdea capul şi care îşi uzase, într-o luptă zdrobitoare, ultimele resturi de forţă.

Uneori ziarele povestesc astfel de fapte ciudate.

Nu de mult am citit istoria unei sinucideri din cauza fricii de duel; şi mulţi oameni au râs, găsind anecdota curioasă şi amintindu-şi involuntar de acea snoavă populară şi fantastică: Gribouille care se aruncă în apă de frica ploii.

Şi totuşi nimeni nu era acolo să scruteze în ultimul moment acel suflet rănit. De cele mai multe ori aparenţa este atât de departe de realitate! Cine ar putea să ghicească secretul ultimei angoase şi al supremei nebunii?

Dacă pistolul lui Edouard ar fi funcţionat în mâinile lui, s-ar fi scris că se sinucisese pentru că îi fusese frică: cu cât un lucru e mai ciudat, cu atât găseşte mai multă crezare.

Flecarii limbii şi flecarii condeiului ar fi făcut o mulţime de comentarii opt zile încheiate.

Şi oare nu asta este, vai! soarta tuturor nefericirilor care depăşesc limita comună a mizeriei omeneşti: să servească drept subiect, vreme de o săptămână, limbuţiei proştilor?

Dar când nu e nimeni să oprească mâna nenorocitului copleşit de ameţeală, rămâne Dumnezeu.

Privirea lui Simon întâlni crucifixul suspendat deasupra

draperiei negre, şi pistoletul îi scăpă printre degete.

Vă spun: te omori de ciudă sau lovit de o zi nefericită, dar cei care au avut forţa să sufere multă vreme şi crunt, rămân la postul lor în viaţă.

Martirii nu se sinucid.

Pentru că ultima speranţă a martirului este în afara acestei lumi, iar sinuciderea ar nimici această speranţă.

Ne numărăm printre cei ce acuză de laşitate pe nefericitul care caută un refugiu în moarte; ne numărăm printre cei ce decretează drept curajospe nenorocitul care respinge moartea propice şi rămâne în picioare în faţa sorţii lui.

Edouard îngenunche în faţa crucifixului şi se rugă.

După ce se rugă, luă pistolul, îl puse într-unul din sertarele secreterului şi aruncă cheia sertarului încuiat pe fereastră.

2

— A plecat să vă ducă scrisoarea, domnule Edcuard, zise Pierre prin uşa întredeschisă. Nu aveţi nevoie de mine?

— Termini bagajele... răspunse Edouard, După *aceea* vei

pune să fie încărcate într-o birjă şi mă vei anunţa.

Pierre ezită, apoi deschise larg uşa.

— Unde vă duceţi aşa, domnule Edouard? zise el cu timiditate.

Căpitanul se uita la el fără să-l vadă.

— Nu ştiu, răspunse el. Grăbeşte-te

Pierre clătină din cap şi plecă.

Căpitanul se uită la ceas.

— În cinci minute, murmură el; Louise n-o să mă mai dispreţuiască!

Acum era în picioare, în faţa draperiei negre care cădea de la tavan până la podea.

Trase uşor de ea într-o parte şi scoase la iveală un fel de trofeu, compus dintr-un costum de căpitan de dragoni, doi epoleţi, o sabie şi o decoraţie.

Şi rămase în contemplaţie, copleşit de o emoţie tristă.

Parcă i se arăta fantoma tinereţii lui fericite.

O revăzu pe toată într-o clipă, stăpânindu-şi lacrimile care ar fi vrut să ţâşnească: pe buze i se aşternu un zâmbet melancolic.

Suferinţa îi acorda un scurt răgaz; se bucura în sufletul lui de acel vis care îi înapoia fericirea nepăsătoare din trecut.

Cei care au trăit descurajarea ştiu că aceste miraje ale amintirii sunt cu atât mai strălucitoare cu cât noaptea disperării în care se ivesc este mai sinistră şi mai sumbră.

Căpitanul Simon se vedea copil la liceul organizat milităreşte, unde totul vorbea de curaj şi de glorie; resimţea ca o consecinţă, şi cu o intensitate necunoscută de atâta vreme, acea primă pasiune a vieţii lui: dragostea pentru luptă, dorinţa impetuoasă de a se distinge cu preţul vieţii şi de a se ameţi de mirosul prafului de puşcă.

Toată lumea era aşa în jurul lui, îşi amintea bine asta: zgomotele războiului peste zidurile paşnice ale liceului

Toţi copiii, toţi prietenii lui voiau să se facă mari pentru a avea înălţimea unui soldat, voiau să se facă voinici ca să ducă muscheta şi să zăngăne sabia.

Dar toţi aceştia pe care îi uitase de atâţia ani, şi cărora le revedea pe neaşteptate, la acel ceas, blondele capete surâzătoare, toţi aceştia, prietenii lui de colegiu, aveau părinţi care veneau să-i vadă.

Oh! ce mai jinduia şi Simon după acea bucurie a colegilor lui care alergau să-şi îmbrăţişeze mamele!

Din nenorocire el, Simon, nu avea mamă, nu avea nici tată!... căci un glonţ austriac străpunsese pieptul maiorului în primele lupte ale Republicii.

Simon era singur; nimeni nu venea să-l vadă, şi asta îl făcea să fie trist în mijlocul celorlalţi copii veseli.

Într-o zi, oh! frumoasă zi! un bărbat a venit la colegiu şi a întrebat de Simon.

Era un militar, un ofiţer, cu o prestanţă bărbătească, o faţă sinceră şi mândră, care nu purta decât umilii epoleţi de sublocotenent, dar care îi păru lui Simon mai important decât un general de armată.

El veni în curte printre elevi, şi când îi fu arătat Simon, îl luă în braţe plângând.

— Tatăl tău era tatăl meu, şi tu eşti fiul meu, îi zise el brusc, pentru că îi era ruşine că plângea aşa în faţa tuturor. Ce-am spus, aşa rămâne. Munceşte cu sârg, distrează-te bine, şi, aminteşte-ţi că ai un prieten.

Când sosi joia, ziua de ieşire, Simon, care era obişnuit să rămână foarte trist la colegiu împreună cu cei părăsiţi, se sculă odată cu zorile, radiind de fericire.

Îşi puse uniforma nouă şi simţi acea bucurie de sărmană pasăre care îşi ia în sfârşit zborul.

Simon se plimbă toată ziua la braţul unui mândru ofiţer care îl făcu să râdă în hohote, dar să şi plângă în hohote, vorbindu-i de nobilul şi nefericitul lui tată.

Simţea prea bine, chiar de acum că îl va iubi pe locotenentul Gontault de parcă ar fi fost fiul lui adevărat; şi mai simţea că locotenentul Gontault îl iubea deja ca şi cum ar fi fost tatăl lui bun.

Se întorsese la colegiu: munci *serios,* se distră bine, căci mai dobândise parcă o viaţă şi în suflet îi încolţea speranţa.

După colegiu, şcoala. Gontault nu-l părăsea. Epoleţii se schimbaseră: era locotenent. Simon îl văzu devenind căpitan.

Şi, de fiecare dată când Gontault înainta în grad, Simon era fericit de parcă el ar fi fost promovat.

Avu şi el epoleţii lui aşa de mult doriţi! Şi Gontault, care era maior, îl îmbrăţişă cu lacrimi în ochi.

Gontault nu-l scăpă din ochi la prima bătălie şi îl privi cu îngrijorare când înfruntă cu curaj prima salvă de mitralii; Gontault îi făcu semn din cap şi îi trimise de departe o sărutare.

Pe acest drum pe care se întrecea în visul lui, peste tot îl regăsea pe Gontault, prietenul tandru, protectorul, părintele!

Fericirea şi tristeţea, Gontault Împărţea totul cu el.

Şi deodată îl întâlnea iar, dar de data asta pentru ultima

oară.

Râsete de ameţeală, nebunie, pahare răsunând pe marmura meselor, săbii cochete sunând la inelul strălucitor al centironului; apoi se făcea noapte, un loc trist, tăcut, singuratic; apoi iar un fel de ameţeală, un strigăt care sfâşia sufletul, şi un cadavru zăcând în mijlocul drumului.

Simon simţi o sudoare rece la tâmple; rămase năucit, de parcă lugubra dramă s-ar fi petrecut chiar în acel moment.

Timpul scurs dispărea; era acum în faţa acelui hazard teribil care făcuse din el *o* fiinţă blestemată.

Se ridică încet fără să tresară, căci avusese de nenumărate ori acest vis care începea vesel şi se termina trist.

Privi iar la trofeu.

— N-am să vă mai iau după mine de data asta, sărmanele mele amintiri!... murmură el în sfârşit, căci aş fi prea slab în faţa voastră, acum când am pierdut ultima speranţă!

Părea că o dorinţă de copil îl împinge să atingă epoleţii înnegriţi de praf, decoraţia atât de iubită şi mânerul întunecat al săbiei.

Inima îi bătea cu putere; sângele îi năvălea în obraji.

— Da... da... gândi el; toate acestea eram eu – viaţa, speranţa, viitorul!... Viaţa mea era **foarte** frumoasă, speranţele foarte mari şi viitorul **plin** de promisiuni sigure! Acum, insulta, dispreţul, ruşinea... de parcă aş purta pe frunte un semn care spune tuturor: Loveşte, nu poate să se apere!... O! crima a fost mare, dar cât de crudă este pedeapsa, Dumnezeule!

Vocea îi deveni sacadată, iar zâmbetul resemnat era plin de amărăciune.

— Smintit!... smintit! spuse el de două ori îm**preunându-şi mâinile crispate, nu era încă destul de pe**depsit?... Am vrut să fac precum ceilalţi oameni, am vrut să uit, am vrut să iubesc... şi Dumnezeu s-a mâniat pe mine văzând că îi încalc hotărârea... Mă prăbuşesc din nou, fulgerat, în adâncul angoasei mele!

Trase perdeaua neagră, care acoperi din nou trofeul, şi începu să se plimbe prin cameră cu paşi lenţi.

— E mai bine aşa, zise el cu ton ferm, e mai bine pentru Louise... Voi părăsi din nou Franţa, şi nu va mai auzi de mine... mă va uita... numai eu îmi voi aminti şi voi suferi.

— Scrisoarea domnului a ajuns la destinaţie, zise Pierre din uşă, bagajele sunt făcute şi încărcate.

— Bine... răspunse Simon, care se trezi brusc din visare.

Sunt gata, le urmez.

— Ascultă, Pierre, reluă el apropiindu-se de servitor, eşti un om cinstit şi am încredere în tine... Acolo, în spatele acelei draperii negre, se găsesc obiecte pe care le-am moştenit...

Ezită şi vocea îi tremură fără voia lui.

— Este uniforma, sabia şi decoraţia unui om pe care niciodată... Pune-le într-un loc sigur, Pierre, şi, când mă voi întoarce, mi le vei înapoia.

— Cât despre asta, răspunse servitorul, voi avea mare grijă, domnule Edouard.

Dacă nu mă mai întorc, reluă artistul, ştii că nimeni nu e sigur de ziua de mâine... te vei duce la domnişoara Roussel, dacă va mai purta acest nume, şi i le vei încredinţa... Şi ea îl iubea pe bărbatul care a purtat această uniformă, această sabie şi această decoraţie.

— Şi dacă domnişoara Roussel va fi măritată? întrebă Pierre.

Artistul, care îşi lega într-un teanc hârtiile tresări şi fu nevoit să se sprijine de zid.

— Epoleţii sunt de argint, zise el, decoraţia de aur... sabia valorează şi ea ceva... Ce importanţă mai au amintirile unui om de care nimeni nu se mai interesează?

Căpitanul suspină adânc şi sfârşi făcând un efort ca să pară vesel.

— Prietene Pierre, vei vinde toate astea unui negustor de vechituri şi vei bea în sănătatea mea.

În acelaşi timp îi puse în mână pachetul cu hârtii şi îi ordonă să-l ducă la trăsură.

— Haide, murmură el –, privind de jur împrejur, prin cameră, ca pentru a spune un ultim adio obiectelor pe care le lăsa acolo, am fost fericit aici... mi-am făcut vise frumoase... dar trezirea a fost prea dură: nu trebuie să mai adorm niciodată!

Se îndreptă spre uşă cu un pas sigur, ca un om care a luat o hotărâre irevocabilă.

— Pot pleca... gândi el. Acum îmi ştie secretul, înţelege că am nevoie de mai mult curaj să-mi îndeplinesc datoria decât să-mi risc de o mie de ori viaţa... aici nu mai am nimic de făcut.

Deschise uşa şi, trecând prin camera vecină, auzi un pas grăbit şi uşor care urca treptele scării.

Inima ghiceşte. Căpitanul Simon se opri de parcă o forţă supraomenească l-ar fi ţintuit de sol. Bucuria şi durerea îi stăpâneau sufletul. O bucurie imensă care se dovedi mai puternică decât durerea.

— Nu trebuia să-i scriu! murmurară buzele lui.

Se minţea singur. Inima îi tresălta de bucurie şi recunoştinţă.

Louise pătrunse în încăpere şi îl prinse de mâini fără să vorbească.

Mai purta încă toaleta de bal; îşi pusese doar o mantilă neagră pe umeri; părul desfăcut cădea în voie şi păstra în buclele risipite frânturi din coroniţa de flori. Era palidă şi ochii înroşiţi trădau urmele lacrimilor.

Edouard rămase fără grai.

— Nu vreau să pleci, domnule, zise Louise.

— N-aţi primit scrisoarea mea?... zise Eduard.

— Am primit-o, răspunse tânăra, dar era inutilă.

— Nicio clipă... adăugă ea ridicându-şi frumoasa frunte cu mândrie, nicio singură clipă nu m-am îndoit de dumneata!

Două lacrimi, pe care durerea nu le putuse smulge ochilor lui Edouard, i se rostogoliră lent pe obraji.

Apăsă mâinile tinerei pe Inima lui şi şopti:

Oh! mulţumesc... mulţumesc, domnişoară!

Louise, care părea că măsoară cu o privire atentă profunzimea emoţiei lui, avu un zâmbet de mândrie.

Îl voi convinge! îşi zise ea în gând.

— Domnul Edouard va pleca totuşi?... întrebă Pierre de pe ultima treaptă a scării, cu o nuanţă de ironie veselă în glas.

Bunul băiat aprecia lucrurile în felul său. Credea că nu era vorba decât de o ceartă amoroasă şi că prezenţa tinerei avea să schimbe mai mult ca sigur deznodământul. Această părere fu confirmată de Louise, care îşi aşeză mâna pe gura căpitanului pentru a-l împiedica să vorbească.

— Domnul Edouard nu mai pleacă! spuse ea.

— Perfect!... exclamă Pierre. şi coborî scara fredonând.

FUGA

1

După ce Pierre, servitorul hotelului, plecă, Louise nu-şi retrase mâna care acoperea gura căpitanului.

Îl privea cu spaimă, de parcă s-ar fi temut de un refuz definitiv ce ar fi putut să-şi facă loc prin plăpânda barieră a degetelor ei.

— Taci, Edouard!... zise ea repede. Înainte de orice trebuie să ştii de ce am venit singură la această oră la dumneata acasă! De ce am înfruntat reproşurile tatălui meu şi vorbele lumii... căci îţi spun, Edouard, ştiu bine la ce mă expune demersul meu.

— Domnişoară... vru să o întrerupă căpitanul.

Un gest rugător al tinerei îl împiedică să vorbească. Louise continuă cu o voce brusc schimbată.

— Am venit să văd dacă mă iubeşti, Edouard... am venit să văd dacă m-ai înşelat... Am venit să-ţi spun că am crezut în jurămintele tale şi că te iubesc... Am venit să-ţi spun: Edouard, dacă pleci, vei lăsa în urma ta o moartă!

Se uita la Edouard cu ochii ei mari şi umezi şi adevărul

dragostei răsuna în vorbele ei.

Căpitanul o privea în extaz.

— Dumnezeule! Dumnezeule!... se bâlbâi el, ar fi o bucurie cerească!

Apoi adăugă, înarmându-se pentru lupta pe care o presimţea mai teribilă decât toate celelalte.

— Louise, n-ai citit bine scrisoarea mea... Dacă ai citit-o, n-ai înţeles-o. Insulta care este aici, pe obrazul meu, trebuie s-o păstrez... Dumnezeu mi-e martor că te iubesc, Louise, că nu te-am înşelat... Dar dragostea mea murdăreşte şi aduce nenorocire... Dacă ţi-am spus adio pentru totdeauna, vai! am făcut-o pentru că te iubesc!

Louise nu se aştepta să înfrângă de la primul asalt hotărârea căpitanului; îşi închipuia că va trebui să facă un lung efort, dar, în definitiv, se credea sigură de izbândă, altfel nu ar fi venit.

Ceea ce se petrecea nu o descuraja deloc. Avea încredere, ca toate femeile, în maxima: „Discută, deci va ceda”.

De altfel, Simon avea dreptate să creadă că Louise nu înţelesese tot ce voia să spună în scrisoarea lui.

În acea scrisoare, căpitanul povestea, doar în câteva rânduri, îngrozitoarea istorie a venirii şi a crimei săvârşite.

Această relatare, făcută în grabă, fusese parcursă de ea dintr-o privire, Louise fusese frapată, dar un sentiment de bucurie se amestecase cu durerea ei.

În acea relatare, trebuie să o spunem, văzuse mai cu seamă o scuză valabilă pentru comportarea celui pe care îl iubea.

În sfârşit, Louise nu era decât o fată tânără, şi nu putea să aprecieze aşa, de la început şi fără să se gândească, gravitatea, caracterul serios, dacă ne putem exprima astfel, al acestei cumplite penitenţe pe care şi-o impusese căpitanul Simon.

Vom adăuga, ca să explicăm în treacăt o anomalie aparentă, că scrisoarea lui Simon nu dezvăluia nimic Louisei dincolo de conţinutul ei. Louise ignora complet toate faptele care erau relatate acolo.

Cu toate că acea lugubră istorie din vechiul cimitir al celestinilor se petrecuse sub ferestrele tatălui ei, niciodată doamna Dubreuil nu-i spusese o vorbă, din pricina bietei Hortense.

Louise tăcuse, căutând punctul vulnerabil unde ar fi putut să dea lovitura decisivă. Abia de o oră ştia cât de mult îl iubea.

Edouard păstra şi el tăcerea. Îşi spunea:

— Şi eu care credeam că ştiu ce înseamnă să suferi!

Ce însemnau, într-adevăr, gândurile lui triste, durerea, remuşcările şi chiar sfâşietoarea rană a orgoliului strivit de ofensă, pe lângă ce simţea în acel moment?

Era aşa de frumoasă, această biată copilă care venea să-i ceară în genunchi fericirea! iar el o iubea cu o dragoste atât de înflăcărată şi de profundă!

Inima lui sfâşiată sângera; dar voinţa nu-i slăbea defel.

— Dumnezeule, zise Louise, a fost un eveniment îngrozitor, Edouard... Dar nu ştiai… exagerezi o greşeală involuntară...

— O greşeală!... repetă căpitanul cu amărăciune.

— O greşeală pe care ai ispăşit-o deja… şi încă prea mult!… Dacă ai şti tot ce am auzit eu de o oră!

— Despre mine?... zise Edouard cu o voce resemnată. Ghicesc, domnişoară, şi de aceea plec.

— Dar ar fi mai bine să rămâi, izbucni Louise, a cărei privire îndărătnică fu luminată de un fulger, să-l pedepseşti pe calomniatori şi pe laşi.

Căpitanul lăsă capul în jos.

— Ah! continuă Louise cu uimire, sunt sigură că şi tatăl dumitale ţi-ar vorbi aşa cum fac eu!

— Dumnezeu şi eu mi-au auzit jurământul… răspunse

căpitanul, care îşi încrucişă braţele pe piept.

Louise făcu un gest de nerăbdare.

— E frumos!... zise ea, e nobil!... dar ascultă Edouard, nu mai eşti singur pe lume... îmi datorezi şi mie ceva, mie, logodnica dumitale... pe care acest demers mă face aproape soţia dumitale... mie, care vin să te rog în genunchi să-ţi reiei în faţa tuturor onoarea, care acum este şi a mea.

— Numai soţia împarte imfamia cu cel care îi este soţ, zise Edouard cu o voce tremurătoare; Louise, nu-mi vei purta niciodată numele.

Louise ridică capul drept.

— Ai milă! continuă căpitanul, care părea la capătul puterilor; gura lumii, acea batjocură neîncetată şi crudă, ne desparte acum pentru totdeauna. Nu pot, nu vreau să-ţi dau partea ta din povara de mizerie cu care mă apasă crima săvârşită... Nu mă mai ruga, oh! te conjur; rugăminţile tale îmi fac prea mult rău!... Louise, Dumnezeu mi-e martor că eşti totul pentru mine; niciodată nu ţi-am spus, niciodată nu vei şti cât de înrobită ţi-e inima mea! Dar îţi datorez singurele clipe de linişte şi fericire pe care le-am avut de ani de zile – şi pentru această linişte aşa de scumpă, pentru această fericire care va fi amintirea

întregii mele vieţi, eu să-ţi pun pe umeri greşeala şi suferinţa mea!

— Nu! o! nu! reluă el cu un accent ferm. Ridicând fruntea, asta e ultima mea greşeală! Trebuie să trăiesc singur, fără prieteni, fără soţie... căci prietenul ar roşi pentru mine, Louise, şi dacă un bărbat mi-ar insulta soţia, n-aş putea nici s-o apăr, nici s-o răzbun.

Louise îşi ascunse în mâini faţa scăldată de lacrimi.

— Nu te cunoşteam, Edouard, îngână ea; da, ai dreptate... trebuie să pleci, trebuie să pleci!...

Şi mai înainte ca acesta să-i fi putut răspunde, adăugă cuprinsă de un elan de entuziasm irezistibil:

— Dar nu vei pleca singur... Edouard, te voi urma cu siguranţă, chiar şi fără voia dumitale!...

Căpitanul îşi duse amândouă mâinile la inima care ceda...

— Te voi urma, repetă tânăra, pentru mine ai primit această insultă, eu trebuie să repar... Ah! te rog, lasă-mă să-i arăt tatălui meu scrisoarea dumitale... generalului care este bun şi mă iubeşte... mă vor aproba, sunt sigură, mă vor binecuvânta... Edouard, Edouard, nu mă respinge; vreau să mă devotez dumitale, să te urmez totdeauna, să te urmez peste tot... Dacă în Viaţa dumitale rătăcitoare,

vei avea de suportat încă o jignire „ei bine, te voi consola, eu, care cunosc ispăşirea dumitale sublimă... Dacă va trebui iarăşi să fugim, vom fugi împreună... Spune, Edouard, vrei să-mi încredinţezi această nobilă şi sfântă misiune? vrei să fiu soţia dumitale?

Avea mâinile împreunate şi frumoşii ei ochi inundaţi de Lacrimi, implorau ca pe o milă supremă răspunsul lui Edouard.

Acesta simţi cum îi moare curajul.

— O, nu mă tenta!... zise el, mi se pare că-mi vorbeşte îngerul milei. Îndurare! Inima mea slabă în faţa dumitale... îţi cer îndurare!

— Şi eu, izbucni Louise, care se crezu victorioasă şi voia să dea ultima lovitură, şi eu îţi cer îndurare, Edouard... căci mă forţezi să-ţi spun, ceea ce iei drept abnegaţie nu este decât dragoste... Pentru mine, numai pentru mine te rog!

Căpitanul o privea cu o admiraţie extatică. Mâinile lor se împreunară şi Louise îşi sprijini fruntea de cea a lui Edouard.

— Trebuie s-o înşel... gândi el cuprins de o mare nelinişte.

— Ei bine... murmură el.

— Accepţi? îl întrerupse tânăra ameţită de bucurie.

— Du-te Louise... şi arată scrisoarea mea tatălui dumitale.

Louise se repezi spre uşă.

— Pe curând, Edouard, strigă ea. Ah! crede-mă, încă putem fi fericiţi!

— Pe curând... repetă Edouard cu o voce înăbuşită.

Ea ieşi. Căpitanul îşi lovi fruntea cu disperare.

Se întoarse în dormitor şi se aşeză la secreter.

— Să pun să descarce trăsura, nu-i aşa, domnule Edouard? întrebă bunul Pierre care îşi arăta capul la uşă.

— Aşteaptă! răspunse căpitanul. Voi coborî şi îţi voi spune ce ai de făcut.

— Mă iubeşte mult! gândi el, în vreme ce pana alerga pe hârtie. Îi datorez acest sacrificiu.

Se ridică, lăsând un bilet deschis pe tăblia secreterului.

— Haide, zise el, cu calmul artificial al disperării, mare a fost ultima bucurie a inimii mele!

Coborî repede scara şi portiera trăsurii se auzi închizându-se în urma lui.

2

În vremea aceasta, Louise alerga, foarte fericită, spre

piaţa Regală.

Avea inima uşoară şi lacrimi de bucurie îi umezeau ochii. Obţinuse victoria! Şi ce mult o iubea Edouard al ei!

Câtă fericire avea să-i dea pentru toate suferinţele îndurate!

În câteva minute se găsea la capătul străzii Saint Louis; dar, ajunsă aici, fu obligată să facă un ocol, pentru că mica stradă Echarpe, prin care se pătrundea în piaţa Regală, era literalmente plină.

Vreo 30 de tineri ce păreau ameţiţi de băutură făceau mare scandal.

Fiecare dintre aceşti tineri purta un instrument cu care făcea gălăgie.

Aveau de toate, de la clasicul vătrai, până la cratiţă, grătare şi căldări...

Louise se trase în lături ca să lase calea liberă acestei trupe de nebuni, şi nu dădu nicio semnificaţie întâlnirii cu ei.

Avea inima prea plină ca să asculte ce spuneau acei gălăgioşi.

Refrenul lor, urlat de-ţi spărgeau timpanele, îi alunecă pe lângă urechi precum un bâzâit fără rost.

Totuşi, pe când veselia trupei se depărtase puţin de ea,

Louise crezu că distinge în mijlocul concertului vocea groasă a furnizorului Roussel.

Dar lucrul acesta i se păru atât de extravagant, încât nici măcar nu-şi întrerupse mersul.

Cortegiul se îndepărtă repetându-şi refrenul cântat pe melodia DRACUL CARE-ŞI BATE NEVASTA:

***Se** vor bate!*

Nu se vor bate!

Louise ajunse gâfâind la poarta casei, care rămăsese deschisă prin grija lui François.

Acestui om cumsecade îi înmânase scrisoarea trimisul căpitanului Simon, şi tot el o dusese tinerei sale stăpâne.

Louise, citind biletul, fusese prea impresionată ca să remarce aerul abătut şi trist al bietului François.

Iar acum, întorcându-se, îl zări foarte palid în vestibul şi îi zise:

— Nu te-am lăsat să dormi în seara asta, sărman prieten... Nu, mai am nevoie de tine, mergi să te odihneşti.

— O noapte în plus sau în minus petrecută fără să dorm, răspunse François cu o privire sumbră, nu e un motiv... Credeţi că se poate dormi, domnişoară Louise, când ai un ochi scos recent şi un braţ tăiat?

Louise crezu că nu auzise bine şi nu dădu nicio

importanţă acestor vorbe.

— De altfel, reluă François, prin casa noastră a trecut diavolul... Nu sunteţi singura care umblaţi pe afară la ora asta, domnişoară Louise. Nu ştiu ce s-a întâmplat, dar toată lumea umblă creanga în noaptea asta!

Louise era foarte sigură că va obţine o nouă victorie; îşi cunoştea puterea asupra furnizorului şi ştia cum să-l ia.

Urca scara şi se gândea cum să-i spună.

François venea după ea la o oarecare distanţă.

— Apăi, bodogăni el, dacă bancherul meu, perla oamenilor cinstiţi, n-ar fi spălat putina, i-aş fi închis eu gura stăpânului meu, în loc să-i dau un tată de familie la jupuit.

O regăsi pe Louise în acel mic salon unde se afla portretul Hortensei. Tânăra stătea nemişcată în faţa portretului.

Se vedea bine că îi fusese frică, căci pieptul îi tresălta cu repeziciune.

— Priveşte!... zise ea zărindu-l pe François şi arătându-i portretul mamei ei, nu-i aşa că zâmbeşte?

— Era o doamnă blândă şi bună, răspunse François; cât priveşte zâmbetul, asta nu i se întâmpla prea des...

Şi adăugă pentru sine:

— N-a avut noroc în căsătorie!... Cu un bărbat care are asemenea idei...

Îşi scutură braţul condamnat şi-şi trecu mâna peste ochiul pe care îl sacrificase.

Privirea Louisei părea ţintuită ca de o vrajă pe portretul mamei ei.

Pe vremuri, când era mică, doamna Dubreuil, ca să o facă să fie cuminte, o convinsese că portretul Hortensei zâmbea când fetiţa era cuminte şi se încrunta când greşea.

Tandreţea profundă, cultul pe care Louise îl hărăzise mamei sale, o făcuse să păstreze ceva din această superstiţie copilărească.

Ştia bine că un portret nu poate nici să zâmbească, nici să încrunte din sprâncene; dar acel pastel, în care retrăia încântătoarea făptură a mamei ei, era pentru ea un adevărat oracol.

După cum jocul luminii îi deschidea sau întuneca fizionomia, Louise îşi spunea:

— Voi fi fericită sau nefericită.

În seara aceea, lumina lămpii cădea direct pe tablou şi forma pe fruntea Hortensei un fel de blândă aureolă.

Hortense zâmbea, acesta era adevărul!

Louise îşi lipi mâinile de buze, îi trimise o dublă sărutare şi se repezi spre camera tatălui ei murmurând:

— Fericită! fericită!

François se aşeză la masa pe care se găsea lampa, căută o foaie de hârtie frumoasă, înmuie o pană în cerneală şi începu să scrie, fără prea multă pricepere şi cu o ortografie destul de încurcată, actul al cărui conţinut urmează:

„Subsemnatul declară că, în cazul în care domnul Roussel, care nu e îndemânatic, s-ar înşela şi i-ar zdrobi tot capul, în loc să-i scoată un ochi, înţelege prin aceasta să-şi facă testamentul.

Donez şi las moştenire cei 25 de ludovici...”

— Dar tata nu e acasă! exclamă Louise redevenind îngrijorată.

— Ei, domnişoară, răspunse François, care făcu o pauză după ultimul cuvânt, de când mă tot căznesc să vă spun!... Nu-l veţi găsi nici pe domnul, nici pe doamna, nici chiar pe general, care numai Dumnezeu ştie unde este!

Toate acestea se petrecuseră în foarte puţin timp, căci ofiţeraşii, funcţionari sfrijiţi şi bătrânii nebuni care

plănuiseră să-i facă tărăboi artistului, poltronului, urlau încă pe strada Franes-Bourgeois.

Nu mai e nevoie să spunem că aceasta era drăguţa trupă pe care Louise o întâlnise în colţul pieţii Regale, şi Roussel îşi oferise cu generozitate bucătăria spre a fi „Jefuită” de veselii lui prieteni; zdrăngănea el însuşi o căldare imensă, în vreme ce înspăimântătorul Descharmilles purta în bandulieră vechea chitară a doamnei Dubreuil.

Distracţia promitea să fie completă. Cum aveau timp berechet, Descharmilles hotărî să meargă să-i trezească pe chimistul Balourmel şi pe PoLydore, care locuiau în acelaşi cartier; trupa nici nu cerea mai mult.

Roussel deschise marşul lansând faimosul refren:

— „Se *va bate! nu se va bate!”*

Şi toată strada a fost trezită de tămbălăul cel mai strident pe care vreun cetăţean din cartierul Marais îl auzise vreodată în coşmarurile lui. Balourmel făcu pe surdul, pentru că îi trecu prin gând că poate i se va vorbi iar de cele trei livre şi zece bănuţi; Polydore, dimpotrivă. Acesta urma reţeta doamnei Lorenca Sephora din GIL BLAS, şi se odihnea între două bucăţi de carne luate de la şalele unui viţel, ca să-şi păstreze prospeţimea. Aşadar,

Polydore, poznaş din fire, nu ezită să se scoale şi să-şi dea bucuros concursul susţinând partitura de tigaie.

— La asalt! strigă Roussel cu o voce care făcu să se cutremure geamurile cartierului, pentru că mâine trebuie să-mi risc viaţa, să facem cel puţin o farsă bună în noaptea asta!

Involuntar compara curajul rece pe care îl arăta în ajunul luptei teribile ce urma să o dea împotriva necunoscutului (al cărui nume trebuia să rămână veşnic un mister), cu nepăsarea istorică a lui Napolion în bivuacul de la Austerlitz.

3

Abia trecuseră zece minute de când Simon părăsise hotelul în urma Louisei, când un bătrân cu mustăţi albe se prezentă la portar şi întrebă de domnul Edouard.

Portarul, care nu fusese anunţat de plecarea tânărului, îl lăsă să urce.

Bătrânul purta un-costum de burghez, dar se cunoştea cu uşurinţă că era un militar. Acesta privi în jurul lui în camera de la intrare şi pronunţă numele lui Simon cu voce tare.

Bineînţeles că nu-i răspunse nimeni.

— Nenorocitul!... murmură bătrânul, ale cărui trăsături exprimau o tristeţe severă, trebuie totuşi să-l văd!... Poate va auzi din nou glasul onoarei...

— Dar se poate schimba omul în aşa măsură, Dumnezeule mare? se întrerupse bătrânul. El care era bravul bravilor!

— Drăcia dracului!... strigă deodată noul venit cu o mare mânie, n-o să-mi scape, şi se va bate vrând nevrând.

Strigă iar:

— Simon!... domnule Edouard! drăcia dracului! dacă preferi numele tău nou.

Apoi, cum tot nu răspundea nimeni, deschise uşa celei de a doua camere. Sprâncenele i se încruntară cu asprime.

— O! o!... făcu el cu un gest de energică reprobare, comodele deschise, efectele ridicate... plecare nocturnă...

o derută...

Îşi trecu mâna peste frunte.

— Ah! este deci adevărat! reluă el lăsând să-i cadă capul pe piept. Eu nu voiam să cred. Simon e un laş!... Atât de laş încât a fugit cu o palmă pe obraz!

— Edouard! Edouard! se auzi în acel moment vocea Louisei în camera vecină. Generalul tresări şi mâna lui

căută maşinal sabia.

Bănui o infamie în plus.

— N-am găsit pe nimeni, continuă tânăra, care deschise uşa şi intră. Văzându-l pe bătrân, scoase un strigăt de bucurie.

— Domnul fie lăudat! zise ea... generalul!... Suntem salvaţi!

Alergă la el, ţinând în mână scrisoarea lui Edouard.

— Citeşte, bunule prieten, citeşte!... adăugă ea; apoi îţi voi explica...

Dar generalul nu era dispus să răspundă la mângâierile ei.

— Ce cauţi aici? o întrebă el brusc.

— Citeşte, repetă Louise... Îţi spun să citeşti repede!

Şi, cum generalul stătea cu braţele încrucişate pe piept, adăugă lovind mânioasă cu piciorul în podea;

— O! dar citeşte, domnule!

Generalul luă în sfârşit scrisoarea.

După prima privire pe care o aruncă asupra hârtiei mâinile îi căzură şi se dădu mai mulţi paşi înapoi.

— De la Simon! murmură el, şi începu să citească cu aviditate.

Pe măsură ce citea, sudoarea îi curgea de pe frunte şi

mâinile începură să-i tremure.

— ... Mi-am rupt sabia încă udă de sânge, pronunţă el cu voce tare terminând scrisoarea. În prezenţa lui Dumnezeu şi a tatălui meu mort, jur să nu mă mai ating vreodată de vreo armă!...

Generalul se sprijini de Louise, care îl privea cu aviditate.

— Ei bine! zise ea, ei bine!... Vezi că Edouard nu e un laş?

— Un laş!... repetă Gontault, care se înălţă cât era de lung. Cine spune asta?

Bătrânul avea privirea puţin rătăcită.

— Oh! bietul băiat!... bietul copil!... Credeam că nu mai am lacrimi... El, aşa de strălucit, aşa de nestăpânit!... Vreme de nouă ani întregi, insultele, dispreţul!... Oh!... bietul meu Simon!

Louise, care se îndepărtase, se uită la el cu un aer îngrijorat.

Generalul reciti scrisoarea.

— Şi se pare că acest Peyran ştia toate astea! murmură el mototolind hârtia cu furie. Ticălosul îl insulta mergând la sigur!... Ah! pe viaţa mea! cum să-l pedepsesc pe acest infam?

— Bunule prieten, zise Louise cu timiditate. Pe Edouard eşti supărat?

Generalul păru că se trezeşte dintr-un vis.

— Apropie-te, zise el cu un ton brusc.

Tânăra se supuse tremurând.

— Îl iubeşti, nu-i aşa? o întrebă Gontault.

— Generale... răspunse Louise, care lăsă ochii în jos, dar pe care stinghereala nu o făcea deloc să mintă. Îl iubesc.

Gontault o ridică în braţe ca pe un fulg.

— Bine! bine! bine!... strigă el de trei ori. Dintre noi toţi, fata mea, numai tu eşti cea bună! Ai dreptate să-l iubeşti; ai avut dreptate să nu te îndoieşti de el.

Ochii i se ridicară spre cer fără să vrea în vreme ce gândea:

— Providenţa extraordinară!... Această unire visată de aşa de multă vreme!...

Generalul nu se explicase foarte clar, dar Louise îl vedea emoţionat şi era fericită.

— Bunule prieten, zise ea, vei vorbi tatălui meu pentru noi, nu-i aşa? Dar unde l-ai ascuns pe Edouard?

— Simon! strigă generalul, căruia îi revenea memoria. Nu mai era aici când am sosit.

Privirea înspăimântată a Louisei făcu înconjorul camerei.

Zări biletul deschis pe policioara secreterului şi se repezi la el.

— A plecat!... murmură ea cu deznădejde, scăpând hârtia din mână. Edouard a plecat!... Edouard îmi spune adio, adio pentru totdeauna!

SCANDALUL

1

Generalul culese de pe jos biletul care îi scăpase Louisei; mâinile îi tremurau aşa de tare încât nu reuşea să descifreze niciun cuvânt.

— Ei bine, murmură el disperat, dar încercând să se stăpânească, vom alerga... îl vom găsi!

Louise se nărui pe un scaun.

— Nu mai este timp! zise ea printre lacrimi. Oh! şi-a luat măsuri bune! îşi ascunde ţinta călătoriei... părăseşte Franţa şi nu vrea să-l urmez!

Generalul parcurgea camera cu paşi mari; ca totdeauna, emoţia se împletea cu mânia.

— Fir-ar dracul al dracului! bombăni el, nu se grăbeşte nimeni în felul ăsta! Nu putea să aştepte o jumătate de ceas?

— Ticălosul ăsta de Peyran!

Dacă l-ar fi avut în mână pe Peyran, Peyran ar fi păţit-o.

Traversă deodată camera în linie dreaptă şi se opri în faţa Louisei.

— Dar vorbeşte odată! strigă el cu mânie. N-ai putea să-mi spui cum să-mi regăsesc copilul, pe bietul şi scumpul meu Simon?

Louise, stupefiată, deschise ochii mari; îşi şterse lacrimile care îi împăienjeneau vederea.

— Auzi?... auzi?... repetă generalul.

— Copilul dumitale?... murmură Louise.

— Ei da! copilul meu, răspunse Gontault, care avea lacrimi în glas, copilul meu preaiubit! „Nimeni nu vrea să priceapă. Pentru mine murea puţin câte puţin, bietul Simon. Pe mine, pe mine credea că mă omorâse!

Louise se ridică dreaptă.

— O!... făcu ea cu o voce răguşită, pe dumneata!

Apoi îşi strânse pumnii şi adăugă printre dinţi:

— Fericirea era aici... şi Dumnezeu nu a vrut!... Edouard a plecat, a plecat pentru totdeauna.

Pe scară **izbucni cel** mai răsunător hohot de râs, în vreme ce o larmă ciudată începea să se audă în depărtare pe strada Boucherat.

O voce de femeie emoţionată şi iritată întrerupse marele hohot de râs.

— Doamna Dubreuil! şopti Gontault, care ciulise urechea.

Hohotul de râs continuă şi mai şi, desluşindu-şi pasul elefantin al lui Roussel, care făcea să scârţâie podeaua camerei vecine.

— Ah! ah! ah!... zicea el în mijlocul veseliei lui convulsive. Se va bate! nu se va bate!... Eu îmi amintesc de vechea mea condiţie de militar şi urc primul la asalt... Cât priveşte pe domnişoara Roussel, cumnată, te rog să arăţi mai mult calm... Sunt familii în care onoarea este aşa de ereditară încât... Pe scurt, nu-mi asurzi urechile!

Şi începu să bată pasul în ritmul unei melodii cunoscute, repetând:

— Se va bate!... nu se va bate!...

Generalul nu bănuia nici pe departe adevăratul motiv al prezenţei lui Roussel; credea că furnizorul venise după fiica lui, asta cu atât mai mult cu cât doamna Dubreuil îl însoţea.

Doamna Dubreuil fusese trezită de jefuirea bucătăriei; îşi cunoştea cumnatul ca pe un cal breaz; fără să ştie exact ce urma să se petreacă, avu o vagă teamă şi se îmbrăcă fără zgomot.

Când cortegiul scandalagiilor ieşi de la reşedinţa furnizorului, doamna Dubreuil făcu la fel.

Era o femie energică, care nu obişnuia să dea înapoi,

mai ales când era vorba să-i dea peste degete lui PAPA Roussel.

Doamna Dubreuil avea o vocaţie pronunţată pentru acest gen de exerciţiu.

Urmări un moment trupa descreieraţilor şi, ca să întrebuinţăm expresia energică a furnizorului, PUSE GHEARA pe Roussel atunci când cortegiul se întorcea pe strada Saint-Louis.

Roussel fu puţin tulburat, dar făcu haz de necaz şi exclamă:

— Cu cât sunt mai mulţi nebuni, cu atât hazul e mai mare!... Dacă vreţi, doamnă Dubreuil, vă vom da o chitară şi veţi fi de-a noastră!

Doamna Dubreuil ghicise de-acum totul.

Îl trase, pe Roussel înaintea cortegiului, care hoinărea zbierând, şi-l împinse vrând-nevrând spre strada Boucherat.

Roussel cânta; doamna Dubreuil îşi chinuia mintea să găsească un mijloc pentru a opri vacarmul.

Pe la mijlocul străzii Saint-Louis, o trăsură trecu pe lângă ei mergând în sens opus.

Aproape numaidecât, un strigăt puternic se auzi din rândurile mulţimii care venea după ei, şi doamna Dubreuil

văzu că trăsura fusese înconjurată.

Roussel se zbătu ca un diavol să se întoarcă.

— El e! el e!... strigă furnizorul. Mii de cartuşe, cumnată, îmi furi partea cea mai frumoasă a aventurii!

Dar forţa fu de partea doameni Dubreuil care reuşi să-l facă pe cumnatul ei să intre în hotelul unde locuia Simon.

Urcă scara fără să întâlnească pe nimeni şi intrară în prima cameră.

Roussel, plin de punch până în gât, văzând o uşă închisă, îşi luă elan, în ciuda doamnei Dubreuil care încerca să-l reţină, şi o deschise cu o puternică lovitură de picior.

La început nu o văzu decât pe Louise şi se dădu un pas înapoi.

— O! o!... făcu el cu oarecare uimire. Păi asta e ceva nou!

Dar îl recunoscu pe Gontault, care stătea în picioare în mijlocul camerei, şi seninătatea îi reveni.

— După cum vezi, cumnată, zise el cu un accent de triumf, minunatul nostru prieten este aici, lângă fiica mea... Nu ştiu de ce sunt aici, dar convenienţele sunt satisfăcute cu vârf şi îndesat... Asta e părerea mea.

Execută o piruetă greoaie şi începu să-şi facă vânt cu

fularul.

— Hi! hi! hi!... strigă el, ne vom zbengui! Ha! ha! ha! se va lupta! nu se va lupta!... Dar nu pricepeţi nimic, generale, aşa că trebuie să vă povestesc cum stă chestia...

— Cumnate... îl întrerupse doamna Dubreuil, care alergase la Louise, nu râde; mă vei face să-mi pierd capul!... Bietul tânăr!

— Închipuie-ţi, generale, adăugă ea întorcându-se spre Gontault, o infamie laşă.

— Ah! cumnată, îmi iei pâinea de la gură... Lasă-mă, te rog, să povestesc aventura... Se potriveşte mai bine cu un vechi milit... cu un bărbat, îşi luă el seama evitând să se uite la Gontault. Mii de cartuşe! e vorba de o datorie de onoare, iar dumneavoastră, femeile, nu înţelegeţi nimic din asta!

La aceste vorbe, Louise deveni numai urechi. Se apropie.

Generalul îşi zicea:

— Chiar dacă ar trebui să-i pun pe roate pe toţi curierii ministerului de război, toţi soldaţii şi toţi jandarmii, tot îl voi găsi!

— Închipuie-ţi, reluă Roussel, care se întrerupse pentru a râde iar, ţinându-şi cu importanţă pântecul, închipuie-ţi –

dar uite! îi auzi, nu e foarte nostim?

Doamna Dubreuil făcu un gest de mânie şi de milă. Larma se apropia şi strada Boucherat, de obicei atât de liniştită la acea oră, se umplu de tumult.

Era un adevărat scandal clasic, un scandal tipic imperiului, un scandal tipic pentru cartierul Marais, aproape un scandal de provincie!

Cratiţile, tingirile, vătraiele hârjâiau şi zdrăngăneau, în vreme ce corul executanţilor psalmodia în cadenţă;

— Se va bate? nu se va bate!

Bucuria lui Roussel atingea delirul.

— Cred că pot să mă laud, bâigui el, când! râsul epileptic îi permise să vorbească, cred că pot să mă laud că am o memorie din cale-afară de locală... Ei bine, nu-mi amintesc să mă fi distrat aşa vreodată!

Redevenea serios pentru a se admira pe el însuşi cu cea mai bună credinţă din lume.

— Şi toate astea în ajunul unei lupte înverşunate! adăugă el cu o voce dramatică. Tocmai aceste detalii ar trebui aduse la cunoştinţa publicului!...

Generalul, preocupat cum era, nu făcea nicio legătură între această escapadă grotescă şi absenţa lui Simon.

Pe Louise însă, acele zgomote şi acele huiduieli o loveau

drept în inimă.

Cu toate că îl credeau pe Edouard plecat de multă vreme, ceva îi spunea că aceste ofense îi erau adresate lui.

Începea să binecuvânteze plecarea, care cel puţin îl punea la adăpost de aceste noi suferinţe.

Generalul se ridică brusc.

— Îl voi avea mort sau viu!... zise el vorbind pentru sine.

făcu un pas spre uşă; doamna Dubreuil se aşeză în faţa lui şi îl opri.

— Generale, zise ea cu o emoţie care ar fi trebuit să fie pentru el o rază de lumină, rămâi, te rog, ca să împiedici o scenă barbară!

— Ta! ta! ta ta! făcu Roussel, ce mai fasoane!

— Au oprit trăsura... reluă doamna Dubreuil... au...

Louise se ridică în picioare palidă de tot.

— Scumpa mea doamnă Dubreuil, zise brusc generalul, iertaţi-mă dacă nu vă ascult aşa cum trebuie... E vorba în acest moment de fericirea celor pe care îi iubesc.)

Încercă să o ocolească.

— Lasă-l să plece, cumnată, spuse Roussel, generalul ştie foarte bine ce are de făcut.

— Mii de baionete!... adăugă pentru sine, dacă rămâne

aici nu ne vom distra... E un om care-ţi strică dispoziţia!

Scandalul ajunsese sub ferestrele hotelului, a cărui poartă se deschise cu zgomot.

Doamna Dubreuil nu voia să-l supere pe general. Louise interveni şi ea, şi Gontault simţi pe mână degetele reci ale fetei.

— Nu vezi că vin? murmură Louise cu o voce tremurătoare.

Gontault se uită la ea. Începea să înţeleagă, dar parcă fără să vrea.

— Aici! zise el ciulind urechea la zgomotul de afară. De ce aici?

— Ei drăcie! exclamă Roussel. Pentru că o ştergea cu trăsura şi-l readuc la domiciliu.

— Simon!... zise generalul, îndepărtându-le pe cele două femei cu un gest violent. De Simon vorbiţi?

Louise îşi lipi urechea de uşa în spatele căreia izbucneau strigăte.

— Vorbesc de bărbatul pălmuit, răspunse Roussel.

Gontault nu făcu decât un salt până la uşă şi o deschise.

— Gata!... îşi zise furnizorul dezolat. O să ne strice toată distracţia cu aerele şi frazele lui mari!

Când generalul deschise uşa, camera vecină era deja

invadată.

Peyran era în frunte; Simon venea după el, târât de vreo şase funcţionăraşi veseli nevoie mare, care se înverşunau pe lângă el cu atât mai vârtos cu cât erau siguri că nu vor fi pedepsiţi.

— Se va bate!... ziceau unii.

Pe faţa lui Simon se aşternuse o expresie de suferinţă cumplită care nu putea fi descrisă.

— Domnilor, spuse el cu o voce spartă, nu mă voi bate!

— Nu se va bate! repetă imediat corul.

Veselul Roussel începea să-şi strângă brăcinarul. Doamna Dubreuil o susţinea pe Louise, iar Peyran, care se găsea faţă în faţă cu generalul, stătea pe loc fără glas, fără nicio mişcare, de parcă ar fi dat cu ochii de capul Meduzei

Generalul ridică braţul; Peyran îndoi spatele.

Generalul îl apucă, de Pielea gâtului şi-l aruncă în lături ca pe un câine.

Între el şi noii sosiţi nu era decât Peyran.

Aceştia îl priviră şi se opriră.

Simon scoase un strigăt.

— Eu vă spun că se va bate! rosti Gontault, a cărui voce bubui ca un tunet.

Simon, pe care persecutorii îl eliberaseră, rămăsese

pironit locului, clătinându-se şi tremurând, un om care nu-şi credea ochilor.

Făcu trei paşi şi se opri în faţa generalului, prostit-şi copleşit parcă de o emoţie de nedescris.

Un zâmbet de copil îi lumina faţa; gura deschisă se mişca, dar nu avea glas.

Gontault, care făcea tot ce putea să-şi reţină lacrimile, deschise braţele şi Simon îşi lăsă capul pe pieptul lui.

— Ce dracu' înseamnă asta? gândi Roussel. Nu mă mai distrez!

Unul care se distra şi mai puţin era nefericitul de Peyran. Îşi freca într-un colţ ceafa învineţită şi căuta, fără să găsească, o cale să se eschiveze.

— Tată!... şopti Simon, cu mintea rătăcită de această bruscă fericire. Visez... tată!... tată!

— Tatăl lui! repetau scandalagii îngrijoraţi; generalul baron Reppen, tatăl lui!

Louise plângea, foarte fericită, în braţele celei de a doua mame.

Deodată Simon se îndreptă cât era de lung. Se desprinse din îmbrăţişarea generalului, fără să spună o vorbă, traversă camera şi smulse dintr-odată perdeaua neagră care atârna lângă crucifix. Stofa căzu sfâşiată.

Toţi văzură uniforma de căpitan de dragoni, epoleţii şi sabia.

Simon apucă sabia şi o sărută cu pasiune, ca Pe un vechi prieten regăsit.

Generalul se uită la el zâmbind.

— Într-o zi, spuse el cu o veselie care îl făcu pe Peyran să tremure de la picioare până la rădăcina părului, ţi-am promis că la nevoie îţi voi fi martor... Îţi aminteşti, Simon?

— Îmi amintesc, tată, răspunse tânărul căpitan, care se întorcea cu sabia în mână în mijlocul camerei.

Şi dacă aţi şti cât era de schimbat!...

— Gata, reluă Gontault, iată-te, căpitane; te recunosc... Vei recupera nouă ani de suferinţă!

— Doamnelor, adăugă el schimbând tonul, vă rog să vă retrageţi... Domnilor, fiţi buni şi faceţi cercul... Cei pe care-i văd acolo, în fund, şi care poartă uniforme, vor împrumuta armele lor... Cu această condiţie, consimt să le uit feţele.

Ofiţerii, care căutau să se facă mici în fundul camerei, trimiseră săbiile din mână în mână.

Peyran măsurase înălţimea ferestrei, dar funcţionăraşii cei veseli se întorseseră împotriva lui şi îl ţinuseră de haină.

— Ascultaţi!... se bâlbâi el. Dacă trebuie să cer scuze...

— Ptiu!... făcu Roussel, ridicându-şi mustaţa. Cuvântul ăsta nu e francez!

Funcţionăraşii murmură şi Descharmilles fu şi el nenulţumit.

Generalul înaintă spre Peyran ţinând o sabie de vârf.

— Fără scuze! zise el.

Şi Roussel adăugă cu acel ton cu care îi îndemnăm pe copii să înghită medicamente:

— Haide, domnule Peyran de la Réole, puţin curaj!... Ce dracu'! Veţi vedea cum o să mă port şi eu mâine cu omul meu!

Dinţii mizerabilului Peyran clănţăneau şi mâinile îi rămâneau lipite de corp.

Simon îl prinse pe general de braţ.

— Tată, Dumnezeu ne-a dăruit azi o mare fericire, zise el. Datorită acestui om ai putut aprecia direct prin ce chin teribil îmi ispăşeam crima săvârşită cândva.

— Ai vrea să-l ierţi cumva? strigă Gontault încruntându-se.

— Ca să vezi!... începu Roussel.

— Da, tată, răspunse Simon, îl iert.

— Asta e bine! exclamă Louise venind în faţa

generalului.

Gontault rămase o clipă nehotărât, apoi lăsă sabia în jos şi îl strânse pe Simon la piept.

— Copil bun!... murmură el. Copil bun şi drag! Puse mâna pe umărul lui Peyran, care căzu de la sine în genunchi

— Tu, cere iertare, ordonă el.

— Cer iertare... şopti Peyran.

Gontault îl atinse cu latul săbiei şi îi arătă uşa.

— Ieşi de-aici!... sfârşi el.

Peyran se ridică şi ieşi, cu capul în jos, printre rândurile scandalagiilor convertiţi.

Fiecare se îndepărtă de el ca o reptilă.

Roussel propuse să fie trecut pe sub vergi.

— Şi acum, în faţa tuturor, zise Simon parcurgând cu privirea rândurile refăcute ale asistenţei, îmi reiau decoraţia şi sabia: şi să poftească acum ofensele?

Toate privirile se lăsară în jos.

Roussel făcuse până atunci eforturi zadarnice să joace un rol important şi demn de un fost militar: consideră că venise în sfârşit ocazia, şi înaintă spre tineri cu mâinile la spate.

— Prieteni, le spuse el cu autoritate, sper că asta vă va

servi de exemplu!... E primejdios să judeci un om după aparenţe, pentru că aparenţele sunt amăgitoare şi te poţi înşela!… Vă vorbeşte un om care a parcurs ţările cele mai îndepărtate... Fiţi prudenţi, acţionaţi cu circumspecţie, şi nu veţi păţi niciodată ca acest nefericit care a plecat să-şi ascundă ruşinea în bezna nopţilor!…

După ce pronunţă cu succes aceste vorbe, îşi aranjă cu demnitate umbra grumăjerului şi reveni spre grupul principal, în vreme ce asistenţa, tulburată, se îndepărta.

O văzu pe Louise care avea capul sprijinit de umărul lui Simon, iar generalul îi ţinea pe amândoi de mână.

Doamna Dubreuil îl privea cu un aer înduioşat.

— Ei bine! ei bine!... exclamă Roussel. Nu sunt de o naivitate ridicolă, dar convenienţele…

— Vechiul meu prieten, răspunse Gontault, e un lucru stabilit: copiii ăştia se căsătoresc!

— Dar... vru să obiecteze Roussel.

— Va reintra în armată, îl întrerupse generalul, şi-l iau ca aghiotant. Mi se pare că fiica unui vechi militar...

Roussel se umflă tot.

— Aşa este, răspunse el. Dar aş vrea să ştiu explicaţia acestei răbdări a căpitanului, care-mi pare cam prelungită.

Generalul se aplecă la urechea lui.

— O să-ţi povestesc, şopti el. E vorba de o datorie de onoare.

— Apropo de datoria de onoare, domnilor şi dragi prieteni, zise Roussel îndreptându-şi talia, fără să ridice glasul, şi cu acel calm care este tovarăşul inseparabil al adevăratului curaj. Înainte de a vă da consimţământul căruia nu i se împotriveşte nimic, căci ţinuta căpitanului îmi pare pe cât de convenabilă pe atât de onorabilă, trebuie să vă spun că poimâine dimineaţă voi avea un duel.

— Pentru ce, Dumnezeule mare? îl întrerupse doamna Dubreuil râzând.

Louise nu avu timp să-i închidă gura.

Generalul şi căpitanul ascultau cu o seriozitate admirabilă.

— Cumnată, răspunse Roussel, a cărui voce avu o blândă nuanţă de melancolie, ca să-mi susţin onoarea numelui, ca să continui tradiţiile îndelungatei mele existenţe, veşnic pură... ca să iau viaţa omului care m-a jignit sau să i-o dau pe a mea.

— Şi nu se poate concilia această afacere? întrebă generalul.

— Dacă acceptaţi misiunea pe care v-o încredinţez,

răspunse Roussel, veţi începe prin a-mi jura amândoi că nu veţi face niciun efort ca să aranjaţi lucrurile... Aşa văd eu problema!

— Ar mai trebui, dragă domnule Roussel, zise Simon, să ne spuneţi direct cine este...

— Un angajament de onoare îmi interzice să vă spun numele bogatului şi puternicului necunoscut care trebuie să se măsoare cu mine... Acceptaţi? refuzaţi?

Faţa palidă şi tristă a lui François apăru în uşa întredeschisă.

Ceruseră o trăsură, şi François venea să anunţe că trăsura sosise. Nu ştim dacă Gontault şi Simon ghiciră ceva din privirile dezolate pe care bietul François le arunca spre ei, dar aceştia schimbară un zâmbet.

— Acceptăm, dragă domnule Roussel, ziseră ei în acelaşi timp.

— Şi promiteţi să nu opriţi lupta decât după decesul unuia dintre noi? mai întrebă Roussel.

François dârdâia în ambrazura ferestrei.

— Promitem, răspunseră Simon şi generalul.

Roussel îl zări în acel moment pe servitor şi frumoasele culori din obraji îi dispărură pe dată.

Îi făcu un semn poruncitor. François se ascunse în

umbra uşii.

— Încă o vorbă – zise Roussel cu stinghereală. Aţi remarcat la mine în casă un valet pe nume François?

Cei doi martori ai apropiatului duel deschiseră gura să răspundă afirmativ, dar François, profitând de faptul că se găsea cu spatele la el, îşi împreună cele două mâini într-un gest implorator.

— Nu m-aţi văzut niciodată! şopti el. Vă rog. Bunii mei domni!...

— Ai?... făcu Roussel întorcându-se.

François intrase din nou în umbră.

— Nu l-am văzut niciodată, răspunseră cei doi martori, care de acum înainte făceau eforturi să rămână serioşi.

— Întrebarea pe care v-am pus-o, zise Roussel, ascunzându-şi bucuria, nu are niciun fel de importanţă... Nu ştiu unde-mi era capul când v-am întrebat asta...

Vedeţi şi dumneavoastră şiretenia acestui furnizor!

Se reculese şi luă o poză deosebită.

— Îmi dau consimţământul hotărât, zise el. Copii, să fiţi fericiţi... amintiţi-vă că bărbatul e dator, să-şi protejeze nevasta, şi că nevasta trebuie să-şi asculte bărbatul... Când veţi avea copii, să-i creşteţi cu grijă şi decenţă... Şi dacă vreodată, unul dintre ei ar fi gata să se abată de la

calea onoarei, să-i povestiţi, cu amănunte, istoria bunicului său Roussel.

După acest discurs, scurt dar bine rostit, vărsă o lacrimă de înduioşare şi împreună mâinile celor doi soţi.

Peste două zile, seara, avu loc iar un bal în reşedinţa încântătoare a furnizorului.

De data asta, niciun eveniment supărător nu tulbură veselia generală. Balul era dat cu ocazia logodnei Louisei, perla din Marais, cu frumosul căpitan Simon. Peyran fusese deja uitat, dar partea masculină şi războinică a reuniuni nu ducea lipsă de anecdote „bătăioase”.

Chiar în acea dimineaţă, avusese loc o teribilă întâlnire între Roussel, amfitrionul, şi un necunoscut despre care se spunea că este bogat, şi puternic, dar al cărui nume trebuia să rămână un mister.

Generalul baron Reppen şi căpitanul Simon serviseră drept martori lui Roussel; cei ai necunoscutului fuseseră doi ofiţeri polonezi.

Roussel şi adversarul lui se „şarjaseră” cu atâta furie, că niciodată nu se mai văzuse ceva asemănător. După o luptă pe cât de lungă pe atât de înverşunată, martorii, cuprinşi de oroare, au fost nevoiţi să se interpună.

Roussel mergea de la grup la grup, cu mâinile la spate,

cu colţul de fular roşu la butonieră, şi zâmbea cu modestie celor care îl felicitau.

Bunul François, care îşi păstrase amândoi ochii, amândouă braţele şi având 25 de napoleoni în pungă, mergea şi el de la un grup la celălalt, oferind băuturi pe un platou.

Când se întâlnea cu Roussel, se priveau serioşi.

Generalul baron Reppen stătea lângă, doamna Dubreuil şi urmărea cu privirea, printre grupurile de dansatori, pe Louise şi pe Simon, care arătau tuturor naiva lor fericire.

Simon părea a-şi fi regăsit toată seva mândră a tinereţii lui. Louise era frumoasă ca un înger; veselia îi aşeza o aureolă pe frunte.

— Dumnezeu m-a iertat, zise generalul cu ochii umezi. De acum înainte, în faţa tuturor, o voi putea numi fiica mea.

SFÂRŞIT